

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

Isten hozott!

Megszabadulva a mindennapi terhes munka nehéz gondjaitól, a tanítói tisztséggel járó lélekfárasztó foglalkozástól ideig-óráig megpihenve: miért siettek hozzánk, az ország fő- és székvárosába? Nemde velünk együtt akarjátok megülni az orsz. izr. tanítóegyesületünk negyedszázados fennállásának ünnepét? Örülni akartok együttesen, hogy „a kutban, melyet felkent gondolkodású férfiaink ástak, melynek medert vájtak népünk nemeslelkű emberei“, üde forrásvíz gyülemlett. — Van is okotok az öröme! Bámulatunk méltó tárgya ugyan az az apró állat, mely teremtő erejével a világtenger közepébe szigeteket épít; — csudálkozunk a gyenge méhecskén, mely szabályszerű sejteteket készít a szorgalommal gyűjtött méznek; — de ez a teremtő erő, ez a szabályszerűség és szorgalom csak vaskényszerűsége ama lények életösztönének; ti pedig, mi pedig szabad elhatározásból veszünk el véres verejtekkel szerzett garasainkból egy részt — pedig mindegyik fillérnek hogy meg volna a helye! — de veszszük és elküldjük *közcélokra*; adózunk, hogy, ha pályatársunkat megveszi a kiméletlen kór, hogy epedő ajkaira legalább egy kortynyi üde vizet csorogtathassunk pillanatnyi enyhítésül; vagy ha az a száradt szemű, csontos kezű kaszás — de nem! nem akarok az ünnep örömébe ür-möt önteni! Fordítsunk egyet egyesületünk szinképén és ime ott látjuk édes hazánk dicső harcosai között a zsidó néptanítót is, a ki épen azon időben mikor a haza a tőle elragadott ezredéves jogait visszahódítja és készül a nemzeti nyelv és kultúra által e drága hódítmányt biztosságba tenni, mondom: akkor egyesültek a zsidó néptanítók országos egyesületté, viszik a *magyar szót* Liptóba, Orsovába, de evvel még ki sem elégítik nemes vágyukat *nemzeti szellemet* akarnak terjeszteni és teszik ezt utólérhetlen szerkezetű olvasókönyveikkel. Lám, mily hatalom rejlik az egyesületben, és ti e hatalmat nem önös célokra, ti a közjónak, a haza legszentebb ügyének szolgálatába adtátok e hatalmat. És érzitek azt a nemes büszkeséget, mely szíveteket megvillamozza, valahányszor ezen önzetlen törekvéstekre gondoltok? Ez az érzet a jó cselekedet érzete, mely a legnagyobb jutalom! De míg a hazának önzetlenül szolgáltatok, felekezetestek iránt is híven leljesítettétek kötelességteket — ti megmutattátok, hogy Mózes szent tana a honalapító Árpád nyelvén is vallásosságra és erkölcsiségre gerjeszti a zsidó gyermek ronlatlan szívét — kiderítettétek, hogy a nemzeti szellem nem áll ellenkezésben igazi vallásossággal: evvel siettetétek azt a dicső napot, melyen a magyar nemzet országvilág előtt elismeri és kihirdeti: *Nemcsak mint adófizető polgárral, hanem mint az izraelita felekezethez tartozó honfival osztom meg összes jogaimat a magyar zsidóval!* Ezért illik reátok a Szentírás eme mondása!

צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל!

Jubilálni jöttetek, megjelenésetekkel az ünnep magasztosságát emelitek, megmutatjátok, hogy az eszményiség iránt van érzétek, van érdeklődésetek; és ennek örülhetnek községetek, örvendhetnek előljáróitok, mert a milyen az ember érzése, olyan a gondolkodása, a milyen az ember eszménye, olyan a törekvése — „ebnek eb az ideálja“ — de ti el nem posványosodtok soha! Azért örülünk mi a ti jöttötökön és őszinte kézszerítással kiáltjuk: *Isten hozott!*

Schön József.

A zsidó tanítókhoz.

(Óda az országos magyar izraelita tanítóegyesület negyedszázados jubileumára.)

Irta: **Palágyi Lajos.**

Zsidó tanítók, régi hű barátok,
Áldások közt emlékezem reátok.
Elöttem áll a régi iskola,
A tanító, ki nem lankad soha,
Az igaz hit becsületes hívője,
Igaz műveltség hős zászlóvivője.

Ti nem sűrögtök lármás utakon,
Ahol vadásznak rangot és szerencsét,
Hol hangzatos szó minden ajakon
És a szivekben csak sivár üresség,
Hol érdekeknek csúfos harczeit
Szép csillogó jelszókkal eltakarják,
És épp azok, kikben nincs semmi hit,
A népet hitre tanítani akarják.

Ti nem akartok szerepelni, mint
A bösz sereg, mit kapaszkodni látok.
Nincs rang, se hír, a mely felétek int,
Csak gond, csak küzdés, a mi vár reátok.
Ti zajtalan munkáltok éveken
S magatok nem látjátok semmi hasznát,
A gyümölcs másnak, a népnek, terem,
És e gyümölcs a hit és a szabadság

Tanítottok egyre gondok közepett,
Amig száz bajjal küzköd a családtok,
S amit tanítottok, azt ti hiszitek,
S amit tanítottok, azt jól tanítjátok.
Szellem szólal meg ajkaitokon
S gyermeknek a tudásra kedve' támad;
Zsidó tanítók! én úgy gondolom,
Nincs párja a jó zsidó iskolának.

A zsenge gyermek-szívbe hintitek,
Hogy legfőbb érték a tudás, a szellem,
S hitért buzdulnak hő gyermek-szívek
S tudásra törnek majd fékezhetetlen.
Ti tanítjátok száni a nyomort
És tanítjátok megbecsülni bölcsset,
Előkészíttek egy új drága kort,
Korát dicső, magasztos, új erkölcsnek.

Tanítottok hön szeretni nemzetet
S tanítottok hön szeretni embertársat,
Szívetekből buzdúl a szeretet,
Örök tana az ősz zsidó vallásnak ;
S e szeretet, nem külszín és hühó,
Nem farkas báránybőrbe öltözöttten,
Nem kenetes beszéd, de szent való,
Nyilatkozó örök könyörületben.

S ha a világi lármás utakon
Marad még jó szép eszme a tudatban,
Az ott termett az iskola-padon,
S belénk oltódott ott kiírhatatlan.
Nektek köszönjük azt az égi fényt,
Mitől szétoszlik perczre a sötétség,
Tanítók, amit töletek nyerénk,
Azt soha el nem veszíthetjük végkép.

Munkáljatok tovább is ily dicsőn!
S ha összetartok híven, egyesülve,
Tovább is győztök bú-bajon s időn,
Egy közös célért mindig egyesülve.
Ez egyesülés a hatalmatok,
Erős lesz itt, ki önmagába gyenge.
Zsidó tanítók, összetartsatok,
Szent hivatástok sohasem feledve.

Lobogjon ez a zászló magasan
És «összetartás» legyen írva rája.
E szó a sors hullámjátékiban
Legyen tanítók biztató sugára.

Itt lelje fel mindenki támaszát!
Egy mindenkiért és egyért mindenki!
Csak így küzdhetek gondtelt élten át,
S meg nem ingathat soha semmi, senki.

Zsidó tanítók, régi hű barátok,
Áldások közt emlékezem reátok.
Oh legyen áldott szép ünnepek
S mind-mind boldogan ünnepeljeteK,
Ti igaz hit becsületes hívői,
Igaz műveltség hős zászlóvivői!

Mult és jövő.

Félre ti kishilüek, kik országos egyesületünk 25-éves fennállásának ideje után is ennek szép, szent és magasztos missiójában kételkedni mertek!

Oh, mert a jubiláló egyesületnek van multja, van jövője; multjában van öröm, jövőjében van remény.

Avagy nem szállja-e meg a legtisztább öröm édes érzete az ember szívét, ha látja, hogy azon eszmék, melyek egy negyedévszázad előtt még a jámbor óhajok sorában röpdösve lézengtek, megtévesztve állanak előttünk, hogy azon elvek, melyek a zászlóbontás nem épen kedvező ideje alatt egyes lelkes férfiak szemei előtt lebegtek, im zálogát képezik jövőben gyökerező reményeink teljesülésének?

Hol vannak már a férfiak *jó részben*, kik akkor jelen eszmék és elvek szolgálatába léptek? Hol van például egy *Meisel, Friedmann, Löw*?

Nincsenek. Már csontjaik is porladoznak; de mindegyikre ráillik hazánk koszorús költőjének szép és magvas költeménye, melyet Teleky Lászlóra írt:

„Nem mondunk mi, nem érzünk mi egyebet:
Vezérünk volt, elől ment és elesett;
Elesett de leng a zászló, mely alatt
Küzdelemben annyi szent szív megszakadt.*

„Eshetik el több is még, de hiába
Megindult már, megy a sereg nyomába;
Félre most a gyászszal, a szemfedőre
Nézzetek, csak ez van rajta, hogy: *előre!*“

Igen, mi a haladás lobogó fáklyájával az egyik, a védő karddal a másik kézben bátran, meggondolással és Istenbe vetett határtalan bizalommal törünk előre: az eszmék halhatatlanok. A zászlótarló kidőlhet a sorból, a zászló maga is foszlásnak indulhat; de az eszme, melyért harczos vérez, melyet lobogó jelképez, belenyul az örökkévalóságba.

Örömkönyekbe lábadnak a szemek, ha meggondoljuk, mily parányi volt a 25 évvel ezelőtt elültetett csemete és mily terebélyes fa lett belőle; — hát még ha lelkünk szemei elé varázsoljuk azt a sok özvegyet és árvát, kiket az egyesület megvigasztalva gyámolított, vagy azt a sok szenvedő kartársat, kiknek az egyesület anyagi és erkölcsi támogatást nyújtott. E mellett minden alkalmat megragadt, részint hazánk édes nyelvének ápolása, részint forrón

szeretett felekezetünk kulturájának előmozdítása, részint pedig a testületi szellem és az összetartozóság eszméjének ébresztése és ápolása érdekében.

Mily lábon állott a zsidó tanítóság Magyarországon 25 esztendővel ezelőtt?

Egyik nem ismerte a másikat, egyik jobbra, a másik balra gravitált, nem lévén kapocs, mely őket összefűzte, egybevonta, nem lévén egy közép-pont, mely őket közös ügyeink elintézésére ösztönözte, buzdította, lelkesítette volna.

Ma erkölcsi tekintélyvel bíró testülettel áll imádott hazánk és a szív lángoló hevével szeretett felekezetünk szemben és mi tanítók csak most látjuk, mily igaza van jó Petőfinknek, mikor azt mondja:

„A porszemet, mely csak magában áll,
Elfujja egy kis szellő, egy lehelet.
De, hogyha összeolvad, összenő, ha
A porszemből szikla alakul:
A fergeteg sem ingalhatja meg.“

Mondtuk, hogy a zászlóbontás alkalomával fényben tündöklött eszmék és elvek képezik zálogát jövőben gyökerező reményeink teljesülésének.

Melyek ezen elvek, vagyis min alapszik reményünk árbocza?

על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים.

„Tanunk és a munka és az irgalom gyakorlásának hármasszent talpazatán.“

Tanunk, miféle tanunk lehet nekünk?! No igen, van nekünk, illetőleg az egyesületnek három szóba foglalható tantétele, mely így hangzik: „Mindenkinek mindenkéért mindent.“

„Romlott szív és romlott elme, kit kartársai veszedelmébe szép tettekre nem hevít.“ Az egyesület kiadványainak terjesztése és a szív szeretetének egy-egy szikrája az egész, mit mindenki mindeniktől joggal kérhet, várva várhat.

Hanem az egyesület vállaira még nagy munka sulya nehezedik. Meg kell ugyanis törnie némely kartárs közönyösségének vastag kérgét, hogy a magyar zsidótanítóság egybeforrva, vállvetve, mindenik mindenikéért álljon szilárdon, ha kell a résen, a sorompó előtt. Azután helyre kell állítani a belbékét. Mikor levél hull le fájáról, neszét sem veszi senki, ha hervadásnak indul a rózsza, a kedves virág megsemmisülését kevesen veszik észre, ha porszem száll le a víz síma tükreire, senki sem törődik vele; de, ha szirt öléből kő esik a csendes víz tükrebe, hatalmas gyűrűzetekben még sokáig rengenek a felkavart habok és a hullámgyűrűzetek sokszor csak a partnál érnek véget. Érzelmek tengerén a kő, melyet bizonyos kezek dobáltak bele, még sokáig fogja a hullámokat rezgésben tartani.

Itt az idő, békét kell teremteni minden áron. Legyen a mai ünnep a kiengesztelődés nagy napja. Vessünk fátyolt a multra, éljünk békében a jövőnek.

Ha ez megtörténik, úgy egyesületünk talán fokozott mérvben fogja az irgalom isteni feladatát gyakorolhatni, szegény özvegyeink és árváink, ártatlan kedveseink javára, örömeire, édes mindnyájunk üdvére, dicsőségére. Félre azért minden haraggal, — félre a kishitűséggel!

Országos egyesületünk negyedévszázados múltja sejteti velünk jövőjét, ha jó szívvel, jó lélekkel, kölcsönös szeretettel lépünk a bizalom szép és szent oltára elé és ott megköttjük frigyünket újra felbonthatatlanul. Azután a múlt öröme és a jövő reményeinek babéraiból vonjuk a koszorút és díszítsük vele azok halántékát, kik az egyesületet szent missiójának teljesítésében odaadó buzgalommal támogatták és a jövőben kitartással akarják a virágzás legmagasabb fokára emelni. Az irgalom Istenének dicsfénye lebegjen fölöttünk, legyen vezérlő csillagunk!

Schön Bernát.

Titkári jelentés az egyesület huszonöt évi működéséről.

Felolvastatott és helybenhagyatott a közp. választmányának 1892. évi június hó 27., 28. és 29-én tartott ülésében.

Az egyesület megalakulásának előzményei.

A jelen század elején e hazában már minden felekezet megteremtette volt iskoláinak rendezett viszonyait; csak a zsidók nem voltak képesek erre; mert hiányában voltak az erre szolgáló előfeltételeknek: az iskola fenntartására szolgáló alapnak és a képesített tanerőknek. Egynehány előkelő és a kor kivánalmait megértő község állított ugyan önerejéből és önakaratából rendszeres alapon nyugvó iskolát; de ezékből is hiányzott a magyar szellem, mivel tanítóik kevés kivétellel mind a külföldről kerültek ide, a mi más felekezetek iskoláinál csak kivételesen fordult elő. A zsidó községek legnagyobb része kénytelen volt beérni a Chéderrel, melyben a tanító néha-néha a héber tantárgyakon kívül még az olvasás, írás és számvetés mesterségébe is úgy a hogy beavatta növendékeit.

Igy állott a dolog egészen a negyvenes évek végeig, mikor a szabadság szelleme hazánkban mindinkább tért hódított és hitfeleinket is felrázta a lethargiából, melyben oly sokáig sinlődtek. Czivilizáció lett e kor jelszava és a magyar zsidók első sorban állottak azok között, kik e jelszó nagy fontosságát és messzire kiható erejét megismerték és megtestesítésére törekedtek.

Iskola iskola után keletkezett; nem volt most számot tevő zsidó község, melyben ilyen nem létesült; de ezen intézetek tanítói, noha most már jó nagy számban a haza szülöttjei közül kerültek ki és hivatásukért lelkesedtek is, nem voltak képesek egy csapással rendszerbe önteni a zsidó tanügyet, részint azért, mivel minden előképzés nélkül léptek a tanítói pályára, másrészt pedig azért, mert hiányzott a szerves kapocs, mely az egyes iskolákat és tantestületeket egymással összekötötte volna; végül és főként pedig azért, mivel nem volt hatóság, mely a zsidók tanügyével törődött volna.

Lezajlott a szabadságharcz és szakadtak hazánkra ama szomorú napok, melyeknek emléke még most is oly fájdalmasan hat minden magyar keblére és e szerencsétlen napokban vette kezdetét — noha kényszer módon — a zsidó iskola ügyének szervezése. A zsidó tanítók ép úgy kénytelenítették magukat hivatásukra előkészíttetni, mint a többi felekezetek tanítói. A kényszeruralom iskolai instructiói a zsidó iskolákra ép oly kötelezők valának, mint a többiekre, és a kath. papok sorából kikerült tanfelügyelők, jobban mondva főigazgatók, kellő szigorral szorították az iskolákat fenntartó zsidó községeket arra, hogy intézkedésüknek eleget tegyenek.

Javult, tehát az iskola állapota; de nem a tanító helyzete, sem anyagi sem erkölcsi tekintetben; mert mint eddig, úgy ezentul is csak szolgálai viszonyban maradt a zsidó tanító községével szemben és e mellett csekély fizetésért rendkívüli nagy munkát (naponkint 8—10 órai tanítást) is kellett végeznie. Pedig e testet, lelket egyaránt emésztő fáradozás fejében még azt sem remélhette, hogy munkaképtelenség esetén nyugdíj nyerhessen és elhalálózása után özvegyének és árváinak koldulniok ne kelljen.

Ezt az állapotot leginkább fájlalták azon tanítók, kik lelkesedéssel léptek a tanítói pályára és hivatásukra kellően előkészítve, „diplomá“-val is bírtak. De türehetlenek is voltak ezek az állapotok, mit legjobban bizonyít ama tény, hogy a község tanítóját minden fontosabb ok nélkül még év közben is elbocsáthatta, ha a törvényszabta időben felmondott neki és hogy új tanítót bármikor lehetett szerezni, ha másként nem, úgy az országos vásárokon Budapesten és egyéb nagyobb városokban. A pápai zsidó iskoláról, mely 1832-ik évben nyitattott, bold. Lów Lipót az általa szerkesztett „Ben-Chananja“

1844-diki évfolyamában többek közt ezeket mondja: A pápai iskolában 11 év alatt *kilencz* tanítót távolítottak el.

Dicséretes kivételt képeztek e tekintetben a pesti, ó budai, pozsonyi, aradi, szegedi, n.-kanizsai, győri és vág-ujhelyi községek iskolái, melyek nemcsak jól voltak szervezve, de tanítói jó fizetésben is részesültek és munkaképtelenségük esetére még nyugdíjaztatásra is számíthattak. Ezek az iskolák képezték a hazai zsidó tanügy egén a fénypontokat; de ezek is csak azért látszottak oly kápráztatóknak, hogy annál jobban feltűnjék az az egyiptomi sötétség, mely a többi iskolákban uralkodott.

A megalakulás.

A jobb állásban levő tanítók ismerték kartársaik zömének nyomorát; hisz gyakran ellátogattak hozzájuk alamizsnáért, s pedig alamizsnáért a szó szoros értelmében. Ismerte ez állapotokat a nagy közönség is, mert most már a sajtó is foglalkozott velök. Buxbaum Henrik, pozsonyi kar- és tagtársunk volt az első,*) a ki 1858-ban a magyarhoni tanítóság érdekében a küzdőtérre lépett a bold. Lów Lipót, szegedi főrabbi által szerkesztett „Ben-Chananja“ című folyóiratban felhívta a tanítókat oly egyesület alakítására, melynek célja volna a tanítókat, meg azok özvegyeit és árváit gyámolítani. A felhívást Lów e szavakkal kísérte: „Vajha Buxbaum felhívása nem hangzanék el a pusztában kiáltó szavaiként?“

Ez idő óta a kérdés le nem vétegett többé a napirendről és az eszme mindinkább terjedt, de sehol sem talált az oly kiváló talajra, mint Budapesten, a hol 3 kiváló iskolában működő tanítók tapintattal, buzgalommal és hévvel fogtak annak megvalósításához. A kezdeményező lépést a bold. Reich Ignác által szerkesztett „Beth-El“ című folyóirat 1865. évi V. füzetében történt. Ebben 6' drb. körmőcezi aranyból álló pályadíjat tűztek ki egy dolgozatra, mely a következő kérdésekre kellően megokolva a legjobb választ adja:

1. Miért nem örvend még a zsidó tanító az őt megillető anyagi és társadalmi állásnak a hitközségben?

2. Micsoda eszközök állanak a zsidó tanítónak rendelkezésére, hogy ez irányban új aerát teremtsen?

A nyilvános pályázatra 9-en küldték be dolgozataikat; köztük Füredi Ignác, Veigelsberg Lóó, ki akkor Kecskeméten mint tanító működött, Braun József Bpestről stb.

A bíráló bizottság tagjai ezek voltak: Kohn Salamon (pesti iskola-igaz-

*) Ez alkalommal jönnek látjuk a következő sorokat ide iglatni:

Tekintetes szerkesztőség! Azon feltevésből kiindulva, hogy az orsz. tanítóegyesület jubileuma alkalmával b. lapjukban ezen egyesület keletkezésének története is meg fog jelenni, bátorkodom néhány rég elhalt, derék személyre figyelnöket felhívni, kiknek nevét elhallgatni mulasztási véték volna.

Az egykori tanítóm, Stern Manó által szerkesztett כבכי יצחק című folyóirat 9. füzetében olvasható az első két felhívás egy magyarhoni zsidó tanítóegyesület megalakítása ügyében, nevezetesen Saphir M. pozsonyi tanítónak 1874-ben kelt héber levele és egy M. Sch. betűkkel aláírt német levél. E levelekből ugyanazon jajkiáltások hangzanak fel, minők 20 évvel később, 1866—67-ben hallatszottak országszerte e hazában. Utóbbi időben azonban visszhangra találtak a jajkiáltások és ezek következtében megalakult Pesten egy ideiglenes bizottság, melynek tagjai már nagyrészt a túlvilágban honolnak; e bizottság tagjai valának: Léderer Ábrám, Fischer József L., Königsberg H., (mely utóbbi tervet is készített egy tanítók számára való fogyasztási egyesület ügyében,) továbbá Merk L., a nem rég megbold. Flesch Miksa, Lustig Suszmann és Kohn Salamon. Ez alkalommal az ország minden irányába körleveleket is küldöttek szét, miről a »Ben Chananja« című folyóiratban említés tétetik. Ez ügyben nagy viták is folytak a szegedi és pesti tanítók közt az egyesület székhelye érdemében. Azon kéréssel, hogy jelen soraimat figyelmen kívül ne hagyják, maradok kartársi üdvözléssel — Budapesten, 1892. június hó 20-án — Lustig Suszmann, helybeli nyilv. hitoktató.

gató), Bauer M. L., Fischer Márk, Reich Ignác, Flesch, Neuhaus, Deutsch Henrik, Rosenberg, Manheimer és Oblatt Mór pesti tanítók.

A díjat Ehrentheil Mór nyerte el, ki akkoriban Győrött működött mint tanító.

A pályanyertes mű többek közt az önművelődést és összetartást javasolta, valamint egy oly folyóirat kiadását is, mely a zsidó iskolaügynek szolgálatában álljon és a mellett a tanítók ügyeit-bajait szellőztesse. (A dolgozat a Ben-Chananjában jelent meg.) Szerző tanácsa jó volt; de a szaklap kiadására gondolni sem lehetett, mivel nagy anyagi áldozatokkal járt. Mindamellett a zsidó tanítók megfogadták a jó tanácsot és művelődtek tőlük telhetőleg. Alig volt számbavehető zsidó tanító, a ki a hatvanas években paedagógiai lapot nem járatott. A paedagógiai folyóiratokat a magyar zsidó tanítók nemcsak olvasták, hanem számos jeles cikkel is gazdagították. Sátoralja-Ujhelyen jelentek meg Fischer (Halász) Náthán szerkesztése alatt a „Jüdischer Schulbote“, majd a „Zsidó népiskola“ és Aradon az Ehrentheil által szerkesztett „Jüd. Schulzeitung“ című folyóirat, melyekben több jeles dolgozatra akadunk.

Ezen lapok nagyban elősegítették az egyesülés ügyét is és mikor a fővárosban működő tanítók élükön Lederer Abrahámmal, az orsz. izr. minta-iskola igazgatójával a talajt kellően előkészítve látták, azonnal meg is tették a szükséges lépéseket (1865.), melyeknek az által biztosítottak sikert, hogy dr. Meisel F. A. pesti főrabbit az előkészítő bizottság elnökévé és Lederer Ábrahámot alelnökévé választották. Alig fogant meg bennök az eszme, máris kérvényt nyújtottak április 20-án a magyar kir. helytartótanácsához egy segélyegylet alakítására ügyében.

1866. évi június havában dr. Meisel és Lederer Ábrahám a bizottság nevében egy hévvel írt felhívással fordultak a magyarhoni zsidó tanítókhoz egy segélyegylet alakítása tárgyában, miután ez az illetékes hatóság részéről már engedélyezve volt.

E felhívást fényes siker koronázta. Tömegesen érkeztek a csatlakozási nyilatkozatok, nemcsak tanítók, hanem egyes jötevők és hitközségek részéről is, kik mint alapító vagy pártoló tagok jelentkeztek.

Ezek közt még most is tagjai az egyesületnek:

Dr. Kohn Sámuel, Budapest.	Neufeld Gusztáv, Érsekujvár.
Tenczer Pál, Budapest.	Neumann Ármin, Arad.
Bassó Vilmos, Baja.	Oblatt Mór, Budapest.
Buxbaum Henrik, Pozsony.	Ózer Zsigmond, Budapest.
Diamant Fülöp, N.-Becskekerék.	Pollák Albert, Pozsony.
Fischer Márk, Budapest.	Pollák Káim, Budapest.
Füredi Ignác, Budapest.	Presser József, Budapest.
Goldberg Maier, Budapest.	Rechnitz Adolf, B.-Bánya.
Grünberger Izsák, B.-Topolya.	30 Reich (Révai) Miksa, Keszthely.
10 Hahn Vilmos, Pozsony.	Reisz Lipót, Aranyos-Maróth.
Kellert Lajos, N.-Kanizsa.	Roth (Radó) Vilmos, Budapest.
Klauber Jónás, Kecskemét.	Schulhof Lipót, Ó-Moravicza.
Kleinwald Lipót, Ó-Becse.	Schwarz Mór, Budapest.
Klingenberg Jakab, Pécs.	Singer Izráel, S.-A.-Ujhely.
Kohányi Sámuel, Budapest.	Sussmann Károly, Pozsony.
Lackner Mór, Eger.	Steinhardt Márk, Makó.
Lederer Ábrahám, Budapest.	Stern Mór, Budapest.
Lustig Grossmann, Budapest.	Stern Jakab, Kassa.
Lustgarten Zs., Csáktornya.	40 Strausz Zsigmond, Za.-Tapolcza.
20 Mendl Lajos, Budapest.	Vogel Ignác, Sz.-Fehérvár.
Munk Albert, Trencsén.	Weisz Samu, Szokolcza.

Az előkészítő bizottság alapszabály-tervezetet is készített az alakuló közgyűlés számára. Az azokban körülírt egyesületi célok közt a tanítói nyugdíjintézet létesítése is szerepelt.

Az első közgyűlésre szóló meghívók már szét voltak küldve, midőn a hatóság váratlanul annak megtartását, az akkor dühöngött kolera járvány miatt betiltotta. A pesti hitközség előljárósága, mely különben a mozgalommal szemben jóakaró magatartást tanúsított, a közgyűlést nem kívánta megtartatni és a rendező bizottság nagy zavarban volt, mert már nem maradt ideje az ellenintézkedések megtételére. A vidéki tanítók egymásután érkeztek és így nem maradt egyéb hátra, mint a közgyűlést minden áron megtartani. Az első közgyűlést tehát 1866. évi szeptember 27-én tartották dr. Meisel F. A. főrabbi elnöksége alatt, az összes budapesti és 52 vidéki tanító jelenlétében. Jegyzője Bauer M. Lőrincz volt, a ki — jóllehet a tanácskozások németül folytak — a jegyzőkönyvet mégis magyarul szerkesztette. Az ülés alatt felolvasták az egyesület megalakítására vonatkozó jelentést, melyből kitűnt, hogy már is 189 tag sorakozott az új egyesület zászlaja alá. Ezek között 6 alapító és 9 pártoló tag volt. A közgyűlés elé terjesztett alapszabály-tervezet elfogadtatott. Pénztárossá Kohn Salamont, a pesti izr. hitközségi fiiskola igazgatóját választották.

1867.

Az első közgyűlésen megválasztott közp. választmány az egyesületi működés első évében rendkívüli buzgalommal fogott a munkához. Az ebben az évben tartott közgyűlés elé terjesztett jelentésében részletesen beszámol mindazokról, miket egyesületi ügyekben végzett: kinyomatta az alapszabályokat és felterjesztette azokat jóváhagyás végett a helytartó tanácsnak. Ez husz különböző változtatást követelt a közgyűléstől. A választmány díjtalanul, ideiglenes helyiséget nyert a sip-u. iskolában s különféle nyomtatványokról gondoskodott, küldöttségileg felkérte Lányi Jakabot, a pesti izr. hitközség akkori elnökét, hogy működjék közre a hitközség kebelében az egyesület érdekében. A közp. választmány kiegészítette magát Holitscher Fülöp és hatv. Deutsch Ignácz urakkal; saját működését szabályzó házirendet készített; rábirta dr. Meisel és dr. Kohn Sámuel urakat, hogy az egyesület érdekében a szószékről is buzdítsák a híveket; kérvényt intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz az alapszabályok jóváhagyása tárgyában; a befolyt tagdíjakat és adományokat a felekezeti sajtóban nyugtázta és ugyanazon lapokban felhívással fordultak a tanítókhoz és hitközségekhez, hogy csatlakozzanak az egyesülethez stb. stb.

Az egyesületnek ez időben 213 tagja volt és ezek közé 10 alapító, 14 pártoló és 4 jóltevő is tartozott. A választmány körülbelül 6 hó alatt 22 rendes, 7 bizottsági és 4 rendkívüli tanácskozást tartott.

Október hó 17 és 18-án tartották Budapesten a *második közgyűlést* dr. Meisel F. A. elnöklete alatt 140 tag jelenlétében. E gyűlésen királyi biztos is volt jelen a tanácskozásnál. Tárgyalás alá került mint paedagógiai tétel: „Miként tanítsák a hébert, hogy a többi tantárgyakkal összeütközésbe ne jöjjön?” A zsidó tanítók anyagi kelyzetének javítása céljából elhatározták, hogy folyamodványt terjesztenek be a zsidó congressushoz. Ez ülésben Ózer Zsigmondot, jelenlegi elnököt, választották meg titkárnak és ő, a benne helyezett bizalmat megköszönvén, e tisztséggel járó félévre eső fizetésről az egyesület javára lemondott. Már ekkor hozták szóba egy egyesületi közlöny kiadását is; de az erre szükséges pénzalap hiányában az eszme foganatosítását későbbi időre kellett halasztani. De nehogy az egyesület a hivatalos közlönnyel nélkülsz, addig is, míg olyant létesíthetnek, a „*Ben-Chananjah*“, a „*Magyar Izraelita*“ és a „*Jüdischer Schulbote*“ című lapokat jelölték ki ilyenekül.)*

*) A pénztári ügykezelés eredményét, a mint az évről évre mutatkozott, a jelentés végén mutatjuk be táblázatosan.

Dr. Meisel, számolva a megváltozott politikai viszonyokkal, melyek akkor a társadalom minden rétegét a magyarság felé terelték, szükségesnek találta, hogy a vezetése alatt álló fiatal egyesület is jelét adja hazafiságának és ezért azt indítványozta, hogy válaszszon magának az egyesület még egy tiszteletbeli elnököt, a ki magyarság tekintetében hivatva van az együletnek hazafias szellemet kölcsönözni és hogy ez eszme testet is öltson. Löw Lipót, szegedi főrabbit ajánlotta, a ki hazafiság tekintetében idegen származása dacára vezérszerepet játszott a magyar zsidóságban. A választmány lelkesedéssel teljesíti elnök kérését és Löw Lipót a következő hazai nyelvünkön irt levélben nyilatkozott :

Az országos magyar izraelita tanító-egylet tekintetes választmányának Pesten.

Tekintetes választmány!

Mint a mult hó 17-ikén hozzám bocsájtott távirati tudósítást, mint a tek. választmánynak f. hó 4-ikén kelt nagybecsü hivatalos levelét örömmel olvastam. Az orsz. magyar izr. tanító-egylet tiszteletbeli elnökségét lelkesedéssel fogadom el. Az irántam és gyenge törekvésem iránt tanusított rokonszenvért mélyen érzett hálámat nyilvánítom.

Egyletünk a jótékonyág egylete. A nyomor enyhítésére, az inségesek gyámolítására, özvegyek és árvák támogatására igyekszik. Ily igyekezet pedig zsidó szivekben mindig talált visszhangra.

Egyletünk a tanügy egylete. A fölserdülő nemzedék oktatását és nevelését javítani, nemesbíteni, gyümölcsözőbbé tenni, tűzte ki magának czélul. A tanügy pedig zsidó szülék és gyülekezetek részéről kétezer év óta mindenkor illő előszeretettel karoltatott föl.

Egyletünk az értetebb közszellem egylete. Mert ez az első közhasznu zsidó társulat hazánkban, mely az egyes gyülekezet szűk határai közül nagyobb közönség elé lép. Igen természetes tehát, hogy csak lassanként fejlődik ki. De tántorithatlan reményem, hogy teljesülni fog rajta a szentírás ígérete: „Ha kezdeted csekély is, jövőd nagyon növekedendik. (Job 8, 7)!”

Tisztelt urak! Mi, a nép tanítói, nem viselünk ugyan fegyvert. De a honvédelemben mégis részesülünk, hatáskörünkben megsemmisíteni törekedvén a drága hazának legveszélyesebb ellenségeit: a tudatlanságot, az előítéleteket, a babonát, és dicső győzelmeket víván ki az értelmiség, az erkölcsiség, a vallásosság szent lobogói alatt. Lelkesüljünk e szent harczért és a seregek Ura meg fogja áldani békés fegyvereinket.

Teljes szivemből óhajtván, hogy alkalmam legyen egyletünk javának előmozdítására, megkülönböztetett tisztelettel maradtam

Szegeden, 1867. nov. 22-én

a tek. választmánynak alázatos szolgája *Löw Lipót.*

Nagy csapás érte fiatal egyesületünket érdemdús elnökének dr. Meiselnek 1867. november 30-án váratlanul bekövetkezett elhalálozásával. Még ugyane hó 1-én tartott választmányi ülésben vezette a választmány tanácskozásait, de utoljára. A választmány az egyesület nevében fájdalmanak illő módon adott kifejezést és gondoskodott róla, hogy a megdicsőült emléke egyesületünkben kegyeletesen megőriztessék.

1868.

Az egyesület vezetése, sikeres működésének biztosítása czéljából azon volt a választmány, hogy dr. Kohn Sámuel urat, a pesti izr. hitközség fiatal magyar hitszónokát megnyerje elnöknek; de ez nem sikerült.

Ózer helyébe, a ki sokoldalú elfoglaltsága miatt a titkári tisztségről le-

mondott, Fischer Náthánt választották meg; de már néhány hónap múlva ez is visszalépett s így Mandl Salamon a pesti izr. hitközség másodtitkára lett az egyesület titkára. Léderer Abrahám helyett, a ki a nyári idény alatt fürdő helyen tartózkodott, Reich Ignác vezette az egyesületi ügyeket és ő tette meg az előkészületeket is a legközelebbi közgyűlésre. Számos vidéki tanítótestület kívánatára elhatározták, hogy az egyesület a magy. zsidó tanítóság nevében emlékiratot terjeszsen a zsidó congressus elé, melyben a tanítók kívánalmait tolmácsolva legyenek. A vidéki választmányi tagok részére a központ utasításokat dolgozott ki; ezekkel az egyesületnek minél szélesebb körben való propagandát akart csinálni. Az 1868-diki iskolai törvény-javaslat tárgyában az egyesület beható tanulmányozás után némely §-nak módosításáért folyamodott a legfőbb tanhatóságnál és dr. Löw Lipótot választották, ki hathatósan támogatta a választmányt minden törekvésében. Özv. Gans Dávidné asszony 400 pengő forint névértékű államkötvényt adományozott az egyesület céljaira, megdicsőült férje emlékének tiszteletére.

A *harmadik* közgyűlésen, melyet 1868. évi október hó 5-én és 6-án Szegeden tartottak, dr. Löw Lipót tiszteletbeli elnök elnökölt és Mandl Salamon vezette a jegyzőkönyvet. Jelen volt 81 tag. Dr. Löw Lipót főrabbi remek szónoklattal nyitotta meg az ülést a templomban az e célból rendezett isteni tisztelet alkalmával, mely szónoklat nyomtatásban is megjelent „*Idő hatalma*“ cím alatt. A gyűlés folyamán Deutsch Henrik előadta a héber oktatásra vonatkozó tételeit, melyek élénk és hasznos eszmecserére szolgáltattak okot. A tanítók Szegeden igen meleg fogadtatásban részesültek, úgy a hitközségi előljáróság, mint a nagy közönség részéről. Az egyesület javára hangversenyt is rendeztek, mely 200 frtot jövedelmezett. A szegedi nagygyűlés alkalmával az egyesület pénztárába 342 frt folyt be.

1869.

A szegedi közgyűlés után a választmány Lederer Abrahám alelnöksége alatt serényen működött és működésének sikere főleg abban állott, hogy végre az alapszabályok jóváhagyattak és így törvényesen teljesíthette az egyesületi feladatokat.

A *negyedik* közgyűlés 1869. évi szeptember 30-án Aradon tartatott. A tanácskozást Lederer Abrahám vezette Mandl Salamon jegyzősége mellett. Megjelent 40 tanító. Mint rendező bizottsági elnök Dr. Chorin Ferencz szerepelt. A közgyűlési napirend a következő volt:

1. Az évi s pénztári jelentés felolvasása.
2. Az együleti tisztviselők és a választmány megválasztása.
3. Értekezések felolvasása és megvitatása és ugyan:
 - a) „Hitfelekezeti iskolák-e, vagy közösek-e?“ Előadó Lederer A.
 - b) „Miként lehet a társadalom- és a háznak a növendékre való káros befolyásának következményeit elhárítani?“ Előadók: Kohn Áron igazgató Temesv. és Rosenberg Henrik igazgató Pesten.
 - c) „Mely eszközök alkalmazhatók az orsz. magy. izr. tanító-egylet emelésére?“ Előadó Baronkay Károly tanító N.-Kanizsán.
 - d) „A Darwin-féle elmélet és annak viszonya a neveléstanhoz.“ Előadó: Schulz, reáltanár Aradon.

A tárgyalás folyamán élénk eszmecsere fejlődött ki e kérdés fölött: „*Hitfelekezeti vagy közös iskola?*“ Az eszmecserében részt vettek dr. Steinhardt aradi főrabbi, Klingenberg Jakab (kecskeméti) Tyroler (szarvasi), Seidner (aradi), Lustig Sussmann (pesti), Weisz Gábor (szegedi) és Buxbaum Henrik (pozsonyi) tanítók. Határozat e kérdésben nem hozatott és az egész vitát csak hasznos eszmecserének tekintették. Az itt rendezett színi előadás 87 frt 60 krt eredményezett. Ezen ülésben penditette meg először Boronkai, nagykanizsai tanító a zsidó felekezeti tankönyvek kiadását.

1870.

Az 1870. évről szóló választmányi jegyzőkönyvekből a következő fontosabb dolgokat registráljuk:

A segélyezés és kölcsönök engedélyezése sűrűbben fordultak elő, de a tagdíjak a rendes tagoktól igen gyéren folytak be. A közoktatásügyi miniszter az egyesület részéről neki küldöttéleg benyújtott kérvényt a zsidó tanítók állandósítása, valamint az egyesületnek anyagi támogatása ügyében kegyesen fogadta. Diszokmányok nyomattak a tiszteletbeli tagok számára.

Ugyanez év aug. 17-én tartották Reich Ignác vezetése alatt az *ötödik* közgyűlést. A gyűlés alatt Seligmann (Szántó) Eleázár egy tanítói szaklap kiadását hozta javaslatba, mely indítvány azonban csak elvben fogadtatott el;*) Mendl Lajos indítványára határozatba ment, hogy félévenként nyomtatott jelentések küldendők szét a tagoknak, hogy ezek ily módon a választmány tevékenységéről kellő felvilágosítást nyerjenek; kimondatott továbbá, hogy ezentul a közgyűlések mindig a fővárosban tartassanak. Lederer Ábrahámnak vezérle alelnöki tisztségéről szóló lemondása sajnálattal vétetik tudomásul, eddigi buzgó és hathatós működéseért elismerést szavaztak neki és ennek kifejezéseül *tiszteletbeli* tagul választották. Az erről szóló diszokmányt küldöttéleg nyújtják át neki. Igazgató-alelnöknek pedig Lederer Ábrahám helyébe Seligman Eleázár, az elhalálozott Rosenberg Henrik ellenőr helyébe pedig Braun Lipót, ó-budai igazgató-tanító választatik. Hogy e közgyűlésen — melyet úgy látszik csak a megüresedett alelnöki állás betöltése végett tartottak meg — kik és hányan voltak jelen, erről a jegyzőkönyv nem ad felvilágosítást. A közgyűlésről szóló jegyzőkönyv azt a benyomást teszi az emberre, hogy az egyesület élete ez időben pangott. Rendes tagdíj címén 1869. évi szeptember havától 1870. évi augusztusig összesen csak 108 frt folyt be az egyesület pénztárába. Segély címén kiadatott ez időszakban 107 frt. A vagyon 3885 frt 19 kr, a vagyonnövekvés tehát 957 frt 71 kr volt. Ezt az eredményt csak azért mutathatták fel, mivel számos jóltevője volt az egyesületnek, kik adományaikkal siettek a tanítók iránti jóakarukat nyilvánítani.

1871.

Az 1870-iki közgyűlés után a választmány működéséről szóló jegyzőkönyvek arról tanuskodnak, hogy ez főleg két irányban törekedett az egyesületi érdekeket előmozdítani.

Először úgy, hogy minél több rendes és pártoló tagot iparkodott szerezni, továbbá pedig, hogy a tanítókkal szemben országszerte előforduló méltatlan bánásmód megszüntetésére törekedett. Az új vezetés alatt Fischer Simon lett az egyesület titkára, miután Mandl Salamon ezen állásról önként lemondott. Az egyesületi helyiség, mely egyidejűleg a mintatanodában volt, most ismét a sip-utcai iskolába helyeztetett át. A választmányi jegyzőkönyveket, melyeket eddig német nyelven szerkesztettek, ezentul mindig magyar nyelven fogalmazták, a tanácskozások magyarul folytak és a magyar-zsidó iskola magyarosítását most már egyik főcéljául tűzte ki az egyesület működési programjában. A tanítókhöz intézett tetemes költséggel járó felhívás, melylyel őket csatlakozásra buzdították, eredménytelen maradt. Így jelentette azt be az igazgató alelnök a választmánynak 1871. évi április hó 9-én tartott ülésében, és hogy

*) Utólag jutott tudomásomra, miszerint a Fischer Náthán szerkesztése alatt itt a fővárosban megjelent „Zsidó népiskola“ című lapban, „Magyarosodásunk érdekében“ című cikkben Schön Bernát, győri tanító penditette meg először az egyesület közlönye és a biblia magyarra való fordításának üdvös eszméjét, mely eszme évek után szép valóvá vált. *M. J.*

a tanítókat a belépésre inkább rábírhassák, azt indítványozta, hogy az alapszabályok 13. §-a, mely kölcsönzésről és gyámolításról szól, világosabban körülírassék, illetőleg akként módosíttassék, hogy a tagoknak e tekintetben nagyobb kedvezményeket nyujthassunk. A választmány elhatározta, hogy szini előadást rendez az egyesület jövedelmének szaporítása czéljából. Az izr. községkerületi elnökökhöz intézett kérvényekre jóakaró támogatás helyezettett kilátásba és ennek következtében a pártoló és rendes tagok is mindinkább gyarapodni kezdtek, Seligmann egy Szidur kiadását is hozta indítványba.

A hatodik közgyűlés 1871. évi október hó első napjaiban tartatott Budapesten. A tanácskozásokat felváltva Seligmann és Friedmann alelnökök vezették. Jegyzője Fischer Simon volt. E gyűlés alkalmával élénk eszmecsere folytattak a congressusi alapszabályok azon szakaszai fölött, melyek az általános iskolatörvénynyel ellentétben állottak. Előadó dr. Kilényi Mór, bajai igazgató tanító, hosszabb értekezésben indokolja a szóban levő 23, 27 és 35. §-ok módosításának, továbbá a tanítóknak ideiglenes alkalmazását beszüntető intézkedések szükségét sat. sat. Hozzászoltak: Tenczer Pál, Schön Bernát (Baja) Kohn Áron (Temesvár), Fischer Náthán, Weisz Gábor (Szeged) Lederer Ábrahám és dr. Kohn Sámuel. Elfogadtatott Fischer Náthán indítványa, mely szerint bizottság küldessék ki az országos izr. irodához benyujtandó emlékirat szerkesztése végett; továbbá kérvény nyujtassék be ugyancsak az irodához, hogy a szentesített congressusi alapszabályok értelmében ötezer forinttal járuljon évenként egy tanítói nyugdíjalap létesítéséhez.

Weisz Gábor a vidéki vál. tagok működését irányító szabályzatot sürgeti

A tisztújító választmányból kikerült mint elnök: Schweiger Márton; mint alelnökök: Seligmann és Friedmann; mint titkár: Fischer Simon.

A négy napi tárgyalás élénk viták közt folyt le és elég érdekes is lehetett, mert a fővárosi magyar és német napilapok terjedelmes jelentéseket közöltek róla.

Schweiger Márton elfogadta az elnöki tisztséget és még ugyanezen hó 18-án vezette az új választmány első tanácskozását, melyben szakértelemmel és jóakarattal hozzászolt a napirenden levő egyes tárgyakhoz. Mint új tagok működtek a választmányban: Tenczer Pál és Mandl Mór. A közgyűlésben megválasztott tiszteletbeli tagok részére diszoklevelek állítottak ki, melyeknek átnyujtása nemcsak erkölcsi, hanem anyagi haszonnal is járt az egyesületre nézve.

1872.

Az 1872-ik évben az egyesület új lendületet vett főleg anyagi tekintetben, a mennyiben Friedmann Mór alelnök fáradhatlan buzgalmának és lelkes közbenjárásának sikerült, hogy az egyesületet tömegesen támogatták. — A január hó 24-én tartott választmányi ülésben, melyben ő elnökölt, bejelentette, hogy sikerült neki Budapesten, 30 új pártoló tagot szerezni évi 5 frtnyi díjjal: Bécsben pedig az ő kérelmére 50—50 frtjával léptek az egyesület kötelékébe: báró Say Frigyes, báró Königswarter Mór, báró Todesco Ede, Fischof & Weisz, azonkívül kisebb-nagyobb összegek is folytak be adományok czimén. Ebben az ülésben egy külön egyleti helyiségre évi 200 frtot irányoztak elő. Már a következő ülésben azon helyzetben volt a választmány, hogy az alapszabályok értelmében özvegyi segély czimén 100 forintot folyósíthatott és pedig most legelőször az egyesület megalapítása óta. Deutsch Sámuel egri tanító özvegye volt a szerencsés szerencsétlen, a ki azt a segélyt kapta. A Szidur kiadásához a választmány komolyan hozzáfogott. A tanítók segélyezése most már gyakrabban fordult elő, és hálásan kell felemlíteni azon nagylelkűséget, melylyel az ülésben rendszeren jelen volt Mandl Mór tanítóbarát a megszavazott segélyösszeget gyakran 5—10 forinttal sajátjából meg-

toldotta. Friedmann Mór alelnök majdnem minden ülésben új alapító- és pártoló tagokat jelentett be, mi a választmány működésére üdvös hatással volt. 1872. december 14-én Seligmann Eleázár beadta alelnöki tisztségéről való lemondását és a választmány azt sajnálattal tudomásul vette. Helyébe csak néhány hónappal később Lederer Ábrahámot választották.

1873.

Ezentúl sűrűbben jelentkeztek a pártolók; de még sűrűbben a segílyt és kölcsönt kérők is, azon kívül számos oly kérvénnyel is kellett a választmánynak foglalkoznia, melyben tanító és hitközség közt felmerült peres ügyekben közvetítés kívántatott. A Szidur kiadása volt a legfontosabb ügy, mely a választmányt ez évben foglalkoztatta, míg végre október 7-én megkötötték a szerződést Bendiner és Grünwald céggel egy 10,000 példányban megjelenő Szidur előállítására és bekötésére. Az első kiadásnak nyomdai és könyvkötői költségei, beleszámítva a lemezeket is, 4478 forint 50 krra rugtak. A Szidur szerkesztésével Fischer Náthánt bízták meg. A Szidur szeptemberben meg is jelent, a mikor több könyvkereskedőnek bizományba adták.

Az egyesületnek egyik hathatós jótétevője, Deutsch Ignác, a ki az egyesületet több éven át évi 40 frttal támogatta és a ki 1000 forintot hagyományozott az egyesület céljaira, elhalálozott.

1874.

A választmány a tanítók ellen majdnem naponként elkövetett igazságtalanságok megszüntetése végett az országgyűléshez fordult kellően megokolt kérvénnyel. Fochs Antal, a nemes emberbarát, a ki körülbelül fél millió forintba rugó vagyonát végrendeletileg jótékony célokra hagyományozta, egyetünkről sem felejtkezett meg és 100 forint névértékű államkötvényt hagyományozott az egyesületnek.

Augusztus 14-én tartották meg a *hetedik* közgyűlést 68 tag jelenlétében. A tanácskozásokat Friedmann Mór alelnök, majd Tenczer Pál vezette. Mint első tárgy, azon kérvény megvitatása került a napirendre, mely a közoktatásügyi miniszteriumhoz, valamint az országgyűlési képviselőházhoz volt benyújtandó a tanítók jogainak megvédése érdekében. A felolvasott kérvény szövegezése a közgyűlés tetszésével találkozott és azon módosítással fogadtatott el, hogy a kérvényben a tanítók ellen elkövetett sérelmek lehetőleg felsorolandók. A tisztújító választás eredménye a következő volt: Schweiger Márton elnök, Friedmann Mór és Lederer Ábrahám alelnökök. Az évi 6 forintnyi tagdíjat 4 frtra szállították le. Az új választmány, melynek többek közt Wahrmann Sándor, Bacher Simon, Tenczer Pál és dr. Withelshoffer is voltak tagjai, Friedmann és Lederer alelnökök vezetése alatt működött. Törekvése oda irányult, hogy a tagokat szaporítsa, az államosított zsidó iskolák tanítóinak jogait védelmezze, a vidéki választmányi tagok működését szabályozza, a zsidó iskolát magyar nemzeti szellemű irányba terelje, azaz tökéletesen magyarosítsa stb. stb. A választmány működésére Seligmann Eleázár folyt be előnyösen gyakori és céltudatos indítványjaival.

1875.

A tanítók jogviszonyainak rendezése tárgyában a választmány küldöttségileg folyamodványt nyújtott be a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, valamint az országgyűléshez; mindkét helyen kegyes fogadtatásban részesültek

a küldöttségek. A választmány a II. egyetemes tanítógyűlésnek, mely a zsidó tanítók jogviszonyaival is foglalkozott, memorandumot terjesztett be. Lederer Ábrahám kedvezőtlen egészségi állapota miatt lemondott alelnöki tisztségéről és helyébe Seligmann Eleázárt választották meg az október 18-án tartott választmányi ülésben, a mely ülés alatt a választmány azt a gyász hírt vette, hogy tiszteletbeli elnöke, Dr. Löw Lipót, szegedi főrabbi, elhalálozott. A választmány az egyesület költségére 3 tagból álló küldöttséget menesztett a temetésre. Egy külön orsz. izr. tanítói nyugdíjintézmény létesítésének eszméjéről a választmánynak le kellett mondania, mivel annak pártolására kevés község jelentkezett és így a miniszter a zsidó tanítókat is az állam által életbeléptetett nyugdíjintézetbe befogadta.

A *nyolczadik* (rendkívüli) közgyűlést 1875. október 18-án tartották meg Seligmann (Szántó) Eleázár vezetése alatt. Elnöklő szomorú jelentést tesz Dr. Löw Lipót elhalálásáról és a közgyűlés egyhangulag elhatározza, hogy egy, a megdicsőült nevét viselő alapítványt létesít, melynek kamatjaiból mindig egy magy. zsidó tanító legkitűnőbb szellemi munkája fog megjutalmaztatni. — Felolvasatott az orsz. iroda elnökségének a közgyűléshez intézett átirata, melyben a tanítók figyelmébe ajánlatik:

1. Hogy a congressusi alapszabályzat kötelező erejű minden olyan tanítóra nézve, ki valamely congressusi hitközségben működik. Ha a tanítónak hitközsége ellen panasza volna, forduljon jogorvoslatért az országos irodához.

2. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium megengedi, hogy külön zsidó felekezeti nyugdíjintézet létesíttessék, ha elegendő számú hitközség az intézethez csatlakoznék. Ez ügy hosszabb eszmecserére szolgáltatott okot. Hozzászóltak: Roth (Radó) Vilmos, Boronkay Károly, Kohn Bernát meg az elnök és a közgyűlés kimondja, hogy a magyar izr. tanítói nyugdíjintézetet szükségesnek tartja, miért is az összes tanítók felszólítandók, hogy ez eszme megvalósítására közreműködjenek.

Ezután a tanítók alkalmazása és elbocsátása képezte élénk vita tárgyát és Schön Bernát indítványára egy 7 tagú bizottságot küldtek ki azzal a meghagyással, hogy a közoktatásügyi miniszter urnak a közgyűlés nevében köszönetét fejezze ki azon intézkedéseért, melylyel a tanítók szolgálati viszonyainak rendezését kezdeményezte.

A legfontosabb határozat, melyet az 1875-diki közgyűlés hozott, az volt, hogy végre az annyira szükségessé vált havi közlöny kiadását engedélyezte. A közgyűlés kérvénnyel fordult az orsz. izr. irodához, hogy a községkerületi elnökök gyülekezete által elaggott tanítók gyámolítására engedélyezett évi 2000 frtból nyerendő segélyezés végett hozzá beadott folyamodványokat esetről-esetre az egyesületnek adja ki véleményezés végett. A közgyűlés után a választmány első teendője volt, az *Értesítő* kiadásáról gondoskodni. Felelős szerkesztő Seligmann Eleázár lett, melléje pedig még egy 6 tagú szerkesztő bizottságot adtak. Az első szám 1875. november 18-án jelent meg. Az I. évfolyam néhai Deutsch Ignácznak, mint az egyesület legnagyobb jóttevője emlékének volt ajánlva. Minthogy ezen egyesületi lap azóta megszakítás nélkül megjelent és minden fontosabb egyleti ügyről nyilvánosan beszámolt, nevezetesen pedig a közgyűlések lefolyásáról, a választmány fontosabb határozatairól és más az egyesület életében előfordult nevezetesebb mozzanatokról pontos adatokkal szolgált és így módon minden fontosabb egyesület-történeti mozzanatot az utókornak megőrzött: a következő évek eseményeiről már rövidebben szólhatunk. Csak azokat a tényeket fogjuk tehát regisztrálni, melyek fontosságuknál fogva azt az irányt jelölik meg, melyen haladtunk és a célt, mely felé törekedtünk.

1876.

Kohn Salamon, nyugalmazott iskola igazgató, aki 10 éven át vezette az egyesület pénzügyét, előre haladott korával járó betegeskedés következtében kénytelen volt pénztárosi tisztségéről lemondani. Buzgalommal és szakértelemmel párosult működése által fényes lapot biztosított magának egyesületünk évkönyvében. Utána Schwarcz Mór tanítóképzőintézeti tanár lett pénztáros.

1877.

1877-ben a módosított alapszabályok jóváhagyást nyertek. A Szidur nyomdai szerződése ügyében megindították a pert, mely az egyesületre nézve kedvezőtlenül dőlt el. Schweiger Márton az egyesületben több éven át buzgalommal viselt elnöki tisztségéről lemond, mit a választmány és későbbben a közgyűlés is nagy sajnálattal tudomásul vett. Szintugy sajnálattal vétetik tudomásul Friedmann Mór alelnöknek lemondása.

1877. szept. 25. és 26-án, 163 tanító jelenlétében tartották meg a *tizedik* közgyűlést Seligmann Eleázár vezetése alatt; jegyző volt Fischer Simon. A titkári jelentés részletesen beszámolt a választmány 2 évi működéséről; jelenti, hogy a Löw Lipót alapítványra eddig 230 frt gyűlt be. A tagok száma 89 rendessel és 9 pártolóval gyarapodott, a vagyon pedig 10.916 frt 90 krról 11161 frt 86 krra emelkedett. Tehát szaporodás 244 frt 96 kr. A közgyűlés tárgyalta a népiskolai hitoktatás kérdését. Fűredi Ignác, mint eladó, egy magyarra fordított biblia kiadását ajánlja az egyesületnek, mely indítványa élénk eszmecsere után el is fogadtatott. Az izraelita tanítók állandósítása czimű tételnél Braun (Barna) Jónás szerepel mint előadó. Egyik hozzászóló Bója Gergely, bpesti tanfelügyelő volt, a ki Roth (Radó) Vilmos indítványát pártolta, mely oda irányult, hogy kéressék meg a miniszter egy megfelelő rendelet kibocsátására.

A tisztújító választásnál kikerült az urnából mint elnök: Seligmann (Szántó) Eleázár, mint alelnök: Mendl Lajos, mint pénztáros újra Schwarcz Mór és mint ellenőrök: Kornfeld és Ózer Zsigmond. Tárgyaltatott még a népiskolai takarékpénztárok intézménye, a congressus által a tanítók nyugdíjazására meg szavazott évi 5000 frt hováfordításának ügye és több más ügy is.

Az új vezetés alatt Fischer Simon helyett Oblatt Mór választatik titkárnak.

1878.

A kölcsöntörlesztés nagyon rendetlenül történvén, a választmány gyakran volt kénytelen ügyvéd segélyét igénybe venni. A bizományba adott Szidur ügye szintén erélyes intézkedéseket igényelt, mert az eladott példányok értéke rendetlenül folyt be úgy egyes könyvárusok, mint a tanítók részéről. Az április 22-én egyesületi czélokra rendezett szini előadás 823 frt 50 krrnyi tiszta bevételt eredményezett. Ez összegből 200 forintot a „Löw Lipót“ alapítványhoz csatoltak. Kiválóan működtek közre: Schlesinger Ignác nyomdatulajdonos, Mendl Mór, Spitzer D. H., Mahler Simon (kávés) és Tenczer Pál. Április 18-án a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletet bocsátott ki (8330. sz. a.), mely a zsidó tanítók állandósítását czélozza. Az egyesület vezetése ezért hálás köszönetének ad kifejezést a miniszter előtt. (Lásd vezércikket az „Ertesítő“ 1878. évi 6 számában). A pozsonyi kir. tanfelügyelő azt ajánlja az egyesületnek, hogy adjon ki magyar és német felekezeti olvasókönyveket. Az eszme fogékony talajra talált és azonnal bizottságot küldtek ki azzal, hogy az ügyet tanulmányozza és a kivitelre nézve javaslatot tegyen. E bizottság tagjai voltak: Stern Mór, Fűredi Ignác, Lederer Ábrahám Mendl Lajos, Ózer Zsigmond és Radó Vilmos.

1878. augusztus 21-én tartották a *tizedik* közgyűlést Seligmann (Szántó) Eleázár elnöklete alatt. Jegyző volt Oblatt Mór. Jelen volt 81 tag. Bejelentett vagyonállás 11,490 frt 30 kr. A napirend egyik legfontosabb tárgya az egyesület által kiadandó olvasókönyvek kérdése képezte, melyben egyhangulag azt határozták, hogy adjon ki az egyesület saját költségén zsidó felekezeti olvasókönyveket. Az olvasókönyvek szerkesztésénél követendő irány és módszer megállapítását a közgyűlés egy külön bizottságra bízta, melynek tanácskozásaiban bárki részt vehetett, a ki ebbeli szándékát az elnöknel bejelentette. Ezen bizottság már a következő napon összeült és a tanácskozás eredménye az *Értesítő* III. évfolyamának 77. lapján van közzétéve. Kimondatott többek között, hogy az olvasókönyvek első sorban magyar nemzeti és felekezeti színezetűek legyenek, stb. stb.

A vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz (az öt ezer forint, valamint egy magyarra fordított biblia kiadásának támogatására szolgáló segélyösszeg engedélyezése ügyében) felterjesztett kérvény szövege véglegesen megállapítottatott. Lásd „*Értesítő*“ 1878. évi 9. számát.

A közgyűlés után a választmányt leginkább a biblia-fordítás ügye meg az olvasókönyvek kérdése foglalkoztatja és hogy a könyvekben követendő irányra és a módszerre nézve kellő tájékozást szerezzon, Dr. Kármán Mór, egyetemi magán-tanárt kérte fel ebbeli nézetének kifejtésére. Dr. Kármán Mór 1878. november 3-án tartott választmányi ülésben remek előadása által annyira elragadta a választmányt, hogy ez a már készen összeállított II. osztályú olvasókönyv kéziratát figyelembe nem vehette és szerzőt, Radó Vilmost arra utasította, hogy Dr. Kármán elvei alapján készítse újra az olvasókönyvet. Dr. Kármán közreműködését szerzőnek és az egyesületnek a jó ügy érdekében készségesen felajánlotta, a mit a választmány nagy köszönettel fogadott.

1879.

A biblia-fordítás ügyében kiírt pályázatra 18 pályamunka érkezett be. Mózes I. könyvének fordításával Füredi Ignácot bízták meg; és kinyomatását az egyesület saját költségén eszközölte. Az „*Értesítő*“ szerkesztőbizottsága, mely eddig sem működött, feloszlik. A február 11-én tartott választmányi ülésben Schwarz Mór lemond pénztárosi tisztségéről, helyébe Ózer Zsigmondot választották meg pénztárosnak. A szegedi kartársak, kik az árvizben megkárosultak, noha többen nem is voltak tagjai az egyesületnek, segélyeztetnek. A június hó 19-én tartott választmányi ülésben Reif Jakabot ellenőrnek választják meg. Mendl Lajos a II. osztályu német olvasókönyv szerkesztésével bizatik meg.

1880.

Oblatt lemond titkári állásáról és helyébe Braun (Barna) Jónás lép. Az egyesületi kiadványok bizományba adatnak Zilahi könyvkereskedőnek 25%₀ bizománydíj mellett, a Szidur után 30%₀-ot engedett a választmány.

Augusztus hó 22-én és 23-án tartották a *tizenegyedik* közgyűl'st Seligmann (Szántó) Eleázár elnöklete alatt; jegyző Braun Jónás. A jelenvolt tagok száma 75. A titkári jelentést Stern Mór olvasta fel. Az olvasókönyvek kérdésében Radó Vilmos referál mint előadó, tüzetesen ismertetvén azok tartalmát és célba vett irányát.

Klingenberg Jakab a tanító társadalmi állásának emeléséről értekezett. Winkler Vilmos érsekujvári tanító a következő tételnél szerepelt, mint előadó: „*Minő nyelvre fordítsuk a biblia eredeti szövegét?*“ Ertekező és természetesen a közgyűlés többsége is a magyar nyelv mellett nyilatkozott. Az alapszabályok módosítását illetőleg Braun Jónas egyesületi titkár szerepel, mint elő-

adó. A legélénkebben folyt a vita az alapszabályok 15. §-a körül, melynek eddigi szövegezése kimondta, hogy a titkárt a közgyűlés választja. Elnök ajánlására azonban a közgyűlés Lerner Vilmos indítványa ellenében azt határozza, hogy a titkárt ezentul a közp. választmány választja. A tisztujításnál megválasztottak: mint elnök Seligmann (Szántó) Eleázár; mint alelnökök: Stern Mór és Mendl Lajos és mint ellenőrök: Kornfeld és Reif.

Ez évben az egyesület 300 frtnyi segílyt nyert a kormánytól biblia kiadványainak utáni költségek részben való fedezésére.

1881.

A tanítók és hitközségek közt sűrűn előforduló viszálykodásokkal a választmány is kénytelen foglalkozni és e tekintetben az „Értesítő“ erélyesen emel szót a tanítók védelmére, nevezetesen Csukási Fülöp segédszerkesztőnek ezt illető cikkeiben; e felszólalások többször sikerrel is jártak. — A múlt évben módosított alapszabályok jóváhagyattak.

Az 1881. évi május 16-diki választmányi ülésen a biblia-fordítókkal kötendő szerződés ügye heves vitákra adott okot és ugyanezen ülésben az olvasókönyvek kérdése is foglalkoztatta a választmányt. Az évi 120 frtnyi titkári fizetés 150 frtra emeltetik.

A gyászrovat az „Értesítőben“ nagy veszteségekről tesz jelentést. Meghaltak ugyanis: Lederer Bernát, az egyesület alapító tagja, Molnár Aladár, a hazai tanügy lelkes apostola, Nascher Adolf, váci tanító és egyesületünk kiváló tehetségű tagja, Koromlai báró Schey Fülöp egyesületünk nagylelkű jótévője és Schachter Benjamin, Czifferben működött tagtárs.

1882.

Az egyesületi kiadványok ügye majdnem minden ülésben beható tanácskozásra készíti a választmányt; az erre vonatkozó főbb adatokat e jelentés végén táblázatosan mutatjuk ki. Csak azt akarjuk e helyen megjegyezni, hogy a legfelsőbb tanhatóság igen kedvezően nyilatkozott olvasókönyveinkről és Dr. Kiss Áron nemzeti irányukat méltatva, a „Néptanítók Lapja“ 1881. évfolyamának 600. oldalán ezeket mondja „Mi pedig csak örömünket fejezhetjük ki, hogy a jövő zsidó felekezetű magyarság ily könyvekből tanulja e hazát s ennek a multját szeretni, jövőjeért cselekedni.“

Május 29-én Lederer Abrahám tiszteletére jubiláris ünnepély tartatott a magyar királyi tudományos Akadémia palotájában. Az egyesület a megünnepelt férfinak egyesületünk körül szerzett hervadhatlan érdemeit méltatandó, lelkesedéssel hozzájárult az ünnepély emeléséhez a következő módon: Az „Értesítő“ külön diszszámban jelent meg, Szántó nagy tetszéssel fogadott beszéddel üdvözölte a neves paedagogust és az egyesület nevében egy diszkötésű bibliát adott át neki. Az 1000 frtos Lederer-alapítványhoz az egyesület is 50 frttal hozzájárult.

Jóllehet a tanítók helyzete némiképen javult, az „Értesítő“ még mindig kénytelen a zsidó tanítók nyomoruságairól cikkezni, e mellett felkarolja a hitoktatás ügyét, melyhez Csukási Fülöp előnyösen hozzájárult az e tárgyról irt cikkeivel. Az „Értesítő“ a névmagyarosításra ösztönöz és az egyesület elnöke, Seligmann Eleázár jó példával jár elől, midőn nevét „Szántó“-ra változtatja. Az „Értesítő“ gyászrovata Felsenburg Adolf, Handelsmann József, Bárány Ignác képezdei igazgató és Rózsási József izr. árvaházi igazgató elhalálzásáról tesz szomorú jelentést. Az egyesület Molnár Aladár siremlékének felállításához hozzájárul.

1883.

Csukási, a ki egy évig az „Értesítő“ körül mint társszerkesztő szerepelt, felmentetik ebbeli kötelezettsége alól. Az árviz által károsult győri tanítók megköszönik az egyesülettől kapott 120 frtnyi segélyt. A választmány sűrűen foglalkozik a folyó évben tartandó rendes közgyűlés előkészítésével. A fővárosi tanfelügyelőségnek az egyesülethez címzett átirata folytán az egyesület Peszach harmadik napján, a 12-dik rendkívüli közgyűlést tartja, melynek napirendje volt: 1. A II. orsz. képviseleti tanítógyűlésre kiküldendő két képviselőnek választása. 2. Az ezen gyűlésre való alkalmas tétel kijelölése.

A május 6-diki vál. ülésben Lederer Ábrahám jelenti, hogy néhai Lederer Bernát örökősei 1000 frtnyi alapítványt tettek az egyesület javára megdicsőült atyjuk emlékének tiszteletére. Az alapítványhoz kötött feltételek külön alapító levélben vannak körülírva. Kamatai évenként egy beteg kar- és tagtársnak adandók segély czimén, a mi azóta rendszeresen meg is történt.

Augusztus hó 20. 21, és 22-én tartatott e 13-dik közgyűlés Szántó Eleázár elnöklete alatt 54 tag jelenlétében. Jegyző volt Csukási Fülöp egyesületi titkár, a ki terjedelmes jelentésben számot ad egyesületünk utolsó 3 évbeni tevékenységéről és az elért sikerekről. A jelentés örvendetes tudomásul vétetett. A közgyűlésen tárgyalt tétel ezek voltak:

1. „Olvasókönyveink“; előadó Szép Lipót, Veszprém.

2. A „középiskolai hitoktatás“; előadó Dr. Goldberg Rafael, budai rabbi, az egyesület választmányi tagja. (Előadó értekezése egész terjedelmében közölve van az „Értesítő“ 1883-dik évfolyamának 10. számában.)

3. Schön Bernát és Szántó Eleázár mindketten mint előadók szerepelnek a héber oktatás kérdésébe vágó egy-egy tétellel. A tisztujítás titkos szavazás útján történt és eredménye ez volt: Elnök: Szántó Eleázár; alelnökök: Mendl és Keleti; pénztáros Ózer Zsigmond; ellenőrök Kornfeld és Reif.

A közgyűlés örvendetes tudomásul veszi azon jelentést, hogy a hitközségek és tanítók közti perpatvarok egy idő óta, ha nem is szüntek meg teljesen, de kétségen kívül szűnő félben vannak és ezért küldöttséget meneszt Trefort-hoz, Gönczyhez és Tóth Józsefhez, mint a kik a szomorú állapotok megszüntetésére hathatósan befolytak, hogy előttük a közgyűlés haláját tolmácsolja.

Szontágh Jenő Szolnokról az „Önsegély“ című tételnél szerepelt mint előadó és Neumann József Kaposvárról a „Zsidó iskolában követendő tanrendszer“ című tételnél.

Neumann Armin Aradról, a vidéki vál. tagok jogkörét szabályozó utasítást sürget.

Az új választmány első ülésében Csukási Fülöp visszalépett titkári állásáról; a választmány lemondását sajnálattal fogadja el és helyébe Morgenstern Jakabot választja meg titkárnak.

1884.

A választmány tagjaiból 5 ügyosztályt alakít, hogy ily formán az egyesületi ügyek kellően előkészítve hozassanak a választmány tanácskozásaihoz. — Montefiore Mózes héber levélben köszöni meg az egyesületnek, hogy őt 100-dik születése napja alkalmával üdvözölte. Kohn Salamon, az egyesületnek 10 éven át volt érdemdús pénztárnoka, elhalálozott. — A megdicsőültnek fia 100 frtot adományozott az egyesület céljaira, hogy így atyja iránti kegyeletét az egyesülettel szemben is tanusítsa.

Az olvasókönyvek új kiadásainál eszközölt módosítások a választmányt sűrűen foglalkoztatták. — Tornyai Schossberger Zsigmond ezüst menyegzője alkalmából 100 frtot adományozott az egyesületnek.

Az „Értesítő“ 1884. évfolyama a közgyűlésben megpendített ügyeket szel-
lőzleti, nevezetesen elősegíti a vidéki körök megalakulását és az önsegély ügyé-
ben is figyelemreméltó indítványokat tesz; továbbá buzdítja a tanítókat az
egyesületi kiadványok terjesztésre. — A tagok száma az év végén 284 rendes
és 36 pártoló, összesen 310 volt.

1885.

Ezen évben 14-szer ülésezett a választmány és a folyó ügyeken kívül
még a V—VI. osztályú magyar olvasókönyv kiadásával is foglalkozott. Hirsch
Mór báró 600 frtot adományozott az egyesület céljaira.

A vidéki körök megalakulásáról szóló jelentések sűrűbben érkeztek és
fokozódtabb tevékenységet igényeltek a választmány részéről. Az egyesületi
közlöny czime „*Izr. Tanügyi Értesítő*“-re változtatik és egyszersmind fennállá-
sának 10-dik évfordulója alkalmából szerkesztőjének, Szántó Eleázárnak tisztele-
tére fényes lefolyású díszülést tartottak november 8-án. Ez alkalomból Szántó
tiszteletére könyomatu arczképét készítették el; nevére pedig 500 forintnyi
alapítványt tettek, melynek kamatai a zsidó felekezeti tanügyi irodalom terén
működő tagtársak jutalmazásául szolgálnak és minden 3-ik évben a közgyűlés
alkalmából kiadatnak. A választmány a bőzód-ujfalusi zsidó iskola számára
10—10 példányt ajándékoz kiadványaiból.

Az év végén kimutatott pártoló tagok száma 38, a rendes tagoké 310
összesen 348. Szaporodás 38. Az Értesítő tartalom-jegyzéke mutatja, hogy
az egyesületi közlöny a mellett, hogy az általános és a specziális felekezeti
tanügyről élénken irt dolgozatokkal iparkodik a tagokat mindenről informálni,
a mi hivatásához szükséges, még az egyesületi működésnek minden ágában
mindazt regisztrálja, a mi csak némikép feljegyzésre méltó.

1886.

Zilahi Sámuel könyvkereskedővel új könyvkiadó szerződés köttetik 6
évre. A III. orsz. képviseleti tanitógyűlés vitatétéleinek megállapításához az
egyesület is hozzájárul és e célból április 22-én és 23-án a 14-dik (rendki-
vüli) közgyűlését tartja, melyen 80 tanító vett részt. Tárgyaltatott „*Népiskolai
egészségügy*“, előadó Lederer Abrahám. „*Az olvasókönyvek használásának módja*“
előadó Radó Vilmos. Hozzászóló; Dr. Kármán Mór, Scheer Bernát, Boronkay
Károly, Ózer, Dr. Zsengeri, Lévai, Schön Bernát, Schichtancz, Lederer A.,
Radó, Schön József. „*A kézügyességi oktatás célja, anyaga és módja*“. Előadó
Csajági Béla. Azután a képviseleti tanitógyűlésre kiküldetnek Szántó Eleázár
és Klingenberg Jakab.

A Zilahival kötött könyvkiadói szerződés jogérvényesen átruháztatik a
Singer és Wolfner cégre. A rendes tisztújító közgyűlésre a szükséges előké-
születek megtételnek. Bassó Vilmos, bajai tagtárs jubileumi ünnepélyén az
egyesület Szántó és Schön József által képviselteti magát.

A „veszprémmegyei izr. tanító-egyesület“ lelkes felhívást bocsát ki
egy izr. tanítói árva-alap létesítése céljából.

1886. augusztus hó 20-án és 21-én tartatott a *15-ik* rendes közgyűlés.
Elnök: Szántó Eleázár; jegyző: Morgenstern Jakab. A jelen volt tagok száma
110. A közgyűlés a lefolyt 3 évi működésről szóló jelentést, melyet Schön
József felolvasott, örvendetesen tudomásul vette. Tárgyalás alá kerültek a kö-
vetkező tételek:

1. „*A héber tárgyak tanmódja.*“ Előadó Schön József, kinek tételei mind
változatlanul elfogadtattak.

2. „*A jellemképzés az iskolában.*“ Előadó Klingenberg Jakab.

3. „*A vidéki fiókkörök működésének szabályozása*“. Előadó Szontágh Jenő szolnoki tanító, a ki az általa készített alapszabálytervezet elfogadását ajánlja a közgyűlésnek. E tétel tárgyalásában többen vettek részt és előadó tárgyilagos érvelései is hozzájárultak, hogy tervezete változatlanul elfogadtatott.

4. „*Az özvegyek és árvák segélyezése*“. Előadó Weisz Gábor czeplédi tanító, a ki azt ajánlja, hogy az özvegyi díj 300 frtban állapíttassék meg úgy, hogy a felét a tagok külön járulékaiból fedezzék. A közgyűlés a közp. választmány javaslata értelmében az özvegyi díjat 200 frtban állapítja meg.

5. „*A zsidó tanítói árvaház létesítése*“. Előadó Havas Bertalan. Az ügy a központi választmányhoz tétetik át.

6. „*Az alapszabályok módosítása*“. Előadó Schön József, a ki a központi választmány által megállapított módosítások elfogadását ajánlja a közgyűlésnek. A közgyűlés ezeket elfogadja, valamint a „Szántó-Eleázár-alapítvány“-ra vonatkozó alapító levelet is, a mint az az Értesítőben közzé volt téve.

A tisztújításnál megválasztottak elnöknek: Szántó; alelnöknek: Csajági és Mendl Lajos; ellenőröknek: Kornfeld és Reif; pénztárosnak Ózer Zs.

A közp. választmány a közgyűlési határozatok foganatosításán és a folyó ügyek elintézésében serényen dolgozik. Egyesületi titkárnak Morgenstern Jakabot, eddigi titkárt újra 3 évre megválasztja és fizetését évi 300 forintban állapítja meg.

A megalakult vidéki körök megkezdték működésüket és egyesületünknek új lendületet adtak úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben. Ezeknek révén ugyanis egyesületünk ügyrendes, mint pártoló és alapító tagokban gyarapodott és kiadványaink is mindinkább terjedtek, a mi jövedelmi forrásainkat tetemesen növelte. A folyó év végén a tagdíj bevétel már 1547 frtra emelkedett. A megelőző évben csak 1112 frt volt e czímen kimutatva. A vidéki körök fényes lefolyású közgyűlései tiszteletet, híveket és jóakarókat szereztek egyesületünknek az ország minden vidékein, különösen az alföldön, a Bácskában, Győr- és Nyitramegyében és ezeknek vezérférfiai Szontágh Jenő, Walder Jakab, Schön Bernát és Schwarcz Ignác első sorban állnak azok közt, a kik maradandó emléket biztosítottak maguknak egyesületünk történetében.

A központi választmány dr. Bánóczi József úrban oly tagot nyert, a ki egyszerűségével és kiváló tehetségével lényegesen hozzájárult azon sikerekhez, melyeket a vezetés évről-évre fokozottabb mérvben felmutathatott. A választmány kiadványainak szaporításával is kezdett már foglalkozni és ennek köszönhető, hogy az V—VI. osztályú magyar olvasókönyv, valamint a bibliai történet megjelent.

1887.

A választmány pályázatot hirdet magyar és német nyelvkönyvekre, és miután a pályázat sikertelen maradt, megbízatás útján gondosodik azok megírásáról.

A választmány pályázatot hirdet a közép- és polgári-iskola első három osztályában használandó hit- és erkölcstanra; de ez is eredménytelen maradt, mert csak egy pályamunka érkezett, a mely a pesti rabbiság véleménye szerint semmi tekintetben sem felelt meg a feltételeknek, a miért az eszme keresztülvitelét a választmány abban hagyta. A tagdíj-bevétel ez évben 1795 frtra emelkedett. Vagyonszaporodás 1508 frt 36 kr. A tagok száma 426.

1888.

Az egyesület 100 frttal lép az Eötvös-alap alapító tagjai sorába.

A Gönczy Pál államtitkár tiszteletére rendezett ünnepélyen az egyesület illő módon részt vesz, miáltal kifejezést kívánt adni a zsidó tanítók ama hálaérzel-

mének, melylyel azok az ünnepeelt férfiú iránt viseltettek, a ki magas állásában a zsidó tanítók üldözöttjeit mindig hathatós atyai pártfogásában részesíté. Mert, hogy egyesületünk a zsidó tanítók számára végre türhetőbb állapotokat jelezhet, nagy részben Gönczy Pálnak köszönheti. Az egyesületi elnök a kiváló férfiúnak az ünnepély alkalmával ezüst babérkoszorút nyújtott nagy tetszéssel fogadott üdvözlő beszéd kíséretében.

1889.

Az V—VI. osztályu német olvasó-könyv szerkesztésével Mendl Lajos bizatik meg. — A szidur új javított kiadása foglalkoztatja a választmányt; szintúgy a zsidó tanítói árvák ügye, mely utóbbira nézve Csajági Béla alelnök azt jelenti, hogy értekezett a helybeli izr. fiúarvaház elnökével, Deutsch Jakab úrral, a ki hajlandó bizonyos egységes díj mellett néhány vidéki tanító-árvát befogadni. — A közgyűlés előkészítésére kiküldött bizottság serényen dolgozik.

1889. augusztus hó 21 és 22-én tartatott a 16. (rendes) közgyűlés. — Elnök: Szántó Eleázár, jegyző: Morgenstern Jakab; a jelenvoltak száma: helybeliek 37, vidékiek 95 és számos vendég. A közgyűlésen tárgyalt tételek a következők voltak:

„Az olvasó-könyvek kérdése.“ Előadó: Hoffmann Mór N.-Kanizsáról és mint első hozzászóló dr. Kármán Mór. — „A hitoktatás tárgyában“ Klein Salamon szegedi tanító szerepel mint előadó. — „A tanító árva-alap létesítése ügyében“ Csajági Béla, árvaházi igazgató Budapesten, referál a választmány nevében; Walder Jakab, bajai polg. isk. tanító a *segélynyújtás* reformjáról értekezik és Szontágh Jenő Szolnokról *az egyesület belső szervezetére* nézve adja elő nézeteit.

A Szántó-Eléázár-alapítvány 3 évi kamatai (75 frt) egyhangulag Csukási Fülöpnek ítéltetnek oda, mivel az „Értesítő“ körül kiváló tevékenységet fejtett ki. — Azután megválasztatott dr. Kohn Sámuel tiszteletbeli elnöknek és a titkos szavazással megejtett tisztujításnak a következő eredménye volt: Elnök: Szántó; alelnökök: Csajági és Keleti; ellenőrök: Reif és Kornfeld; pénztáros: Ózer Zsigmond. — Azonkívül megválasztatott 19 helybeli és 26 vidéki választmányi tag.

A közgyűlés után a közp. választmány első ülésében, melyen dr. Kohn tiszteletbeli elnök jelen volt, a munkálkodás könnyebbitése céljából különféle ügyosztályokat alakított kebeléből és pedig: paedagógiai, gazdasági, segélyezési és a vidéki körök működésére ügyelő szakosztályt.

Legszorgalmasabban működött a paedagógiai bizottság dr. Bánóczi József elnöklete alatt. A bizottság rajta volt, hogy a kiadványok a paedagógiai szempontoknak megfeleljenek. — Halász Náthán a választmány megbízásából tervezetet készít egy magyarra fordítandó Szidurra.

A választmány december 12-én tartott ülésében azt a határozatot hozza, hogy ezentul minden nagyobb adományból, mely az egyesület céljaira befoly, 20%-ot az általa kezelt tanítói árva-alaphoz csatol és ebbeli határozatát azonnal foganatosította is, midőn néhai Wolfner Gyula által az egyesületnek hagyományozott és ép akkor befolyt 1000 frtból 200 frtot nevezett alaphoz csatolt.

1890.

A paedagógiai bizottság betérjeszti a saját működését szabályozó ügyrendet, melyet dr. Bánóczi József kidolgozott és a választmány élénk vita után jóváhagyott. Halász Náthán betérjeszti a szidur ügyében a fordítandó imadarabok jegyzékét. A fordítással ő bizatik meg. Február 27-én a választ-

mány elnöknek az őt ért támadásokkal szemben feltétlen bizalmat szavaz és külön, az „Értesítőben“ megjelent nyilatkozatban magára vállalja a felelősséget mindazokért, a miket elnök a választmány közreműködésével egyesületi dolgokban tett. Elnök a könyvkiadókkal 1886-ban 6 évre kötött szerződés megújítását, illetőleg meghosszabbítását ajánlja, mert így a kiadványokat előnyösebb feltételek mellett értékesíthetné, a mennyiben akkor a kiadói cég az egyes ívek után járó tiszteletdíjat felemelni hajlandó volna. A választmány ily fontos ügyben egymaga dönteni nem akarván, a vidéki választmányi tagokat egy közös tanácskozásra hívja be. E tanácskozás április 8-án tartatott.

Ez ülés fontos fordulópontot képez az egyesület történetében, mert Szántó Eleázár, a ki közel 20 éven át vezette az egyesület ügyeit, a kő különösen az egyesületi közlöny körül a nagy fáradsággal járó szerkesztői munkát 15 éven át nagy tapintattal egészen díjtalanul végezte és a ki az egyesületi kiadványok révén az egyesület jövedelmi forrásait egy jelentékenyen növelte és a kinek vezetése alatt az egyesületi működés minden egyes ága szép sikereket aratott, az ülést megnyitó beszédében beadta lemondását az eddig viselt elnöki tisztségéről.

A teljes választmányi ülés megkísérettette ugyan, hogy érdemes elnökét a lemondás visszavonására bírja és távozása után e célból küldöttséget is mentett hozzá dr. Kohn Sámuel vezetése alatt, de ez is sikertelen maradt és az egybegyűlt választmányi tagok Csajági Béla alelnököt bízták meg ideiglenesen az egyesület vezetésével.

Csajági a teljes választmány tanácskozását tovább vezette. Ez ülésben határozatott, hogy a fordítandó Szidur ügyben pályázat hirdettessék. Május 1-én egyesületi helyiségről kellett gondoskodni, mert az eddigi, mely majdnem 20 éven át a sip-u. iskolában díjtalanul engedtetett át az egyesületnek, az építkezések folytán felmondattott. Az új helyiség sip-u. 15. sz. alatt volt és minthogy ezután évi 240 frtnyi bért kellett fizetni, továbbá azt be is rendezni, az ez évi kezelés megdrágult. Csajági elintézte a folyó ügyeket, szerkesztette az egyesületi közlönyt, készítette az elnökválasztó rendkívüli közgyűlést, mely augusztus 21-dikén tartatott meg.

Ez volt a 17-dik közgyűlés, melyet az egyesület 25 év alatt tartott és tárgyai voltak az elnökválasztáson kívül: A titkári jelentés felolvasása és az egyesületi ügykezelés felülvizsgálása. Elnöknek megválasztott Ózer Zsigmond, a ki 11 éven át a pénztárt vezette; pénztárossá Kornfeld Gyulát választották, a ki eddig ellenőri minőségben működött közre az egyesület vezetésében. Reif Jakab az ellenőri tisztségből előléptetett az alelnöki helyre Keleti Vilmos lemondása folytán; ellenőrökké pedig Dr. Zsengeri és Schön József tétettek. A jelenvolt tagok száma volt 34 budapesti és 114 vidéki.

Az újjáalakult elnökség alatt a vezetés arra törekedett, hogy az egyesület kebelében felmerült vizályokat megszüntesse és a felkorbácsolt szenvedélyeket lecsillapítsa, hogy így az egyesület működését békésen folytathassa; nevezetesen pedig, hogy az 1889-diki közgyűlés egyik határozatát, az egyesület megalapításának 25-dik évfordulójának megünneplését fogantossítsa. Hogy miként oldotta meg a vezetés ebbeli feladatait, arról tanuskodnak a közzétett jegyzőkönyvek és egyéb, az egyesületi életben felmerült mozzanatokról szóló jelentések, melyekből csak a legfontosabbakat emeljük ki.

Az egyesületi kiadványok száma ez évben kettővel szaporodott és pedig egy magyar és egy német nyelvkönyvvel a II. osztály számára; a mellett 7 különböző könyvből új kiadás rendeztetett és a paedagógiai bizottság munkálkodásának köszönhető, hogy az olvasókönyvek tetemesen javítottak.

Miután Kornfeld Gyula a pénztárosi tisztséget el nem fogadta, a választmány szeptember 11-én tartott ülésében Tolnai J. Bélát bizta meg a pénztár vezetésével. Az „Értesítő“ szerkesztését az új elnök vállalta el.

Ugyanezen ülésben határozatott, hogy az egyesületi „Szidur” új alakban fog kiadatni. A kiadványok ellenőrzése körül felmerült aggodalmak eloszlatása céljából a választmány gyakran tanácskozott és végre az ügy kellő megoldást nyert, a mennyiben hivatalos okmányok alapján bebizonyult, hogy azok alaptalanok voltak.

Vidéki köreink ez évben is megtartották gyűléseiket és derekasan szolgáltak tanügyünknek és egyesületi céljainknak; nevezetesen a pécsvidéki, a nyitramegyei, a bács-bodrog megyei, a győrvidéki, az alföldi és a felvidéki kör.

Az „Értesítő” gyászrovata a következő egyesületi tagok elhalálzásáról tesz jelentést: Deutsch Henrik. izr. tanítóképző intézeti igazgatóról Budapesten; Lichtenstein Izrael tanítóról Baján; Lichtenstern Vilmosról, Érsekújvárt; Reich Mórról, Kunfélegyházán; Szántó Illésről, Kecskeméten és Marsik Fülöpről, Alberti-Irsán.

A választmány előkészületeket tesz a jubileumi ünnepre és hármass bizottságot küld ki javaslattétel végett dr. Kohn Sámuel elnökle alatt.

1891.

A választmány felhívással fordul a nagy közönséghez egy zsidó tanítói árvaalap létesítése céljából. E felhívásból, melyet Csukási Fülöp szerkesztett, közel 2000 példány küldetik szét és ez eredmény tekintettel arra, hogy az üldözött orosz zsidók részére a gyűjtés országszerte folyt, kedvezőnek mondható. Nagyban hozzájárultak a «Pester Lloyd» mely egyesületünk érdekében hasábjában úgy a felhívást, mint a befolyt adományok nyugtázását közölte. Az első nagyobb adomány, mely befolyt Lovag Wechseltmann Ignác 500 frtja volt. Hogy a gyűjtés a fővárosban oly szép eredménnyel folyt, azt különösen Reif Jakab buzgó közreműködésének köszönhetjük. Részletes jelentést a gyűjtésről az „Értesítőben” közzétett kimutatások alapján e jelentés végén adjuk.

Azt előkészítő bizottság a jubileumi ünnepélyre programot is készített, melynek főbb pontjait a választmány el is fogadta.

Az alapszabályok módosítása volt a második fontos ügy, melylyel a választmány behatóan foglalkozott. Reif Jakab, Schön József, Csukási és Tolnai, Szép Lipót veszprémi tanító tervezetét áttanulmányozzák, átdolgozzák és az így elkészült javaslatot a közp., azután a teljes választmány a közgyűlési tárgyalás alapjául elfogadja.

Az egyesület szidurja új alakban adatik ki tetemes bővítésekkel. A szerkesztő bizottságban működtek elnökön és titkáron kívül szakavatottsággal és buzgalommal dr. Goldberg Raphael, a budai hitközség rabbija és egyesületünk pártoló tagja, Frank Leó, a budai hitközség titkára, a ki a szidurirodalomban kiváló jártassággal bír és Mendl Lajos tanár.

Ez évben megjelent a III. osztályu magyar és német nyelvkönyv, melylyel kiadványok száma 21-re növekedett. Új kiadás rendeztetett: Mózes I. könyvéből, az V—VI. osztályu magyar olvasókönyvből és a III. és IV. osztályu német olvasókönyvekből.

A magyar fordításu szidur ügyében kiirt pályázat eredménytelen maradt, mert a beérkezett 15 pályamunka közt egy sem felelt meg a megkivánt feltételeknek.

Az április hó 28-én tartott teljes választmányi ülés több fontos folyó ügyben határozott; nevezetesen, hogy a magyar fordításu Szidur csak az esetre adjuk ki, ha a pesti izr. hitközség a hitoktatás céljaira mint tankönyv bevezeteti stb.

Május 25-én ünnepelte meg tiszteletbeli elnökünk főt. dr. Kohn Sámuel ur pappá való avatásának 25-dik évfordulóját. Az egyesület illő módon tolmácsolta érzelmeit és szerencsekívánatait az ünnepelt előtt és hogy ennek maradandó emléke legyen, könyomatu arczképét nyomatta ki 200 példányban, melyeket tisztelői közt kiosztott.

Dr. Zsengeri Samu lemondván ellenőri tisztségéről, a választmány Csukási Fülöp választmányi tagot választotta meg ellenőrnek.

Ezen ülés után 4 választmányi tag beadta lemondását, nevezetesen dr. Bak Izrael, Győri, Mandl és Schichtancz és a mennyiben még póttagok voltak rendelkezésre, a megürült helyek ezekkel betölttetek.

Néhai Deutsch Henrik sirjára felállított emlékkő felállítását a közp. választmány, különösen pedig Csukási Fülöp kezdeményezte és keresztülvitte, felavatására a választmány által rendezett gyászünnepélyen Schön József méltatta a megdicsőült tanférfinak érdemeit és beszéde mély hatást gyakorolt a jelen volt közönségre.

December 27-én választmányi nagygyűlés tartatott, melyben a könyvvállalat, az alapszabályok módosítása, a jubileum és a mostani közgyűlés idejének meghatározása képezte a tanácskozás tárgyát.

A gyászrovat az Értesítőben szomorú jelentést tesz Friedmann Mór a pesti izr. hitközségnek volt főkántorának és egyesületünknek számos éven át volt vezérlő alelnökének elhalálzásáról, továbbá meghalt: Bacher Simon, kiváló hebraeista, a ki egyesületünknek tiszteletbeli tagja volt; Fantus Izrael, ujvidéki és Löwinger Bertalan, hevesi tanító

Az utolsó két évről szóló és lapokban közzétett számadások arról tanuskodnak, hogy az egyesület új életre ébredt, gyarapodott tagokban és vagyonban, tehát úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben.

Ezzel befejeztük volna terjedelmes és mindamellett rövid, mondhatni dióhéjba szorított jelentésünket, mely negyedszázados sáfarkodásunk eredményét, egyesületünk viszontagságos fejlődési történetét és főbb mozzanatait állítja ország, világ szeméi elé.

Csak vázlatokat nyújtunk, miután úgy az idő rövidsége, mint a rendelkezésünkre szűken kimért tér, de leginkább jóakaratusnak meg nem felelő szerény tehetségünk következtében a roppant tárgyhalmazt szebben, jobban, csinosabban fel nem dolgozhattuk.

Sok érdekes levél, ügyirat tartalmát csak érinteni lehetett, többet teljesen mellőztünk; de, ha elértük azt, hogy kartársaink így is hű képét látják igaz igyekezetünknek; ha találkozik ember, ki e vázlatokat kibővítve örökíti meg utódaink részére, úgy — kecsegtet a remény, hogy fáradságos munkám nem volt egészen meddő és egy kis szerény helyet biztosítottam a magam részére is egyesületünk évkönyveiben.

És most Isten velünk.

Legyen jövőnk oly édes, mint keserű volt multunkban a harc, legyen az immár átlépett második 25 éves tuskulum oly gazdag eredményeiben, mint szegények voltunk eddig sokszor az akadályok elhárítására irányzott reményeink táplálásában.

Ne feledje az utókor uttörőink önfeláldozással párosult törekvését és — ha ezek majdan már porladoznak; de az egyesület virágzásban, pezsdülő élet közepette eléri rendeltetése magasztos célját: úgy szenteljenek legalább egy szál virágot, egy-egy könyvet a bajnokoknak: a könyvek gyöngyharmatként fognak csillogni sírunkon és mi — mi meg leszünk jutalmazva — — gazdagon.

Morgenstern Jakab,
egyesületi titkár

Tiszteletbeli tagok.

1. *Abel Márton, igazgató Budapest	1874
2. *Nagyságos Abt Kamil, kir. tanácsos Budapest ...	1872
3 Adler Ignác, Szolnok	1889
4. Dr. Ágai Adolf, Budapest ...	1874

A *-gal jelöltek meghaltak.

5. Dr. Alexander Bernát, tanár Budapest	1883
6. *Bacher Simon, tanár Budapest	1872
7. Basch Fülöp, nagybirtokos Budapesten	1886
8. Bassó Vilmos, tanító Baján	1886
9. Dr. Bánóczi József, tanár Budapesten ...	1883
10. Bárdossy Gyula, kir. tanfelügyelő Szolnok	1886
11. *Bischitz Dávidné, Budapest ...	1883
12. Bloch Mór, nagykereskedő Budapest	1874
13. *Bója Gergely, kir. tanfelügyelő Budapesten	1872
14. *Braun Lipót, igazgató tanító Budapest ...	1868
15. Brill S. L., Budapesten	1872
16. Buxbaum Henrik, igazgató-tanító Pozsony	1880
17. *Cremieux Adolf, Páris	1868
18. *hatvani Deutsch Bernát, Budapest	1874
19. *Deutsch Henrik. igazgató Budapest ...	1874
20. *Deutsch Ignác	1868
21. Deutsch Jakab, Budapest	1874
22. Deutsch Sámuel, hitközségi előljáró Budapest	1872
23. *Ellenberg Henrik, Budapest ...	1877
24. Engel Adolf, nagybirtokos Pécssett	1886
25. *Báró Eötvös József	1868
26. Dr. Farkas Emil, ügyvéd Budapest	1875
27. *Fassel H. B. N.-Kanizsa	1868
28. *Felsenburg Adolf, iskolaigazgató Szentes	1877
29. *Fochs Antal, Budapest	1871
30. *Friedmann Mór, főkantór Budapest	1868
31. Goldberg Salamon József, nagykereskedő Budapest	1871
32. Dr. Goldziher Ignác, Budapest	1877
33. Dr. Gömöröy Oszkár, miniszt. titkár Budapest	1872
34. *Gönczy Pál, ministeri tanácsos	1872
35. *Gyömrőy Vilmos, Budapest	1874
36. György Aladár, Budapest	1875
37. *Dr. Haynald Lajos érsek, Kalocsa	1877
38. Dr. Hirsch M., rabbi, Buda	1868
39. *Főt. Hochmuth Ábrahám, főrabbi Veszprém	1883
40. *Holitscher Fülöp, hitközségi előljáró Budapest	1868
41. Horovitz Lázár, Budapest ...	1868
42. Dr. Jellinek Mór, főrabbi, Bécs	1883
43. *Dr. Kain N., hitközség kerületi elnök, Kassa	1877
44. Dr. Kayserling Miksa, rabbi, Budapest	1871
45. Kohányi Sámuel, tanító Budapest	1872
46. Dr. Kohn Sámuel, Budapest	1871
47. *Landau L. R., Budapest ...	1871
48. Lederer Ábrahám, Budapest	1870
49. Kisteleki Lévai Henrik, Budapest	1871
50. Libertiny Gusztáv, kir. tanfelügyelő Nyitra	1877
51. Dr. Löblin	1871
52. Dr. Löw Immanuel, főrabbi Szeged	1883
53. Dr. Löwinger Mór, Nyitra	1889
54. Mandl Mór, Budapest	1872
55. Dr. Mayer Ármin, L.-Szt.-Miklós ...	1889
56. Mendl Lajos tanár, Budapest	1883
57. *Molnár Aladár, orszgy. képviselő Budapest ...	1872
58. *Montefiore Mózes, London ...	1868

59. Munk Béla, iskolaigazgató Trencsén	1889
60. Neufeld Miksa, tanító Léva	1871
61. *Neumann A., tanító Ó-Budán	1872
62. *Neuwelt Ármin, hitk. elnök Budapest	1874
63. *Dr. Philippson Lajos, Bonne ...	1877
64. Dr. Pillitz Benő, orvos Veszprém	1886
65. *Báró Podhradi Popper Lipót, Bpest	1874
66. *Pollák Leó, Budapest	1868
67. *Posner Károly Lajos, nagykereskedő Budapest ...	1868
68. *Reich Ármin, Bpest	1877
69. *Reich Ignác, tanító, Budapest	1874
70. Rosenberg Lipót, izr. hitk. titkár Arad	1872
71. Roth József, kir. tanfelügyelő Pozsony ...	1877
72. *Rottenberg Mór Noe, igazg. tanító Kássán	1883
73. *Sarmann Samu	1868
74. *Koromlói Schey Fülöp. Bécs	1868
75. Schwarcz Gyula, orszgy. képviselő ...	1872
76. *Schwarz Jakab, földbirtokos Máté-Szalka	1889
77. Schwarz Mór, tanár Budapest	1883
78. Schweiger Márton, hitk. előjáró Budapest	1871
78. Silberstein Lipót, Budapest	1871
79. Dr. Simon József, titkár Bpesten ...	1872
80. Báró Sina Simon, Bécs	1868
81. Singer Izrael, tanító Sátoralja-Ujhely	1880
82. Singer Manó	1871
83. Dr. Singer Vilmos	1868
84. *Dr. Steinhardt Jakab, főrabbi Arad ...	1868
85. Steinhardt Márk, iskolaigazgató Makón	1872
86. Szabó Károly, kir. tanfelügyelő Sopron	1889
87. *Szántó Simon szerkesztő, Bécs	1871
88. Tenczer Pál, hirlapíró Budapest	1872
89. *Toldy Ferencz, Budapest	1871
90. Tóth József, kir. tanfelügyelő Bpest	1880
91. *Trefort Ágoston, vallás- és közoktatási miniszter Bpest	1877
92. Vargyas Endre, tanfelügyelő Győr	1886
93. Dr. Verédy Károly, kir. tanfelügyelő Bpest ...	1889
94. Vogelhut Dávid, iskola-igazgató L.-Szt.-Miklós	1883
95. Wahrmann Mór, országy. képviselő Budapest	1874
96. *Wolfner Gyula, Budapest	1974
97. *Wodianer Arnold, földbirtokos Puszta-Berény	1886
98. *Dr. Zipser Mayer főrabbi Kőszeg ...	1868

Alapító tagok :

1867.		1868.	
	frt		frt
néhai Deutsch Ignác, Budapest	50	néhai Pollak Leo, Budapest	100
Figdor Zsigmond, Budapest	50	néh. Posner K. Lajos, Budapest	50
Holitscher Fülöp, Budapest	50	néhai Spitzer Gerson, Budapest	50
Izr. hitközség, Arad	50		
Izr. hitközség, Pécs	50	Aliance isr. univ., Páris	50
néhai Landau R. L., Budapest	50	Epstein N., H.-M.-Vásárhely	50
néhai Lederer Bernát, Budapest	50	Izr. hitközség, Szeged	50
néhai Pollak Babetta, Budapest	200	néh. Krausz Zsigm., K.-Ladány	50

1869.		1884.	
Bischitz Dávid, Budapest	50	Györgyei Amália, Budapest	100
néh. Gans Dávid, Budapest	400	Kohn Salamon örökösei, Bpest.	100
1871.		Tornyai Schossberger H., Bpest.	100
néhai Fox Antal, Budapest	500	1885.	
néhai Landau R. L., Budapest	50	Hirsch-Mór de Gereuth br. Páris	600
1872.		1886.	
Dr. Herz Bernát, Bécs	50	Engel Adolf, Pécs	50
Özy. Kohn Czeczilia, Budapest	50	Dr. Pillitz Benő, Veszprém	50
néh. br. Königswarter Jónás, Bécs	50	Schreiber Ignác, Bécs	200
Lévai Henrik, Budapest	200	1887.	
néhai Löw Lipót, Szeged	100	Rapoch Ignáczné, Budapest	50
Mandl Mór, Budapest	50	1889.	
Dr. Mezey Mór, Budapest	50	néhai Wolfner Gy. öröks., Bpest	1000
Pollak Adolf, Budapest	50	1890.	
Ifj. Pollák B., Bécs	50	néhai Fischl Guttmann örökösei	50
néh. Podhr. Popper Lipót, Bécs	50	néhai Weisz F. (hagyatéka), Bpest	100
néhai Spitzer Julia, Budapest	50	1891.	
Steinhardt Márk, Makó	50	Beimel Jakab, Budapest	50
néhai báró Schey F., Bécs	50	Baumgarten Fülöp, Budapest	100
Todeskó N., Bécs	50	Hatvani Deutsch Bernát, Bpest	50
Wahrman Mór, Budapest	50	Idb. Hatvani Deutsch József, Bpest	50
Weltner Jakab, Budapest	50	Deutsch J. József, Budapest	50
Weisz Miksa, Bécs	50	Ehrlich Mózes, Budapest	50
1873.		Freystädter Antal, Budapest	100
Deutsch Sámuel, Budapest	50	Gompercz Zsigmond, Budapest	50
Fischer M. L., Budapest	50	Haas és Deutsch, Budapest	50
Hirsch Manó, Budapest	50	Herzfelder Emma, Budapest	50
Lovag Seidler F., Budapest	50	Hedrich és Strausz, Budapest	50
Sváb Lőrincz, Budapest	50	Izr. hitk., Győr	100
1874.		Izr. nőegylet, L.-Szt-Miklós	50
Cohner Károly J., Budapest	50	Izr. nőegylet, Szolnok	50
1875.		Izr. tantestület B.-Gyarmat	50
Deutsch Jakab, Budapest	50	Izr. tantestület, Körmend	100
1879.		Izr. tantestület, Győr	100
Hatv. Deutsch Bernát, Budapest	50	Karsai Ignác, Budapest	50
1880.		Latzko és Popper, Budapest	50
Novák Sándor, Budapest	50	Lederer Mária, Budapest	50
1881.		Dr. Mayer Ármin, L.-Szt.-Miklós	50
Szalkai Schwarcz Mór, Mátészalka	100	Báró Popper Ármin, Bécs	100
1882.		Schweiger Adolf, Budapest	50
Szalkai Swarcz Mór, Mátészalka	50	Sternthal Adolf, Budapest	50
1883.		Ungar Benjamin, Ó-Moravicza	50
Bischitz Dávidné, Budapest	50	Wahrman Mór, Budapest	200
Lederer Bernát örökösei	1000	Lovag Wechselmann Ign. Bpest	500
Sváb Lőrincz, Budapest	50	Weisz J. M., Budapest	100
1884.		Wodianer J. F. Budapest	200
1885.		1892.	
1886.		Herzog M. L., Budapest	50
1887.		Izr. hitközség, Nagy-Becskerek	50

	frt		frt
Karsai Albert, Budapest	50	Herzfelder Emma, Budapest	50
Izr. reálisk. tantestület, Nagyvárad	50	Izr. nőegylet, Szolnok	50
Izr. tanítótestület, N.-Kanizsa	100	Izr. hitközség, Győr	100
Adler Lajos, Budapest	50	Izr. nőegylet, L.-Szt.-Miklós	50
Baumgarten Fülöp, Budapest	50	Latzko és Popper, Budapest	50
Beimel Jakab és fia, Budapest	50	Dr. Mayer Ármin, L.-Szt.-Miklós	50
Hatvani Deutsch Bernát, Bpest	50	báró Popper Ármin, Bécs	100
Deutsch J. József, Budapest	50	Schweiger Adolf, Budapest	50
Freistädter Antal, Budapest	100	Ungar Benjámín, Ó-Moravicza	50
Gomperz Zsigmond, Budapest	50	Wodianer F. és fiai, Budapest	200
Haas és Deutsch, Budapest	50		

Pártoló tagok:

A bel Bernát, Budapest	Izr. hitközség, Érsekújvár (con.)
Adler Gyula, Budapest	" " Érsekújvár (st. qu.)
Adler Henrik, Budapest	" " Győr
Adler Ignác, Szolnok	" " Igló
Altstock Salamon és fia, Budapest	" " Jászberény
Auspitz Adolf, N.-Várad	" " Kapuvár
B aumgarten Fülöp, Budapest	" " Léva
Baumgarten Leo, Budapest	" " Liptó-Szt.-Miklós
Dr. Bacher Vilmos, Budapest	" " Losoncz
Dr. Banóczy József, Budapest	" " Mátészalka
Dr. Bárány József, Kecskemét	" " Miskolcz
Bárány Ignác, Tornócz	" " Moholy
Bischitz Salamon és fia, Budapest	" " Mosony
Bloch Mór, Budapest	" " N.-Szt.-Miklós
Brachfeld Arnold, Budapest	" " Nagyvárad
Brüll Henrik és fia, Budapest	" " Ó-Becse
D eutsch Jakab, Budapest	" " Orosháza
Deutsch József, Budapest	" " Párkány
Deutsch Sándor, Budapest	" " Péczel
Deutelbaum és Feldheim, Budapest	" " Siklós
E ngel Lajos, Pécs	" " Siófok
Dr. Eisler Mátyás, Kolozsvár	" " Sopron
Dr. Ernyei Mór, Budapest	" " Szabadka
Ehrlich Mózes, Budapest	" " Szeged
F eigenbaum József, Pálmafa	" " Szigetvár
Frankel H. és társa, Budapest	" " Szolnok
Friedmann Ignác, Budapest	" " Vágújhely
Friedmann Márk, Homonna	" " Vác
G lasner József, Budapest	" " Z.-Tapolcza
Dr. Goldberg Rafael, Budapest	Izr. nőegylet, Igló
Dr. Goldziher Ignác, Budapest	" " Gyöng
H eller G. és társa, Budapest	" " Nádudvar
Dr. Herzog Manó, Kaposvár	" " Szarvas
I zr. hitközség, Ada	K áldor Simon, Budapest
Izr. hitközség, Alsó-Kubin	Dr. Kayserling Miksa, Budapest
" " Barcs	Kohn Arnold, Budapest
" " Besztercebánya	Kohn Jakab, Budapest
" " Dombóvár	Dr. Kohn Sámuel, Budapest
" " Eger	Klein József, Marczali

Kornfeld Zsigmond, Budapest
 Megyeri Krausz Lajos, Budapest
 Krausz Mór, Budapest
Latzko és Popper, Budapest
 Lederer Adolf, Budapest
 Leitner M. L., Budapest
Máday János, Budapest
 Maerle Emma, Budapest
 Modern és Breitner, Budapest
 Munk Mór és társa, Budapest
 Dr. Munkácsi Bernát, Budapest
Neumann Ede, N.-Kanizsa
 Neumann Miksa, Budapest
Polgár Simon, Szolnok
 Dr. Perles Ármin, Pécs
 Dr. Pfeiffer Fülöp, Győr
 Popper Ármin, Budapest
 Popper István, Budapest
 Popper Sámuel, Budapest
 Pollák Mór, Budapest
 Pollatschek Mór, Igló
Riesz testvérek, Budapest
 Rosenbaum Adolf, Budapest

Schlesinger Adolf, Budapest
 Schmiedl Albert, Budapest
 Zim. Schwarz Ármin, Budapest
 Szalkai Schwarz J., Mátészalka
 Schwarz Simon, Budapest
 Schweiger Márton, Budapest
 Dr. Simon József, Budapest
 Singer és Wolfner, Budapest
 Spitz Leó, Lócse
 Spitzer D. H., Budapest
 Spitzer Gerson, Budapest
 Stern Sámuel, Berlin
 Sternthal Adolf, Budapest
 Dr. Stiller Bernát, Budapest
Tauszig Siegfried, Budapest
 Trebitsch Ignác, Budapest
 Trotzer Alajos, Budapest
 Dr. **U**llmann Fr.-né, L.-Szt.-Miklós
 Vitéz Manó, Vác
Wahrmann Sándor, Budapest
 Weiner Károly, Budapest
 Wertheimer József és fia, Budapest
 Weisz és Guttmann, Budapest.

Összesen 124; a rendes tagok jelenlegi száma 476.

Bevételek és kiadások 25 év alatt.

A) *Bevételek:*

1. Rendes tagdíjak	frt 19122·55	
2. Pártoló	6286·33	
3. Alapító „	9267·—	
4. Adományok	9620·86	
5. Vagyonkezelés	13820·92	
6. Könyvvállalat	„ 14890·76	frt 73614·42
		<hr/>
		73614·42

B) *Kiadások.*

1. Özvegyi díjak	frt 5425·—	
2. Segélyezés ...	12529·70	
3. Az egyesületi közlöny	6321·10	
4. Kezelési költség	12759·78	frt 37635·58
Vagyon	„ 35978·84	frt 35978·84
		<hr/>
		frt 73614·42

STATISZTIKAI KIMUTATÁS

az «Orsz. magy. izr. tanító-egyesület» összes kiadványairól:

Folyó szám	A könyv czime	A könyv iv-szám	Bolti ára	1873-1878-ig hány ezer?	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	A nyomtatott példányok összege	Évenkénti forgalom	
					hány ezer?	hány ezer?	hány ezer?	hány ezer?	hány ezer?	hány ezer?	hány ezer?	hány ezer?	hány ezer?	hány ezer?	hány ezer?	hány ezer?	hány ezer?		hány ezer?	hány ezer?
1	Imakönyv ...	27	40	10	6	6	6	6	6	—	6	6	6	6	6	6	10	86000	6000	2400
2	Mózes I. könyve	11 ^{3/4}	40	—	6	—	—	—	—	—	—	6	—	6	—	—	6	30000	2000	800
3	" II.	9 ^{1/2}	40	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	18000	1500	600
4	" III.	6 ^{1/4}	40	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6000	500	200
5	" IV.	9	40	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6000	500	200
6	" V.	8 ^{1/2}	40	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12000	500	200
7	" ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Magyar ABC olvasó	7	20	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	20000	2000	400
9	" olvasó II. oszt.	9	32	—	—	—	—	—	6	—	—	6	—	6	—	—	—	30000	3000	960
10	" III.	13	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	24000	2000	720
11	" IV.	16	45	—	—	6	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	18000	1500	675
12	" V-VI.	20	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	3	6000	500	325
13	Bibliai történet ...	11	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	6000	1000	500
14	Német ABC és olvasó	6	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20000	1000	200
15	" olvasó II. oszt.	8	32	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	24000	2000	640
16	" III.	12	36	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	6	—	—	6	24000	2000	720
17	" IV.	16	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	6	18000	1500	675
18	" V-VI.	19	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3000	300	195
19	Magy. nyelv. II. oszt.	3	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6000	1000	150
20	" III.	5 ^{1/4}	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6000	1000	200
21	Ném. nyelv. II. oszt.	3	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6000	500	75
	" III.	4 ^{3/4}	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6000	500	125
		241	761	10	48	26	24	12	18	12	6	36	27	40	19	54	43	375999	30800	10960

Budapest, 1892. január 1.

Morgenstern Jakob, titkár.

A) Bevételek 1867-től 1892-ig.

É V	Rendes tagok száma	Pártoló tagok száma	Rendes tagdíj	Pártoló tagdíj	Alapító tagdíj	Adományok	Kamatok és értékpapírkezelés	Kölesön törlesztés	Könyvkiadás
1867	213	21	146 50	140	740	120	—	—	—
1868	136	58	394	290	200	240	42 60	—	—
1869	92	22	330	285	457	358 30	114 66	—	—
1870	82	22	108	30	50	593 82	151 85	—	—
1871	78	25	209	295	70	55	258 44	—	—
1872	103	30	372	486	1430	306	296 82	—	—
1873	108	33	322	324	120	135	174 15	1130 32	—
1874	112	31	109	279	1250	—	273 97	533 39	532 43
1875	124	35	170	140	1200	117 42	293 85	573 09	436 09
1876	139	38	564	387	—	85	590 19	618 08	392 67
1877	169	31	532	349	—	19	334 49	354 17	463 54
1878	156	35	669 05	421	—	*828 50	488 31	773 98	967 12
1879	201	35	552	115	—	60 90	422 41	326 99	1051 66
1880	230	33	650	133	150	310	563 81	60	2263 30
1881	240	33	776	150 50	—	165	425 56	32 11	7257 34
1882	263	32	877	175	—	30	412 44	33 06	1310
1883	262	35	834	180	1000	164	635 55	35	927 50
1884	284	36	1006	150	—	200	1960 79	68 35	820
1885	310	38	918	195 75	—	626	626 88	5	374 25
1886	358	41	1137	210	200	30 20	1003 38	—	2245 62
1887	388	37	1615	180	—	79 08	737 03	60	2286 25
1888	401	42	1372	180	—	3	787 43	45	1947 50
1889	418	51	1644	260	1000	19 90	992 77	—	940
1890	428	60	1906	285 08	—	159 07	1096 80	27	2795
1891	476	132	2010	646	1400	4921 67	1136 74	27	4803 75
			19122 55	6286 33	9267	9626 86	13820 92	4702 49	31815 02

*) A szini előadás eredménye.

B) Kiadások 1867-től 1892-ig.

É V	Özvegy- díjak	Segély	Értesítő	Kezelés	Kölesön	Könyvkiadás	Szaporodás	
1867	—	30	—	138	—	—	978 50	978 50
1868	—	35	—	358 11	—	—	773 49	1751 99
1869	—	20	—	349 47	—	—	1175 49	2927 48
1870	—	107	—	241 48	—	—	585 19	3512 67
1871	—	58 40	—	291 93	—	—	537 11	4049 78
1872	125	404 80	—	399 80	480	—	1961 22	6011
1873	50	214 34	—	368 85	1418	2412 85	441 96	6452 96
1874	—	202 38	—	419 66	660	501 87	1289 93	7742 89
1875	—	237 40	—	294 06	700	60 38	2058 44	9801 33
1876	—	598 10	171 11	277 66	1335	36 85	1115 57	10916 90
1877	250	123	151 98	111 57	60	276 84	583 40	11490 30
1878	300	699	158 98	319 33	76 25	1063 93	381 62	11871 92
1879	200	455	284 81	361 07	54 24	878 64	347 11	12349 03
1880	200	439 61	497 04	500 22	—	4926 98	1394 99	10954 04
1881	100	536 32	416 21	419 87	—	1203	3127 89	14081 93
1882	200	722	364	401 20	—	375	560 71	14642 64
1883	100	614 11	449 35	663 74	—	245	868 23	15510 87
1884	300	532	420 24	372 24	—	315	3474 54	18985 41
1885	100	727 64	554 90	497 90	—	30	865 14	19850 55
1886	300	736 10	537 60	930 39	—	702 50	1557 64	21408 19
1887	400	955 50	404 95	685 93	—	914 50	1508 36	22916 55
1888	1000	953 50	415 76	814 48	—	515	715 56	23632 11
1889	600	1072 50	574 68	786 02	—	465 31	1687 84	25319 95
1890	600	1228 50	487 92	1274 24	—	1015 31	1587 73	26907 68
1891	600	927 50	431 57	1482 56	—	985 30	9071 16	35978 84
	5425	12529 70	6321 10	12759 78	4783 49	16924 26		

Budapest, 1892. január hó 1.

Morgenstern Jakob, titkár.

Gyűjtés-kimutatás helység szerint rendezve.

A) Budapesten.

	Alapító tagdíj frt	Pártoló tagdíj frt	Adomány az árva- alápra frt
A bel Bernát	—.—	5.—	—.—
Adler Gyula (Morgenstern gyűjtése)	—.—	5.—	—.—
Adler Henrik	—.—	3.—	—.—
Adler Lajos	50.—	—.—	—.—
Adler Simon tanító gyűjtése	—.—	—.—	28.40
Auer Dávid és Fia	—.—	—.—	10.—
B ack Etelka tanítónő gyűjtése ...	—.—	—.—	7.50
Balázs József (Csajági B. gyűjtése)	—.—	—.—	25.—
Bárón Jónás dr. (Kornfeld „)	—.—	—.—	10.—
Basch Béla (Reif J. gyűjtése)	—.—	—.—	10.—
Baumgarten Fülöp (Reif. J. gyűjtése)	100.—	*10.—	—.—
Baumgarten Leó (Reif J. gyűjtése)	—.—	*5.—	—.—
Beck és Fon (Reif J. gyűjtése)	—.—	—.—	2.—
Beck József, tanár (Reif J. gyűjtése)	—.—	—.—	2.—
Beer Salamon	—.—	—.—	10.—
Beimel Jakab és Fia (Reif J. gyűjtése)	50.—	—.—	—.—
Berger J. Lipót tanító gyűjtése ...	—.—	—.—	15.—
Bischitz Salamonné és fia (5 évre) ...	—.—	25.—	—.—
Blau Adolf (Lederer A. gyűjtése)	—.—	—.—	25.—
Brachfeld Arnold (Reif gyűjtése)	—.—	*5.—	—.—
Brüll Henrik és fia (Reif gyűjtése)	—.—	10.—	—.—
Brust Dávid (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	25.—
C hevra-Kadisa (Buda)	—.—	—.—	10.—
Csillag Regina (Dallós Mór tanító gyűjtése)	—.—	5.—	—.—
D eutelbaum és Feldheim (Reif gyűjtése)	—.—	3.—	3.—
Hatvani Deutsch Bernát ...	50.—	—.—	—.—
Id. Hatvani Deutsch József	—.—	—.—	50.—
Deutsch József	—.—	10.—	—.—
Deutsch J. József	50.—	—.—	—.—
Deutsch Lajos (Dallos gyűjtése)	50.—	—.—	—.—
Deutsch Sámuel	—.—	—.—	20.—
Deutsch Sándor	—.—	4.—	—.—
E hrlich Mózes (Reif gyűjtése)	50.—	10.—	—.—
F arkas Emil dr.	—.—	—.—	5.—
Fon Rezső (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	2.—
„Foncière“ pesti biztosító társaság	—.—	—.—	25.—
Frankl H. és Társai (Reif gyűjtése)	—.—	5.—	—.—
Freystädter Antal lovag	100.—	—.—	—.—
Friedmann Ignác (Reif gyűjtése)	—.—	2.—	—.—
Friedmann N. (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	5.—
Fürst Jakab (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	10.—
G lasner Flóris (Reif gy.)... ..	—.—	—.—	10.—
Glasner József (Reif gyűjtése)	—.—	5.—	—.—
Glosz Ferencz dr.	—.—	—.—	1.—
Gompercz Zsigmond (Reif gyűjtése)	50.—	—.—	—.—
Greiner Manó (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	25.—
Gruber József (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	5.—
Átvitel	550.—	112.—	340.90

A csillaggal jelölt összegek még nem folytak be a pénztárba.

	Alapító- tagdíj frt	Pártoló- tagdíj frt	Adakozás az árva- alagra frt
Áthozat	550.—	112.—	340.90
Grünberger Lipótné gyűjtése	—.—	—.—	8 —
Grünwald és Társa (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	25.—
Günz Gábor tanulóinak adománya	—.—	—.—	—40
Guttman Zsigmond gyűjtése	—.—	—.—	10.—
Györgyei Illés (Dallós gyűjtése) ...	50.—	—.—	—.
Györgyei Kálmán (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	10.—
Gyóri Adolf gyűjtése	—.—	—.—	115.—
Haas Adolf (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	10.—
Haas és Deutsch	50.—	—.—	—.—
Hacker Boriska tanítónő gyűjtése	—.—	—.—	26.—
Harsányi Adolf (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	5.—
Hartmann Mór " "	—.—	—.—	1.—
Hecht József " "	—.—	—.—	10.—
Hedrich és Strausz " "	50.—	—.—	—.—
Ifj. Heidelberg Mór (Dallos gyűjtése)	—.—	5.—	—.—
Heller G. és Társa	—.—	10.—	—.—
Herz Ármin (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	15.—
Herzfelder Emma (Mandl gyűjtése) ...	50.—	—.—	—.—
Hertzka Gusztáv (Reif gyűjtése) ...	—.—	—.—	10.—
Herzmann Bertalan	—.—	—.—	18.—
Herzog M. L.	50.—	—.—	—.—
Hesz Izidor (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	2.—
Hirsch József " "	—.—	—.—	10.—
Hüvös József dr.	—.—	—.—	10.—
Izr. hitközségi Elöljáróság Buda	—.—	—.—	10.—
Izr. hitközség (Pest) 5 éven át évi 100 frt	—.—	—.—	*500.—
Izr. iskola (Ózer gyűjtése)	—.—	—.—	5.30
Izr. kézműegylet	—.—	—.—	5.—
Káldor Simon	—.—	3.—	—.—
Kanitz Ignác (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	10.—
Karsai Albert	50.—	—.—	—.—
Karsai Ignác (Reif gyűjtése)	50.—	—.—	—.—
Kassowitz Rozália	—.—	—.—	5.—
Katzburg Fülöp (Reif J. gyűjtése)	—.—	—.—	5.—
Kaufmann és Berger adomány ...	—.—	—.—	4.60
Kaufmann Dávid (Reif gyűjtése) ...	—.—	—.—	20.—
Kohn és Milch cég (Reif J. gyűjtése)	—.—	10.—	—.—
Kohn Vilmos (Reif J. gyűjtése)	—.—	—.—	2.—
Kornfeld Zsigmond	—.—	6.—	—.—
Kramer Jákab (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	20.—
Megyeri Krausz Lajos ...	—.—	*25.—	—.—
" Krausz Mayer	—.—	—.—	50.—
Krausz Mór ...	—.—	2.—	—.—
Kunewälder L. M.	—.—	—.—	25.—
Lamm Ármin (Maislis gyűjtése)	—.—	—.—	5.—
" Mór " "	—.—	—.—	10.—
Lampl Lipót (Grünberger gyűjtése) ...	—.—	—.—	4.—
Latzkó Károly	—.—	5.—	—.—
Latzko és Popper (Reif gyűjtése)	50.—	5.—	—.—
Átvitel	950.—	183.—	1307.20.

	Alapító- tagdíj frt	Pártoló- tagdíj frt	Adomány az árva- alpra frt
Áthozat	950.—	183.—	1307.20
Szegvári Lázár Bernát (3 éven át)	—.—	—.—	10.—
Lederer Ábrahám adománya...	—.—	—.—	5.—
„ Mária	—.—	—.—	50.—
Leitner M. L. (Morgenstern gyűjtése)	—.—	5.—	—.—
Lindenbaum Mór	—.—	—.—	5.—
Lord és társa	—.—	—.—	3.—
Lustig Emma k. a. tanítónő gyűjtése	—.—	—.—	19.—
M achlup Ede (Mandl gyűjtése)	—.—	—.—	10.—
Máday János	—.—	*5.—	—.—
Maerle Emma (Reif gyűjtése)	—.—	5.—	—.—
M. J. adománya	—.—	—.—	10.—
Mandl Bernát tanító adománya ...	—.—	—.—	5.—
Dr. Mandl Pál	—.—	—.—	10.—
Mandl és Uferheimer	—.—	—.—	5.—
Mautner testvérek ...	—.—	—.—	25.—
Mautner Ödön ...	—.—	—.—	5.—
Dr. Messinger Simon ...	—.—	—.—	5.—
Milch Dávid ...	—.—	—.—	20.—
Modern és Breitner	—.—	10.—	—.—
Munk Mór és társa	—.—	3.—	—.—
N etter Róza k. a. gyűjtése	—.—	—.—	10.20
Dr. Neumann Armin	—.—	—.—	5.—
Neumann Miksa (Reif gyűjtése) ...	—.—	6.—	—.—
Neuschlosz Manó „ „	—.—	—.—	20.—
„ Ödön és Marzell (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	10.—
P ollák Henrik dr....	—.—	—.—	10.—
Pollák Káim adom.	—.—	—.—	1.—
Pollák Lajos, rabbi adománya	—.—	—.—	5.—
Pollák Mór (Reif gyűjtése)	—.—	10.—	—.—
Popper Károlyné (Dallós gyűjtése)	—.—	5.—	—.—
Popper Sámuel	—.—	5.—	—.—
Pollák és társa (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	5.—
Popper István (5 évre)	—.—	25.—	—.—
R éthy dr. (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	2.—
Riesz testvérek (Reif gyűjtése)	—.—	10.—	—.—
Rosenfeld Jakab	—.—	—.—	10.—
Rotter Ármin (Halász gyűjtése)	—.—	—.—	5.—
S auer József (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	25.—
Schlesinger és Engelsmann (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	5.—
Schlesinger és Silberkrausz „ „	—.—	—.—	3.—
Schlichter J. (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	5.—
Schön Dávid gyűjtése ...	—.—	—.—	6.—
„ Vilmos	—.—	—.—	5.—
Dr. Schreier Jakab (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	5.—
Schulz Vilmos (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	10.—
Schwartz Simon	—.—	5.—	—.—
Schweiger Adolf	50.—	—.—	—.—
Sonnenberg I. (Szalai gyűjtése)	—.—	—.—	5.—
Spitzer Gerzson (Reif gyűjtése)	—.—	10.—	—.—
Átvitel	...1000.—	287.—	1546.40

	Alapító- tagdíj frt	Pártoló- tagdíj frt	Adakozás, az árva- alpra frt
Áthozat	1000.—	287.—	1546.40
Steiner Mária (Reif gyűjtése)...	—.—	—.—	2.—
Stern Ábrahám, tanár gyűjtése	—.—	—.—	6.—
Stern Miksa ...	—.—	—.—	10.—
Sternthal Adolf	50.—	—.—	—.—
Stiaszny és társa (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	10.—
Dr. Stiller Bert. " "	—.—	25.—	—.—
Szelvény (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	2.50
Trebitsch Ignác	—.—	5.—	—.—
Trotzer Alajos	—.—	5.—	—.—
Dr. Ullmann Sándorné (Stern Ábr. gyűjtése)	—.—	—.—	6.—
Ungar N. dr. (Reif gyűjtése) ...	—.—	—.—	1.—
Wahrmann Mór	—.—	—.—	200.—
Lovag Wechselmann Ignác	—.—	—.—	500.—
Weisz J. M. ...	—.—	—.—	100.—
Weiner és Grünbaum	—.—	—.—	5.—
Weisz és Guttmann (Reif gyűjtése)	—.—	2.—	—.—
Wertheimer József és fia (Reif gyűjtése)	—.—	5.—	—.—
Wodianer F. J. (már 50 frtot beküldött)	*200.—	—.—	—.—
Wolfner Gyula és társa (Reif gyűjtése)	—.—	—.—	25.—
W V	—.—	—.—	1.—
Zsidó Szemle szerk.	—.—	—.—	10.—
	* 1250.—	329.—	2424.90

B) Vidéken.

Ada, Izr. hitközség	—.—	—.—	10.—
" Klein Izrael L.	—.—	—.—	10.—
A. Irsa, Bátori Sándor	—.—	—.—	17.60
A. Kubin, Izr. hitközség	—.—	—.—	5.—
" Reimann Mór	—.—	—.—	12.50
Apostag, Spitzer Adolf	—.—	—.—	6.90
Arad, Neumann Armin	—.—	—.—	14.—
Aranyos-Maróth, Reisz Lipót gyűjtése	—.—	—.—	8.—
B. Petrovác, Holzmann Ignác	—.—	—.—	16.—
B. Topolya, Grünberger Izsák	—.—	—.—	4.10
B. Topolya, tantestület	—.—	—.—	52.20
Baja, Tantestület	—.—	—.—	142.73
B. Gyarmat, Tantestület adománya...	—.—	—.—	50.—
B. Füred, Hirschfeld Sámuel gyűjtése	—.—	—.—	4.80
Barcs, Schwarz Károly	—.—	—.—	60.71
Besztercebánya, Izr. hitközség ...	—.—	5.—	—.—
" Rechnitz Adolf	—.—	—.—	10.30
" Tanítótestület ...	—.—	—.—	13.80
Bécs, báró Popper Ármin	100.—	—.—	—.—
Boldogasszony, Redlich Mór ...	—.—	—.—	6.20
Bolesó, Schwartz Miksa ...	—.—	—.—	1.—
Bosác, Hochberger Adolf	—.—	—.—	.50
Cs. Somorja, Rosenberg Nándor gyűjtése	—.—	—.—	3.20 ²
Debreczen, Izr. hitközség	—.—	—.—	5.—
" Kuti Ilma és Zsigmond	—.—	—.—	9.80
" Lippe József	—.—	—.—	12.70
Átvitel	* 1350.—	334.—	2901.94

	Alapító- tagdíj frt	Pártoló- tagdíj frt	Adakozás az árva- alpra frt
Áthozat	1350.—	334.—	2901.94
Devecser, Schwarz Sámuel	—.—	—.—	2.50
Dévaványa, Lustig Mihály	—.—	—.—	10.50
Dombóvár, Stern Dávid	—.—	—.—	2.50
„ Izr. hitközség	—.—	5.—	—.—
Domony, Reisz Izsák	—.—	—.—	1.—
B.-Szerdahely, Heilpern Benő gyűjtése	—.—	—.—	10.—
Eger, tanítótestület	—.—	—.—	20.—
Esztergom, Blumschein Lipót	—.—	—.—	11.04
„ dr. Weisz Ignácz (főrabbi)	—.—	—.—	48.82
Érsekújvár, Izr. Congr. hitközség	—.—	5.—	—.—
Galgócz, Tanítótestület adománya	—.—	—.—	50.—
Gelse, Brüll Soma	—.—	—.—	4.40
Gyöngyös, Váradi József	—.—	—.—	1.30
Gyöngy, Izr. nőegylet	—.—	5.—	—.—
Győr, Tanítótestület	—.—	—.—	739.—
Győr, Izr. hitközség	100.—	5.—	—.—
Győr-Szt.-Márton, Krausz Miksa (5 évre törl.)	—.—	—.—	*25.—
Heves, Löwinger Bertalan	—.—	—.—	48.90
Holics, Altmann Jakab	—.—	—.—	10.—
„ Schmitz Bérnát	—.—	—.—	10.—
Homonna, Friedmann Márk. (Leitner gyűjtése)	—.—	5.—	—.—
„ Leitner Samu gyűjtése	—.—	—.—	9.80
„ Friedmann Lipót	—.—	—.—	3.60
Igló, Izr. hitközség	—.—	5.—	—.—
„ Izr. nőegylet	—.—	5.—	—.—
„ Lówy Mór ig. tan. gyűjtése	—.—	—.—	128.05
„ Polatschek Manó	—.—	5.—	—.—
„ Schlesinger Adolf	—.—	5.—	—.—
Jankovác, Reitzer Ignác	—.—	—.—	70.—
Jászberény, Chevra-Kadischa	—.—	—.—	3.—
„ Izr. hitközség	—.—	5.—	—.—
„ Szabó Adolf és Orenstein tanítók gyűjtése	—.—	—.—	49.40
Kaposvár, Gömöri Armin	—.—	—.—	17.60
„ Leszlauer Róza	—.—	—.—	10.—
Karánsebes, Izr. hitközség	—.—	—.—	10.—
Késmárk, Kornhauser Simon	—.—	—.—	18.55
Kisbér, Tanítótestület	—.—	—.—	20.—
Kis-Hegyes, Weisz Samu gyűjtése	—.—	—.—	5.—
Kis-Várda, Krauszné Frank Katalin	—.—	—.—	11.50
„ Weisz Lipót	—.—	—.—	2.10
Kolozsvár, dr. Eisler Mátyás főrabbi	—.—	5.—	—.—
Körmend, Tanítótestület	100.—	—.—	—.—
Kőrösladány, Biederman Adolf	—.—	—.—	7.40
„ Klein Salamon	—.—	—.—	4.—
K.-Szt.-Márton, Winternitz Ignác	—.—	—.—	15.—
Léva, Izr. hitközség (Frommer gyűjtése)	—.—	—.—	36.—
L.-Szt.-Miklós, Friedmann Mór	—.—	—.—	—50
„ Izr. nőegylet	50.—	—.—	—.—
„ Kacz Henrik	—.—	—.—	1.—
Átvitel	1550.—	389.—	4315.40

	Alapító- tagdíj frt	Pártoló- tagdíj frt	Adakozás az árva- alapra frt
Áthozat	...1550.—	389.—	4315.40
L.-Szt.-Miklós, Dr. Mayer Ármin ...	50.—	—.	—.
„ Dr. Ullmann Frigyesné ...	—.	5.—	—.
„ Vogelhut és Füzi	—.	—.	10.—
„ Vogelhut Dávid	—.	—.	7.—
Losoncz. Tanítótestület gyűjtése ...	—.	—.	56.50
„ „ adománya	—.	—.	15.—
Lőcse, Spitz Lipót	—.	5.—	—.
Luki, Fischer Lipót	—.	—.	12.95
„ Izr. hitközség ...	—.	—.	5.—
Makó, Schlesinger Mór tanító gyűjtése ...	—.	—.	12.—
Marczali, Dr. Klein József	—.	5.—	—.
Margitta, Berkovits Károly	—.	—.	15.80
Mátészalka, Herman József ...	—.	—.	45.—
„ Rosenberg Sámuel adománya	—.	—.	1.—
Mezőhegyes, Bárány Adolf	—.	—.	5.—
Mezőtur, Hirsch Adolf ...	—.	—.	5.—
Mocsonok, Offenberger Salamon	—.	—.	10.70
Moholy, Izr. hitközség ...	—.	5.—	—.
„ Stern Adolf gyűjtése	—.	—.	5.—
Mosdós, Schlesinger Vilmos	—.	—.	5.—
Mosony, Izr. hitközség	—.	5.—	—.
„ Tanítótestület ...	—.	—.	49.20
N.-Appony, Lövinger Mór	—.	—.	2.75
N.-Bajom, Kohn Miksa ...	—.	—.	5.60
„ Schlesinger Ignác	—.	—.	5.—
N.-Becskerek, Izr. hitközség	50.—	—.	—.
N.-Kanizsa, Tanítótestület	—.	—.	100.—
N.-Surány, Izr. Iskolaszék	—.	—.	2.—
„ Riedner Henrik ...	—.	—.	5.—
N.-Szalonta. Schwarcz Jakab (szini előadás)	—.	—.	34.56
N.-Szt.-Miklós, Izr. hitközség	—.	5.—	—.
„ Pauker Lipót	—.	—.	22.—
N.-Várad, tanár testület ...	—.	—.	*50.—
N.-Vázsony, Hirschler Dávid ...	—.	—.	6.60
Nádudvar, Izr. nőegylet ...	—.	5.—	—.
N.-Keresztur Tanítótestület	—.	—.	2.—
N.-Perkáta, Steinwurz Ignác	—.	—.	9.—
Nyitra, Fischer Ignác	—.	—.	4.—
„ Izr. nőegylet ...	—.	10.—	—.
„ Izr. hitk. képviselő testület ...	—.	—.	15.—
„ Schwartz Ignác tanító gyűjtése	—.	—.	12.—
„ Tanítótestület gyűjtése	—.	—.	2.93
Nyitra-Vicsap, Fischmann Ignác ...	—.	—.	4.20
Ó-Becse, Izr. hitközség	—.	5.—	—.
„ Izr. iskola ...	—.	—.	2.75
Ó-Gyala, Holländer Aron ...	—.	—.	21.—
Ó-Moravicza, Ungár Benjamin	50.—	—.	—.
Orosháza, Tanítótestület	—.	—.	25.—
Orosztony, Kulka Dávid	—.	—.	2.—
Átvitel	...1650.—	439.—	4908.94

	Alapító- tagdíj frt	Pártoló- tagdíj frt	Adakozás az árva- alpra frt
Áthozat	... 1650.—	439.—	4908.94
Oszlány, Dobó Miksa	—.—	—.—	4.20
Ozora, Gere Antal	—.—	—.—	1.20
Paks, Tanítótestület (Jelinek és Steinberg) ...	—.—	—.—	30.20
Pancsova, Izr. hitközség ...	—.—	—.—	10.—
Pálmafa, Feigenbaum József ...	—.—	5.—	—.—
Pápa, Pesti és Dobó szintársulata	—.—	—.—	15.30
„ Tantestület *100.—	—.—	15.50
Párkány, Mendl József	—.—	—.—	4.—
Pest-Vadkert, Kohn Vilmos	—.—	—.—	3.60
Péczel, Izr. hitközség	—.—	5.—	—.—
Pécs, Kohn Mór	—.—	—.—	50.—
„ Klingenberg („Autoda fék“ című munka után)...	—.—	—.—	152.—
„ Tanítótestület ...	—.—	—.—	72.—
Pécsvárad, Adler József	—.—	—.—	20.40
Pozsony, Tanítótestület gyűjtése 6.50és adom. 20.	—.—	—.—	26.50
Puchó, Szimanyi Adolf	—.—	—.—	22.90
R.-Palota, Rosenberg Ignác gyűjtése	—.—	—.—	8.—
Rév-Komárom, Izr. hitközség	—.—	—.—	10.—
Rózsahegy, Tanítótestület...	—.—	—.—	3.—
Salgótarján, Eckstein Lipót	—.—	—.—	20.95
Sárvár, Löwinger Mór	—.—	—.—	5.—
S.-A.-Ujhely, Knopfler Sándor	—.—	—.—	2.50
Siófok, Havas Bertalan	—.—	—.—	— .44
„ Izr. hitközség	—.—	5.—	—.—
Siklós, Izr. hitközség	—.—	5.—	—.—
„ Kellner Ignác	—.—	—.—	28.10
Stanicsics, Löwy Fülöp	—.—	—.—	7.50
Stomfa, Polatsek Mór	—.—	—.—	13.20
Szabadka, Izr. hitközség ...	—.—	5.—	—.—
Szabadka, Tantestület táncmul.	—.—	—.—	303.01
Szokolca, Weisz Samu	—.—	—.—	26.10
Szarvas, Izr. nőegylet ...	—.—	5.—	—.—
„ Schiff Adolf	—.—	—.—	6.80
Szatmár, Ságbi Alajos	—.—	—.—	4.20
„ Tantestület	—.—	—.—	1.—
Szeged, Izr. hitközség ...	—.—	5.—	—.—
Szempecz, Bonyhádi Miksa	—.—	—.—	2.40
Szenicz, Deutsch Mór	—.—	—.—	34.—
Szentes, Richtmann Samu ...	—.—	—.—	4.50
Szered, Dr. Havas József adománya	—.—	—.—	1.—
Szécsény, Tanítótestület gyűjtése...	—.—	—.—	83.81
Szigetvár, Izr. hitközség	—.—	5.—	—.—
Szolnok, Izr. nőegylet	50.—	—.—	—.—
„ Izr. hitközség	—.—	10.—	—.—
„ Polgár Simon ...	—.—	5.—	—.—
„ Szontágh Jenő gyűjtése	—.—	—.—	122.—
Tardoskedd, Schwartz Gyula	—.—	—.—	7.70
Tisza-Beő, Neumann Vilmos	—.—	—.—	5.—
Tisza-Várkony, Markbreit Sándor	—.—	—.—	25.—
Átvitel	... 1750.—	494.—	6061.75

	Alapító- tagdíj frt	Pártoló- tagdíj frt	Adakozás az árva- alagra frt
Áthozat	...1750.—	494.—	6061.75
Trencsén, Tanítótestület gyűjtése	—.—	—.—	10.10
” ” adománya	—.—	—.—	39.90
Tornócz, Pollák Adolf	—.—	—.—	1.20
Trieszt, Rotter Sámuel (Tolnai gyűjtése)	—.—	—.—	10.—
Turdossin, Nagy József gyűjt.	—.—	—.—	6.44
Uj-Kécske, Klein Ármin	—.—	—.—	5.90
Vác, Kramer Miksa	—.—	—.—	5.—
” Vitt Manó	—.—	—.—	4.—
Vág-Besztercze, Szögyi Ignác	—.—	—.—	15.—
Vág-Sellye, Friedmann Miksa	—.—	—.—	20.20
Vág-Szered, Tanítótestület	—.—	—.—	35.70
Veszprém, Özv. Freistädter Antalné	—.—	—.—	*50.—
Vág-Ujhely, Izr. iskolaszék	—.—	—.—	10.—
Vág-Vecse, Raab Albert	—.—	—.—	15.—
Vidi-Puszta, Wohl Margit és Sándor	—.—	—.—	*2.—
Zala-Tapolcza, Izr. hitközség	—.—	—.—	5.—
” Strausz Zsigmond	—.—	—.—	9.80
Zsablya, Schlosz Lajos gyűjtése	—.—	—.—	1.—
Zsámbék, Fleischmann Izráel gyűjtése	—.—	—.—	11.29
Összesen	...1750.—	494.—	6319.28

frt 8563.28.

גַּלְת הַכְּתָרַת וְשִׁיר תְּפִאֶרֶת

לְבָרִית אֲנוּדֵתֵנוּ „חֶבְרַת מוֹרֵי הָעֵבְרִים בְּהוֹנְגָרְיָא” לְיוֹם מְלֵאת
חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה מֵאֵז נְתִיבָה לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה:

אֶחָד קוֹדֵשׁ נֶחֱוַג הַיּוֹם בְּגִילָה וּבְרָנָה,
בַּיּוֹם עָבְרוּ וְגַם חָלְפוּ חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה,
רַגְשֵׁת רוּחַ הַחֶפֶז כַּאֲשֶׁר הֵחֵל לְפַעֲמֵנוּ:
הַתּוֹשִׁיָה עֲשׂוֹת אַחִים נְעִימִים אֲזָרוּ חֵיל,
מְדַהֲבָה לְהַשְׁבִּית וּלְהַאִיר חֶשְׁכַּת לַיִל,
וּמְאָמַר „אִישׁ אֶת אַחִיו יַעֲזֹרוּ” עַל יָלֵב שִׁמְנוּ:
רַבַּת שָׁבָעָה נִפְשֵׁנוּ בּוֹ” אוֹמֵר גְּזָרוּ,
יִצְרִי טוֹב בְּעֵבוּרֵנוּ לְהַעִיר לֹא אַחֲרוּ:
הֵן נוֹדַע לְמִשְׁנֵב כָּל מִנְמָתָם לְהָרִים קְרִינָנוּ:

יָעֲדוּ נָא אַחִים וְגַם רַעִים בְּגֵדֵי תַפְאֶרֶת :
 בְּחַג הַאָּסִיף נִתְאַסַּף לְחֹג הַעֲצָרֶת,*)
 רַק רוּחַ שִׁיר וְשִׁבְחָ יִבִּיעוּ הַיּוֹם שְׂפָתֵינוּ :
 יוֹם זֶה יֵרְאוּ כָּל אַחֵינוּ הַנְּשֹׂאֲרִים,
 מִנֵּי חֲבָרֹתֵנוּ הַפְּרוֹשִׁים וְהַנְּזוּרִים,
 בְּכָל כַּחַם הַמָּה יִתְאַמְצוּ לַעֲמוּד בְּבְרִיתֵנוּ :
 הֲלֹא אִם יַעֲזְרוּ רַק הַמָּה הַנְּעֻזָּרִים,
 וּבְכָל עֵת אֲשֶׁר יִפְּלוּ בְיַדֵּי הָאֲכָזְרִים.
 נוֹשְׂאִים לֵב וְעֵינַי לְעֹזֶרֶת מִנְּהִיגֵי חֲבָרֹתֵנוּ :
 גַּם אֲלִמְנוּתֵיהֶם אֲזִי תִהְיֶינָה נְעֻזָּוֹת,
 אֲפֹּף בַּצָּרָה יְדֵי חֲבָרֹתֵנוּ לֹא אֶסְוֹרוּת,
 רַיַח וְהַצְלָה יַעֲמֹד לָמוֹ מִזֹּאת בְּרִיתֵנוּ :
 יֵשׁ שָׂכָר לַפְּעֻלַּתְכֶם מִנְּהִיגֵי אַמוּנָה :
 אֶל-עֹזֶר לָנוּ עַד עֵתָהּ בְּכָל עֵת וְעוֹנָה,
 הֲיִיה נָא עוֹזֵר לָנוּ מֵעַתָּה בְּבְרִית שְׁלוֹמֵנוּ :

כלו תהלות ותפלות משה דוד ב"ר י"ז ריימאנן מ"ב פה אלשא קובין י"עא
 בחדש השביעי לשנת ל'כו ברננה ב"ר נת"ח חג היוכל לאגודתנו לפק.

S z a b a d k a.

Miskolcz után *Baja*, *Baja* után *Szabadka*.

Amit miskolczi hitrokonaink mult évben kezdeményeztek, t. i. hogy *tánczmulatság* révén árva-alapunkat 520 frttal gyarapították, amit a bajai tanítótestület folytatott, hogy t. i. szini-előadás révén 142 frt 73 krt gyűjtött árváinknak; azt f. hó 11-ikén *Szabadka* lelkes zsidó asszonyai és tanfériai fényesen megtetőzték.

Szántó Ede, *Salver* Samu, szabadkai kartárs urak, *Galandauer* Irma k. a. és *Landesmann* Lipót polg. isk. igazg. ur fáradozásának köszönhető első sor-

*) A költemény írója tekintetbe vette azt, hogy a jubilaumi ünnepély a szukoth ünnepek alatt fog megtartatni, a mint az eredetileg tervezve volt. Szerk.

ban ama: **Háromszáz három frt és egy krajezár**, melyet f. hó 20-ikán kelt levél kíséretében köszönettel vettünk, A legnagyobb dicséretet érdemlik a *szabadkai izr. nőegylet* lelkes hölgyei, különösen *Kunetz Albertné, Taussig Vilmosné, Geiger Adolfné és Kunetz Emilia* urnők, kik a fényes eredményhez nagyban hozzájárultak. Kiváló köszönetünket és hálánkat érdemli a tanügy terén is kiváló érdemekkel bíró *Szántó Edéné* urhölgy a szabadkai áll. tanítónő-képző intézet hírneves gyakorló iskolájának vezetője, ki ez alkalommal is a buzdítás vezetésében gyakoroltságának fényes tanujelét adá.

A „Szabadkai Közlöny“ f. évi június hó 10-én kelt számában: „Bál a Városligetben“ czime alatt Szántó Edéné jeles tollából eredő külön tárczacikket szentel árva-alapunk mulatságának.

Ugyancsak említett lapban, az alább következő részletes kimutatást találjuk:

„A szabadkai izr. tanítótestület által az orsz. izr. tanítói árvaházalap javára f. hó 11-én rendezett tánczvigalom eredménye: A jegyek árából befolyt 237 frt 80 kr., felülfizetések az alábbi kimutatás szerint 129 frt 90 kr. az izr. nőegylet hozzájárulása 25 frt: az izr. hitközség hozzájárulása 20 frt, a Concordia-egyesület 2 frt. Összes bevétel 414 frt 70 kr. Az összes kiadás 111 frt 69 kr. tiszta eredmény 303 frt 01 kr. A jegyek elárusításában legbuzgóbban fáradozott Szántó Edéné, ki 140 jegyet adott el, továbbá Galandauer Irma, Kuttna Flóra, Mayer Etelka, Popper Flóra, Schlesinger Nelli és Taussig Mariska kisasszonyok. — Fogadja a nagylelkű nőegylet előljárósága, az izr. hitközség a concordia-egylet, a nemes felülfizetők, valamint a lelkes jegyárusítók, kik ezen tánczvigalom erkölcsi és anyagi sikerét előmozdították az árvák nevében legforróbb köszönetünket. Szántó Ede, Landesmann Lipót és Salver Salamon rendezők.“

A midőn a rendező bizottság köszönetét egész terjedelmében aláírjuk és szívvél-lélekkal hozzájárulunk, még csak azt említjük, hogy *Szabadka* abban az egyben nem utánozta *Miskolczot*, hogy a gyűjtött összeget az *ottani* hitelbanknál „Izr. tanítók árvái“ czime alatt gyümölcsözőleg elhelyezte, hanem *viseltetett annyi bizalommal* az egyesületnek *40,000 frtnyi vagyonát kezelő közp. választmány irányában*, hogy a gyűjtött összeget utnak indította és mi azt az *itteni* banknál helyeztük el.

Szabadka büszke lehet ezen fényes sikerre, mely országszerte utánzásra méltó példának szolgálhat tanítótestületeinknek. Özvegyeink és árváink nevében fogadják ismételten hálás köszönetünket.

Budapest.

Cs.

Felhívás a felvidéki izr. tanítókhöz!

Körülbelül 2 éve annak, hogy a t. tagtárs urak megtisztelő bizalma folytán körelnökké lettem. Mindjárt megválasztásom után első és legfőbb kötelességemnek tartottam körünk szélesebb alapra való fektetése céljából a szomszéd vármegyék izr. tanítóival érintkezésbe lépni és őket körünkbe való belépésre felhívni. Tőrekvésem — legnagyobb sajnálatomra — meddő volt, mert a liptó-szent-miklósi t. tanító-testületen kívül, — mely a legnagyobb készséggel lépett körünk kötelékébe — a többi felszólított tanítótestületek még válasza sem méltatták felhívásomat. Tavaly az 1890-ik évi körülés határozata alapján körülést kellett volna tartanunk. Én ezen határozat megvalósítása érdekében ideje korán, minden lehetőt megtettem, de — sajnos — a részvétlenség oly feltűnő volt, hogy mindössze csak 3 tagtárs jelentette be a körülésen való megjelenését, míg egy tagtárs csak kilátásba helyezte azt; minél fogva a körülés megtartásától elállanom kellett.

Ily szomorú tényekkel szemben, csakhamar azon meggyőződésre jöt-

tem, hogy körünknek létjoga nem igen van; de mielőtt ezen nézetemet a központtal tudatnám, ill. körünk feloszlását indítványoznám, még egy kísérlethez fordulok és újból felhívom a t. tagtárs urakat, méltóztassanak velem e hó végéig tudatni, vajjon a f. é. aug. hó második felében helyben megtartandó körülésen részt fognak-e venni, és hajlandók volnának-e valamely tétel feldolgozásával ügyünk fejlesztésére jótékonyan befolyjni.

Becsés válaszukat mielőbb elvárva maradok

Besztercebánya, 1892. június 14-én.

Fleischmer Lipót,
jegyző.

Rechnitz Adolf,
a telf. kör elnöke.

Irodalom.

A nevelés lélektani és neveléstani szempontból. Irta: Léderer Ábrahám. Budapest 1892.

Ha Demokratos fejezeteket tudott írni a nevetésről, miért ne tarthatna a kiapadhatatlan humoru szerző hosszabb előadást értekezés alakjában a „Mária Dorothea“ egyesület tanítónői szakosztályában ugyan e háladatos tárgyról? Magunk elé képzeljük azokat a pozsgás arczu hölgyeket, kik jelen külön lenyomatban megjelent előadást, mely talpraesett adomákkal, finom élczzel és élénk megfigyelő tehetséggel van fűszerezve és megírva, hallgatták. Hiszen mi magunk egész komolyan fogtunk a füzet megbírálásához: de csakhamar enyészett a hideg, rideg bírálhatnámság és azon vettük magunkat észre, hogy nem „írva vigad a magyar“, — hanem tanulva nevet és mulatva gondolkodik. A tanító keserveinek megédesítésére melegen ajánljuk a szóban álló füzetet, mely mesteri kézre vall és derék szerzőjének babérjait egy-egy levéllel szaporitá.

Sch.

Magyar nyelvtan. Írták Brett Mór és Singer Adolf b.-gyarmati néptanítók. I. II. III. rész. Balassa-Gyarmat, 1892. Darvai Ármin kiadása. Ára 15, 20, 25 kr. Nagyon csinosan kiállított könyvek, melyeken meglátszik, hogy avatott kezek írták azokat. A gomba módra termő segédkönyvek között szerzők munkája dicséretes kivételt képez abban, hogy derekasan állja meg helyét; mert önállóan van kezelve és a meghatározások egészen világosak, tiszták és határozottak. Sok sikert!

Sch.

Értesítők.

A mint a kereskedő év végével megállapítja mérlegét és nagyobb intézetek állapotáról szóló kimutatások még közzé is lesznek téve, országszerte szétküldve, ugy a népiskola fentartók illető intézeti állapotáról év végével beszámolnak, a tartozást és követelést kimutatják és a nyilvánosság elé juttatják. Hozzánk egész halmaz „Értesítő“ érkezett, megemlítyük azokat azon rendben, melyben érkeztek.

1. A pécsi izr. hitközségi népiskola és hittani intézmények Értesítője. Közli: Hingenberg J. népiskolai igazgató, iskolaszéki jegyző. Értekezés nincs, ennek helyét a lefolyt tanév története és a szépen kidolgozott részletes tanterv foglalja el. Tanító van 9 és egy kertész. Az iskolaszék 15 tagból áll, köztük *Dr. Perls Ármin* főrabbi, egy főreáliskolai, tanár és egy volt néptanító.

2. Az egyesült győr- és győrszigeti izr. népiskola Értesítője függelékben a Talmud Tóra jelentésével. Az előszót Schön Bernát írta, czime: „A házi nevelés főbb hiányai.“ Az iskolaév történetében méltó büszkeséggel van fel- említve, miszerint a derék tanítótestület az országos árvaház alapjára majd 800, — az árvamegyei inségesek javára a tanulók közt 21., 16, az Eötvös- alapra 6.55 és éhező iskolások részére 217 frtot gyűjtött. A tanítótestület

áll: 9 rendes-, 1 segéd-, 1 ének- és 1 tornatanitóból. Az iskolai bizottságban van Dr. Fischer Gyula, 2 főreáliskolai tanár és a tanítótestület képviselője. Az iskolát rendszeren 450 tanuló látogatta. Ezek közül egész tandíjat (25 frt) fizetett 125, — részben fizetett 145 — a többi ingyenes tanuló volt. Jelen tekintélyes iskolában egyesületünk kiadványai vannak behozva évek óta. A Talmud Tóra intézetében 52 fiu lett mélyebben bevezetve a bibliai irodalomba és héber nyelvbe. Sok ilyen iskolát hazánknak és felekezetünknek.

EGYLETI ÉLET.

A közp. választmánynak június hó 27-én és a következő két napon tartott üléséből a következőket jelentjük:

1. Léderer Ábrahám indítványára határozatik, hogy a közgyűlési tárgyak sorába még a következő tétel felveendő: „A zsidó ifjusági iratok“. Előadónul Seltnann Lipót választatik.

2. Ugyancsak Ledrer Ábrahám egy második indítványára a választmány azt fogja a közgyűlésnek ajánlani, hogy a fővárosi kisdédóvó egyesület által Kobányi Sámuel, egyesületünk rendes és tiszteletbeli tagjának tiszteletére, tanítói működésének ötvenedik évfordulója alkalmából rendezendő ünnepélyére küldöttséget menesztessen, mely az egyesület nevében illő módon tolmácsolja az ünnepelt iránti nagyrabecsülését.

3. A választmány a tiszteletbeli tagok megválasztása tárgyában határozott és ebbeli megállapodásának előterjesztésével Csukási Fülöp bizatott meg.

4. Tolnai J. Béla pénztáros jelenti, hogy a szabadkai tanítótestület egyesületünk árvaalapjának czéjára táncmulatságot rendezett és nagy buzgalmával szép sikert is aratott, a mennyiben nevezett célra 303 frt 1 krt gyűjtött, továbbá hogy a trencsényi tanítótestület az általa ugyanezen célra gyűjtött 10 frt és 10 krt sajátjából 50 frtra egészítette ki; végre, hogy a losonczyi és szécsényi tanítók szintén gyűjtöttek az árvaalap számára. A választmány mindezeket hálás köszönettel veszi tudomásul.

5. Betegsegély czimén szavaztatik K. A.-nak 10 frt, R. I.-nek 10 frt.

6. Elnök indítványára a közgyűlés alkalmával megjelenendő Értesítő szerkesztésével Schön Bernát, győri tanító bizatik meg.

7. Flesch Miksa, egyesületünknek annak megalapítása óta rendes tagja és több éven át volt választmányi tagjának elhalálzásáról szóló jelentést a választmány szomorú tudomásul veszi és özvegye részére a 200 frtnyi segélyösszeg kiadását engedélyezi.

8. Elnök jelenti, hogy Szántó Eleázár, egy hozzá intézett levélben oda nyilatkozott, hogy a nevét viselő alapítvány esedékes kamatjainak odaitélése ügyében neki engedessék át a rendelkezés, a mint az eddig is gyakorlatban volt. Elnök, maga részéről hajlandó ebbeli kérésének engedni, noha az alapítólevél másképen intézkedik. Beható eszmecsere után a választmány az ügyet a közgyűlés előtt tartandó teljes választmány elé terjeszti tárgyalás végett.

9. Felolvastatik Pollák Lázár, pesti rabbinak átirata, melyben megköszöni a választmánynak, hogy 70-ik születésnapja alkalmából oly meleg szavakban üdvözölte és hogy az egyesület iránt táplált rokonszenvének jelét adja, öt forintot adományozott a tanítói árvaalap javára. A választmány e jelentést örvendetes és hálás tudomásul veszi.

10. Kiküldetik egy rendező bizottság, hogy a közgyűlési tárgyalás alatt a vendégek fogadtatásánál, valamint egyéb, a külső rendet célzó intézkedéseknél közreműködjenek.

11. Buxbaum Henrik, pozsonyi iskolaigazgató, a ki egyesületünk megalapítása körül nagy érdemeket szerzett, a ki sok éven át mint választmányi

tag buzgóan közreműködött az egyesület felvirágzása érdekében és a ki ez érdemek elismerése jeléül 1872-ben tiszteletbeli taggá választatott: folyó hó 29-én kitűnő tanítói működésének 40-ik évfordulója napján jubileumi ünnepélyt tart, mely alkalommal a választmány tiszteletének és ragaszkodó kartársi szeretetének kifejezést adni kívánván, elrendeli, hogy sürgöny útján üdvözltessek.

12. Morgenstern Jakab egyesületi titkár felolvassa az egyesület 25 évi működésének vázlatos történetét, melyet a választmány itt-ott történt csekély módosításokkal jóváhagy és kinyomatását elrendeli.

13. G. M. részére, a ki az ujabban kiadandó Szidur körül a korrekturát végezte, munkadíj fejében 15 frt szavaztatik meg.

Gyűjtés az árvaalpra 1892. június hóban.

	Alapító tagságdíj frt	Pártoló tagdíj évenként frt	Adakozás az árva- alpra frt
Friedmann Lipót bárczagyűjtése, Homonna	—.—	—.—	3.60
Kellner Ignác, Siklós, tanulóinak krajczáros persely- gyűjteménye	—.—	—.—	18.30
Berger J. Lipót folytatólagos, gyűjtése Budapest	—.—	—.—	5.—
Izr. népiskola testülete Trencsén:			
a) bárczagyűjtése	—.—	—.—	10.10
b) saját adománya	—.—	—.—	39.90
Szabó és Fejér, Szécsényben, mint egy jótékonycélu táncmulatságból fennmaradt nyereség egy része	—.—	—.—	11.64
Izr. hitközség, Ada	—.—	—.—	5.—
*Izr. tantestület által rendezett táncmulatság tiszta jö- vedelme Szabadkán	—.—	—.—	303.01
Klingenberg Jakab, Pécs, mint az „Autoda-Fék“ foly- tatólagos tiszta jövedelme	—.—	—.—	5.—
Weisz Samu gyűjtése, Kis-Hegyes	—.—	—.—	5.—
Szabó Adolf tanítványainak az iskolaév alatt folytatott krajczáros gyűjtése Jászberényben	—.—	—.—	29.90
Dr. Pollák Lajos rabbi adománya, Budapest	—.—	—.—	5.—
Izr. tanító-testület gyűjtése Losonczon:			
a tantestület 60 frtos alapítványának első részlete	15.—	—.—	—.—
Fischer Lipót, iskolaszéki elnök évenként	—.—	5.—	—.—
Sternlicht Miksa, hitk. elnök évenként	—.—	5.—	—.—
Dr. Hoffmann, évenként	—.—	5.—	—.—
Sacher Gusztáv, évenként	—.—	5.—	—.—
Sternlicht Soma, évenként	—.—	5.—	—.—
Roller, évenként	—.—	5.—	—.—
Deutsch Jakab, évenként	—.—	5.—	—.—
Schön Fülöp, évenként	—.—	5.—	—.—
Deutsch Bertalan, évenként	—.—	5.—	—.—
Egyéb adományok	—.—	—.—	11.50
Összesen	15.—	45.—	452.95

*) Nagyobb összeggel járultak hozzá: Izr. hitközség 20 frt, izr. nőegylet 25 frt, Kuntz Albertné felülfizetése 10 frt, Vermes Béla 9 frt 20 kr., Weiszberger Lajos 4 frt 20 kr., Tausig Vilmosné 10 frt, Geiger Adolfné 4 frt 20 kr. Számos felülfizetés 2 frttal, 1 frttal stb. Részlete-
sebb nyugtázás térszűke miatt maradt el.

1892. évi junius hóban tagdíjat fizettek:

	Hátralék frt	Folyó évre frt
a) Pártoló tagok:		
Izr. hitközség, Ada.....	—.—	5.—
Vitt Manó, Vác.....	—.—	5.—
Izr. hitközség, Baja	—.—	5.—
Adler Gyula, Budapest	—.—	5.—
Bloch Mór, Budapest.....	—.—	5.—
Dr. Kayserling Miksa, Budapest	—.—	5.—
Lederer Á., Budapest	—.—	5.—
Popper Ármin, Budapest	—.—	5.—
Popper Sámuel, Budapest	—.—	5.—
Rosenbaum Adolf, Budapest	—.—	5.—
Schwarz Simon, Budapest	—.—	5.—
Dr. Simon József, Budapest.....	—.—	10.—
Sternthal Adolf, Budapest	—.—	5.—
Tauszig Szigfrid, Budapest	—.—	5.—
Összesen:	—.—	75.—

	Hátralék frt	Folyó évre frt
b) Rendes tagok:		
Anhaltzer Jakab, N.-Szt.-Miklós	—.—	4.—
Baumgarten Simon, Miskolcz	—.—	2.—
Bisam Mór, Beél	—.—	1.—
Blau Mór, Nagy-Magyar	—.—	4.—
Braunberg Manó, Zsolna	—.—	2.—
Deutsch Salamon, Ó-Becse	—.—	2.—
Friedmann Lipót; Homonna.....	—.—	4.—
Haas Mór, Péczel	—.—	2.—
Hirschler Dávid, Nagy-Vázsony	2.—	—.—
Hoffmann Mór, Nagy-Kanizsa	—.—	4.—
Klein Adolf, Petrovoszello.....	—.—	2.—
Klein Lipót, Vágújhely	—.—	4.—
Kleinwald Lipót, Ó-Becse.....	—.—	2.—
Kondor József, Nagy-Kanizsa	—.—	4.—
Kornhauser Simon, Késmárk	—.—	2.—
Kemény Simon, Bátorkesz	—.—	2.—
Luchs Ármin, Varannó.....	—.—	2.—
Neufeld Ignác, Ibrány	—.—	4.—
Reimann Mór, Alsó-Kubin	—.—	2.—
Spitzer József, Baja	—.—	4.—
Voglhut Dávid, L.-Szt.-Miklós	—.—	4.—
Adler Simon, Budapest.....	—.—	2.—
Engel Adolf, Budapest	—.—	2.—
Füredi Ignác, Budapest	—.—	4.—
Goldberg Maier, Budapest.....	—.—	2.—
Lederer Ábrahám, Budapest	—.—	4.—
Schwarz Mór, Budapest	—.—	4.—
Tauszky Sámuel, Budapest	—.—	2.—
Összesen:	2.—	77.—

Helyreigazítás. A mult számban Krausz Miksa (Győr-Szt.-Márton) által adományozott 25 frt az árvaalap javára tévedésből került a nyugtázás közé, mivel ezen összeg csak jelezetett, de még be nem küldetett.

Vegyesek.

— Lapunk ünnepi számát a mai napon szétküldtük az ország minden tájára, hogy szellemben legalább azok is örülhessenek velünk, kik egyik-másik oknál fogva sajnálatunkra személyesen nem vehetnek részt örömeinkben. A legközelebbi szám holnap jelen meg.

— Ugy a helybeli, mint a fővárosi tanítótársak találkozási helye a Reutter-féle kávéház (Andrássy-út).

— Az orsz. magy. izr. tanító egyesület alapszabályaihoz a következő tagok küldöttek be módosításokat: Dr. Bánóczi József, Budapest 20 pont-hoz, Berger Vilmos, Sárbogárd 1 ponthoz, Blümschein Lipót, Esztergom 3 ponthoz, Braunberg Manó, Zsolna 7 ponthoz, Fischman Ignác Vicsáp-Apáthi ált. elf., Goldberger Maier, Budapest 2 ponthoz, Havas Károly, Komárom, 8 ponthoz, Hegyi Ignác, H.-Nánás 6 ponthoz, Havas Bertalan, Siófok 7 pont-hoz, Katz Henrik, L. Szt. Miklós 1 ponthoz, Kanitz Zsigmond, Bölske 1 pont-hoz, Kleinwald és Deutsch, Ó-Becse 1 ponthoz, Krausz Salamon, Lengyeltóti 1 ponthoz, Krausz Bernát, Kula 18 ponthoz, Margarethen Izrael, Ungvár 7 ponthoz, Neufeld Gusztáv, Érsek-Ujvár ált. elf., Pollák Kaim, Bpest ált. elf. Reitzer Ignác, Jankovác 4 ponthoz, Spitzer Ignác, Battonya 6 ponthoz, Stern Ferencz, T. Szele 2 ponthoz, Tauber Nátán, Resicza 12 ponthoz, Váradi József, Gyöngyös 7 ponthoz, Veisz Samu, Kis-Hegyes 2 ponthoz. Közli: Schön József.

— **Hymen.** Hegyi Ignác tagtársunk H.-Nánáson működő tanító, f. é. június hó 8-án örök hűséget esküdött Danzinger Simon ur leányának *Janka* kisasszonynak és *Friedmann* Lipót Homonnán működő kartársunk június hó 28-án, özv. *Friedmann* Róza leányának, *Nelli* kisasszonynak.

— **Az Anto da Fék cz. könyvért** fizetett június hóban Klein Mór ur Radosván 60 krt, Az eddigi tiszta jövedelem, melyet az egyesület pénztárába felküldtem: 153 frt.

Szerkesztői üzenetek.

E. L. Salgó-Tarján. Ön kéri az elnökséget, szíveskednék a kormánynál gyűlésre ránduló tagok számára mérsékelt menetjegyet kieszközölni. Hát a Zóna hol marad? Vagy ebből is engedjen a kormány? Különben megígérte Wekerle, hogy 3-ik osztályu menetjeggyel 2-ik helyen fognak utazhatni a tanítók. Ennél többet már nem kívánhatunk.

R. A. B. Nem szabad csüggedni, minél mostohábbak a viszonyok, annál nagyobb kitarításra van szükség és annál szebb és szentebb missiója van a körnek.

PÁLYÁZAT.

A pozsonyi izr. (Congr.) hitközség négyosztályu elemi fiu-iskolájánál (primär-főiskola) nyugdíjazás folytán 1892. szeptember hó 1-én egy tanítói állás lesz betöltendő.

Ezen állás 500 frt évi fizetéssel, továbbá évi 100 frtnyi lakbérilletmény-nyel és rendszeresített öt évi pótlékkal van javadalmozva.

A feltétel egyelőre ideiglenesen három évre történik, mely idő alatt a község felmondási jogát magának fenntartja; a végleges föl vétel feletti határozat legkésőbb félévvel a provizorium letelte előtt lesz meghozva.

Pályázók, kik a magyar és német nyelvet tökéletesen és hasonlóan a héber tantárgyak tanítására szükséges kellő ismeretekkel és teljes jártassággal birni tartoznak, felhivatnak mikép a szokásos, életkorukat, családtagjaik számát, eddigi működésüket stb. Teltüntető igazolványokkal és minősítési bizonyítékokkal felszerelt magyar és német nyelven sajátkezüleg irt kérvényeiket legkésőbb 1892. évi július hó 25-ig az alulírott nál terjeszszék be.

Pozsonyban, 1892. június hó 17-én.

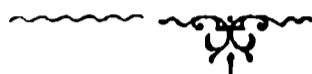
Dr. Lövinger Vilmos,
iskolaszéki elnök.

Felölős szerkesztő: **ÓZER ZSIGMOND.**

Schlesinger Ignác nyomdája, Budapest, rostély-utca (Károly-kaszárnya).

Neveljünk munkaszeretetre!

A MŰVELT KÖZÖNSÉG SZÁMÁRA.

IRTA:

LÉDERER ÁBRAHAM.

A MŰ TISZTA JÖVEDELME AZ ORSZ. IZR. TANÍTÓ-EGYLET
ÁRVA-ALAPJÁNAK VAN SZÁNVA.

Ára 20 kr.

MELLÉKLET AZ „IZR. TANÜGYI ÉRTEŠITŐ“ 1893. JULIUSI — 7 — SZÁMAHOZ.

BUDAPEST, 1893.

LÖBL DÁVID KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL, ANDRÁSSY-ŰT 19.

Neveljünk munkaszeretetre.*)

I.

Bevezetés.

A mai összejeövetelünk célja az, hogy ünnepélyes módon, hálával és kegyelettel megemlékezzünk mindazon elhunyt emberbarátokról, a kik jótékony alapítványaik által az országos izr. tanító-egyesület iránti jóindulatuk áldásdús jeleit adták: Gans Dávid, Deutsch Ignác, Léderer Bernát, Wolfner Zsigmond, Wahrmann Mór nevei tündökölni fognak mindig a jótékony egén és mindig ragyogni fognak az országos izr. tanító-egyesület történelmében.

A mai napon Ijár 17-én már évek óta megünnepeljük a boldogult **Léderer Bernát** emlékét, az által, hogy kiadjuk szegény, méltó kartársaink egyikének azon alapítvány kamatait, melyet halála napján öröksei adományoztak, és hogy kegyelettel megemlékezzünk egy ünnepélyes ülésen, paedagogiai felolvasásban a boldogult jótevő erényeiről.

Az országos izr. tanítóegyesület t. választmánya már több év óta engem biz meg ezen ünnepélyes emlékbeszéd tartásával.

- „A fájdalom mint nevelő“,
- „Az életkomolyságra való nevelés“,
- „A bünbánat“,
- „Hogyan neveljük az ifjúságot a háladatosságra,“
- „A jellemképzés“,
- „Az iskolai növendékek magaviseletének megbirálása“,
- „Az emberszeretetre való nevelés.“

Ezek voltak a tárgyak, melyekről a mult utolsó években értekeztem, a mely felolvasások nemcsak együletünk lapjában, hanem külön füzetekben is megjelentek és szép tanujelét fogják adni az országos izr. tanító-egyesület háladatos kegyeletéről és paedagogiai törekvéseiről.

Ezen évben a t. választmány ismét csekélységemet bizta meg az alkalmi emlékbeszéd megtartásával. Ezen bizalomért köszönetet mondva, a mai értekezésem tárgyául „a munkaszeretetre való nevelést“ választottam a következő okokból:

1) A munkaszeretet a boldogult Léderer Bernát jellemének különös erényeihez tartozott és érdemkoszorujának egyik virága volt.

2) Ennek következtében én ezen erényről már 9 évvel ezelőtt megemlékeztem, a mikor a hallgatók figyelmét a kézügyesség tanításának szükségességére és czélszerűségére figyelmeztettem és bemutattam a **Clausen Kaasnak**, a kézügyesség eszméje megpendítőjének és elterjesztőjének munkarajzait. De ezen rokонтartalmu beszéd csak az értesítőben jelent meg, de külön füzetben nem.

*) Előadatott az orsz. m. izr. tanítóegyesület közp. választmányának néhai Léderer Bernát emlékének tiszteletére 1893. évi május hó 3-án tartott ünnepélyes ülésében.

3) A munka iránti szeretet, a szorgalom, a kitartás pedig oly fontos erények, melyek minálunk még mindig nem részesülnek a megérdemelt általános becsülésben és a melyek ápolását a család, az iskola és a társadalom részéről nagyon fontosnak tartom, és

4) szándékozom ezen már régi tárgyról új szempontókból értekezni és ezen alkalommal megmutatni, hogy mikép kellene összkapcsolatba hozni a paedagogiai kérdéseket az embertannal, a történelemmel, a társadalmi vallástani és erkölcsstani tudományokkal.

A munka természete.

1) A munka alatt nemcsak az emberi tevékenység eredményét, hanem magát a tevékenységet, a mozgást is értjük. Mozgás pedig mindenütt, az egész természetben látható, mert itt soha sincs nyugvás. A növények pihenése télen, a holt ember nyugvása csak látszólag nyugvás, itt is észrevehetőek a mozgás tünetei. Minden természeti tünet a szervtelen és a szerves világban mozgáson alapszik.

Ha a kő a földre esik, ha a mágnes a vasat magához vonzza, ha a natrium a vízben az élenyvel vegyül, ha az égitestek, különösen a bolygók a világűrben helyüket változtatják, ha mi a nagy távolságban levő csillagokat látjuk, a hangokat halljuk és a villanyosságot érezzük, mindezen tünetek mozgási tünetek, mert a tömeg, a tömecek, a parányok vonzódása, az aether molekuláinak mozgásai által jönnek létre.

2) Minél tökéletesebb a természeti lény, annál szükségesebb, annál komplikáltabb, annál szembeöltőbb a mozgása.

Menyit kell már a fának dolgoznia, hogy az éltető nedvet a gyökérből felszivja a korona legmagasabb ágának csucsáig, mennyi munkát kell a növénynek végeznie, hogy rügyeket, leveleket, virágokat hajtson. De ezen mozgások önkéntelen, öntudatlan mozgások, a hő, az aether mozgási tünetei más alakban.

Az állatoknak vannak izmaik és idegeik; minél tökéletesebbek ezen szervei, annál tökéletesebbek mozgásai is és azért itt már megkülönböztetünk önkéntes, öntudatos sőt megfontolt munkát is; a hangyák építései, a méhek sejtvarai, a hód lakása, a fecskék fészkei, a kutya, a majom, a ló életmódja, már tanúságot tesznek az állatok megfontolt munkáiról,

Az ember élete is mozgáson alapul; minden izom, minden ideg, minden szerv, minden testi nedv mozgásban van.

3) Lavoisier felfedezése, hogy az anyag nem gyarapodik és nem kisebbedik és Mayer Robert felfedezése, hogy a természet erélye is változatlan marad, ezen két felfedezés a természetben előforduló különféle mozgások megmagyarázására és megfejtésére nagy befolyással volt.

Az új tudomány szerint a természetben működő erők mint a mozgás okai, nem mások, mint a természeti erélynek átalakulásai. A mechanikai erő által meleg, a melegség által ismét mechanikai munka jön létre, ugyanezt látjuk a chemiai és az elektromos erőknél.

Minden élet a nap gyermeke.

A növények a nap sugarait, melegét és fényét beszívják; a növényevő állatok vérük melegét és mozgási erejüket a növények útján szerzik.

A húsevő állatok mindazon anyagot, mely chemiai erők folytán meleggé és mozgássá átalakul, a növényevő állatoktól kapják. Ugyanezen törvények működnek az emberi testben, tehát az agyvelőben is, a melynek segítségével a lélek a legmagasabb szellemi munkát végzi.

A vér mindig mozog, forog az emberi testben és ennek mennyisége és minősége nagy befolyással bír az ember izmainak és idegeinek táplálkozására, munkaerejére.

A szív minden perczen az egészséges testben 75 lökést tesz és minden szivgyomor 150 mm. nyomást okozó vért hajt tova.

A vér maga a nagy üterekben körülbelül háromszáz mtrnyi gyorsasággal halad minden másodperczen és az idő, mely alatt a vér körforgását az egész testben véghezviszi, körülbelül 20" tesz.

Az izmok minden munkánál fontos szerepet játszanak és szorító és összehúzó erejük által a mozgást és nyomást okozzák. Gould szerint az ember legnagyobb izomerejét 31 éves korában, Quetelet szerint pedig 25 éves korában éri el. Gould kísérletei szerint az izomerő, egy fehér ember 25 éves 166 klgt, egy néger ember ugyanazon korában 155 klgrt tesz.

Más tudósok vizsgálatai szerint az izomerő nagyon különböző és ezeknek adataiból kiderül, hogy a szorító erő 46 és 61 kilo között és a húzó erő 111 és 190 kilo között ingadozik (l. Topinard, Pethő és Török féle antropológiát).

Minden emberi munka az idegek közreműködését is igénybe veszi. Ideg nélkül munka nem jöhet létre. A magasabb állatoknál, de különösen az embernél az agyvelő a központi erő, mely a lélek segítségével az érző és mozgó működést vezeti.

Physiologiai értelemben a mozgás nem más, mint az érzékenység átalakulása.

Az érző idegek a külső benyomásokat 24—26 mtrnyi gyorsasággal vezetik az agyvelőbe, Mack kísérletei szerint a legkisebb időtartam, mely alatt egy inger az agyvelőben mozgássá válik, a szemnél 0,0112, az ujjnál 0,020, a fülnél 0,016 másodpercbe kerül.

4) Az ember tehát a munkára van teremtve. A cselekvési ösztön vele született. Minden ember bir munkaképességgel és bizonyos munkaerővel és mégis oly emberre is akadunk, ki nem a munkát, hanem a helyélt szereti, a ki a semmittevésben örömét leli. De ezen tüneteknek, mint a milyenek a restség, a munkakerülés is vannak természetes okai. Mindenekelőtt nem szabad elfelednünk, hogy minden emberi munkához, legyen az testi, vagy szellemi, testi erő, energia szükségeltetik. A physiologusok szerint a munkánál több oxygént szívunk be és gyarapodik a szénsav kiválasztása; minden mozgás, egyszersmind vegyi processus is, melynek következtében oly méreganyagok is képződnek a vérben, melyek az izmok működését gátolják és az elfáradást okozzák.

Az elfáradás pedig kellemetlen érzés, mely némelykor elájulást, fájdalmat, betegséget hoz létre. (L. Mosso, Die Ermüdung cz. munkáját.)

5) A munkaképesség is mint minden más emberi tehetség fejlődésnek van alávetve.

Már a csecsemőnél észrevehetjük a különböző mozgásokat:

a) a gépies mozgást, a minő a szív munkája s légzés,

b) a reflex mozgásokat, a minők a köhögés, a tüsszentés, a szempillák önkénytelen zárása vakító fénynél,

c) az ösztönszerű mozgások, a minők a szopás, az evés és

d) a megfontolt mozgások, minő az öröm kifejezése az anya megismerésénél.

A kisgyermek labdajátékától kezdve a Newton-féle gravitáció elméletének felállításáig, Edison világhírű találmányáig, a vad népek barlangásatásaitól kezdve a XIX. század legszebb építményéig . . minden az emberi mozgásnak megfontolt munkája.

6) Az ember eszes lény, szükségletei számosabbak, mint az állatoké és nemcsak testi szükségletei, hanem lelki törekvései is vannak. Az ember nemcsak az anyagi jólétet akarja előmozdítani, hanem vallásos, erkölcsi, szellemi, aesthetikai, társadalmi eszményeit is meg akarja valósítani. Kitűzött céljai, indító ösztönrugói számosabbak, magasabbak, nemesebbek, választandó eszközei tökéletesebbek és ezért oly elágazó az ember tevékenysége, azért oly sokféle az ember munkája.

7) A munkaképesség, a munkakedv, a munkairánti szeretet, úgy mint a munkakerülés, a restség, a hanyatlás az ember természetéhez tartoznak és első sorban az ember testi, szellemi és erkölcsi tehetségeitől függenek. Ezekre az öröklés mellett a nevelés, a gyakorlás, a szokás, a felügyelet nagy befolyással bírnak, mert a nevelési eszközök helyes alkalmazása által a munkaképességet lehet fejleszteni, a munkaerőt gyarapítani és az elfáradás ellentállási képességét erősíteni és a munka iránti szeretetet felkelteni és táplálni.

De oly nevelésről van itt szó, mely nem egyedül az iskolából indul, hanem a mélyről a családnak és az egész társadalomnak is gondoskodni kell, oly nevelésre van szükségünk, mely nemcsak egy nemzedékre vonatkozik, hanem mely tervszerűen és következetesen átmegy és halad egyik nemzedékről a másikra és ezért fontos a munka történeti fejlődését, a munkaszeretet feltételeit az egész emberiség történelmében tanulmányozni.

III.

A munka történetéhez.

Az embertan, a társadalmi tudomány és a történet a neveléstan vezércsillagai. Mióta Lamarck, Pestalozzi, Herbart, Goethe, Darwin, Haeckel, Margó T. és Spenczer Herbert az egyes ember fejlődését összehasonlították az egész emberiség történetével és azt az elvet állították fel, hogy az egyes ember története az egész emberiség hosszú történetének rövid ismételése, és hogy az egyes ember nevelésénél az egész emberiség fejlődési fokait szem előtt kell tartani, . ezen idő óta a fejlődés (az evolutio) elméletét a nevelésnél is alkalmazzuk és a történetet, főleg a művelődés történetét felhasználjuk a neveléstani elvek megállapításánál.

Az egész emberi munka története még nincs megírva, mert oly mű, mely a kézi, gazdasági, házi, ipari, gyári, kereskedelmi, művészeti munkát, a tudomány, a politika, a hadászat műveit, szóval az összes testi és szellemi emberi tevékenység minden ágának történetét felkarolta volna, nem létezik.

Ezen fejezet célja csak az, hogy a t. olvasó figyelmét ezen fontos tárgyra irányozzam és hogy néhány neveléstani szempontból a művelődéstörténetből meritett és a munka fejlődésére vonatkozó adatot közöljek :

1) Az első emberek alkalmasint a föld oly részein éltek, hol szükségleteiket sok munka nélkül kielégíthették. Midőn az emberek elszaporodtak és oly vidékekre is elterjedtek, hol már nem találtak elég táplálékot, hol már védekezniök kellett a hideg, a forróság, a szél, az eső, az időjárás, a vadállatok támadásai ellen, akkor kezdődött a munkálkodás, a dolgozás korszaka. A szükség tehát az emberi munka tanítója. Minél jobban növekedtek az ember szükségletei és élvezetvágyai, annál inkább felhasználta teljes testi és lelki munkaképességét hasznos tevékenységre, annál jobban fejlődött az ember munkaösztöne.

A szentírás egyszerű szavakkal magyarázza meg az emberi munka kezdetét.

Ádámnak mondotta Isten: Mivelhogy hallgattál feleséged szavára és ettől a fáról, a melyről megparancsoltam neked, mondván, ne egyél arról, . . . átkozott lesz a föld miattad és fáradtsággal egyél abból életed minden napjain. Töviset és bogácsot teremjen neked és egyed a mezei füvet. Arczod verejtékével szerezd kenyeredet, miglen visszatérsz a földhöz.

Az ember tehát nemcsak természeténél fogva, hanem a vallás törvényei szerint is munkára van teremtve.

2. Az első emberek munkái csak arra voltak irányozva, hogy érzéki életüket fentartsák, biztosítsák. Táplálkoztak a föld nyersterményeivel, foglalkoztak a vadászattal és a halászattal.

A czölöpök lakosai, a kő-, a bronzkorszak emberei a nyersterményeket, a csontokat, a fát az agyagot, a köveket, a fémeket, különösen a bronzot már felhasználták eszközök és fegyverek készítésére.

3. Az ember testi erejére nézve ugyan gyengébb az állatoknál, de szellemére nézve messze felülmúlja őket. Egy felnőtt 70 kiló testsúlyu ember munkaerejének eredménye a vízszintes úton való járás alkalmával 9 másodpercnyi kgrmétert tesz ki, a mi annyit jelent, hogy képes egy másodperc alatt 9 klgrt 1 méter magasra emelni. Egy felnőtt ember munkaképessége 18 kgr. teher viselésénél vízszintes úton csak 7.5 másodpercnyi kgrmétert tesz, míg egy lóra a koci huzása alkalmából már 60 másodpercnyi kgmter esik.

Nemcsak a szükség kényszerítette az embereket a tevékenységre, hanem a különféle testi erők hiányát is iparkodott szellemi erejével pótolni. Élénkebb fantáziája, mélyebb gondolkodási tehetsége, gyermekei iránti tartósabb szeretete, komolyabb előrelátása, erősebb akarata által sikerült neki nemcsak a természeti erőket, a vizet, a légáramlatokat a gravitációt, a hőt, az elektricitást, az állati erőket leigázni és a természet urává lennie, hanem összes szükségleteit kevesebb testi munkával megszereznie.

Még most is vannak vad népek, melyek a tüzet csak két száraz darab fa dörzsölése által tudják létrehozni, melyek a gabonamagvakat kézzel, két nehéz kő között aprózzák és a nagy terhek huzására az asszonyokat és a rabszolgákat használják.

4. Az emberi munkaképesség csodálatos haladására nagy befolyással birt az ember tökéletesedési és társulási ösztöne.

Az ember lelki tehetségei mindig fejlődnek, tökélesbülnek, szükségletei növekednek. Az ember akkor már nem elégszik meg legfontosabb, legszükségesebb igényei kielégítésével, az anyagi élet fentartásával, hanem igyekszik vallási, aesthetikai, erkölcsi vágyait kielégíteni, életét

szépíteni, nemesíteni, disztárgyakat készíteni, a művészetet ápolni, számaikat javítani, gépeket feltalálni stb.

A munkatevékenység kezdetben a szükségesre, később a hasznosra, még később a szépre, a jóra volt irányozva.

A míg az emberek mint vadászok, halászok, nomádok éltek, az emberi munka nagy haladást nem tehetett. Csak akkor, midőn a földműveléssel kezdtek foglalkozni, mikor már állandó lakásokat építettek és egymás mellett társaságban éltek és javításaikat, felfedezéseiket, találmányaikat egymás tudomására hozták; a tudomány, a művészet vívmányait nemzedékről-nemzedékre közölték: akkor az emberi tevékenység terén a haladás eredménye mennyiségileg és minőségileg növekedett és óriási lépéseket tett.

Már a régi művelt népek, az aegyptusok, különösen a görögök történetében észrevehetjük az emberi munka óriási haladását. A görögök már alkalmazták az egyszerű gépeket az emeltyűt, a hengert, a lejtőt. A gépies munkát kapcsolatba hozták az ész munkájával, a gyakorlatit az elméletivel, a technikát a tudománnyal.

Minden emberi munka lelkének, szellemének nyilvánulása. Milyen az ész, olyan a munka, úgy hogy bátran lehet mondani, hogy az emberi munka története nem más, mint az emberi észnek, culturának, az emberi társadalomnak története.

5. Az emberi tevékenység tökéletesítésére nagyon jótékony hatással volt továbbá az egész természetben uralkodó munkamegosztás is.

Minél alacsonyabb fokon áll a lény, annál egyszerűbb a szervezete és annál több funkciót végez egy szerv. Minél magasabb fokon áll, annál complicáltabb a szervezete és annál több szerv szolgál egy funkció végzésére. Az őskorban minden egyes ember maga készítette a táplálkozáshoz, ruházatához, lakásához szükséges eszközöket, némely faluban még most is meg van, hogy a szijgyártó, nyerges, bőröndös és keztyüs egy ember személyében összpontosul.

Minél inkább fejlődött az emberiség cultura izlése, annál inkább elágazott az emberi tevékenység fája. Minden művelt társadalomban több mint 300 különböző hivatás van, mely a mezőn, a kertben, az erdőben, a réten, a vizen, az utakon, a bányákban, kohókban, műhelyekben, gyárakban, az iskolákban, a muzeumokban, a tantermekben, a kórházban, a színházban működik az egyes ember és az egész társadalom kényelmére, örömére, jólétére.

6. Az emberi tevékenység előmozdítására hatalmas befolyást gyakoroltak az ember és hazaszeretet, a becs és pénzvágy, a munkabér és verseny, mert ezek azon, ösztönrugók, melyek az embereket felserkentették a tudomány, a művészet, a földművelés, az ipar terén.

Mózes, Cortvems, Jezus, Mohamed, Luther reformációi, Schwarz Berthold, Guttenberg, Watt, Faraday, Pasteur, Helmholtz találmányai, Magelhaens, Columbus, Pizarro, Livingstone, Stanley felfedezései oly becses, nagy horderejű munkák, melyek nemcsak a korszaknak anyagi, szellemi és erkölcsi jólétére áldásdus befolyást gyakoroltak, hanem az egész emberiség haladását mindenkorra előmozdították.

Ha a munkás tapasztalja, hogy nemcsak másokért dolgozik, hanem hogy a munka gyümölcseit ő maga is élvezzi, akkor több buzgósággal, kitartással és kedvvel iparkodik munkáját becsületesen és lelkiismeretesen végezni.

7. Az egyes ember munkakészsége egészségétől, testi erejétől, korától függ. Az ember legnagyobb munkaképessége 24–40 év közt áll be. Minél több ily koru emberrel bír egy nép, annál több munkaeredményt mutathat fel.

Jekelfalusi újabb statisztikai kimutatása szerint csak Magyarországon van 1,090.432 férfi és 1,241.921 nő a 20–30 életkorban és 1,043.450 férfi és 1,022.185 nő 30–40 év között.

Ha mindezen, legjobb munkaképes korban levő férfiak képességük szerint dolgoznának, akkor hazánk anyagi, szellemi és erkölcsi jóléte sokkal jobb állapotban volna és felvirágzása rövid idő alatt szép eredményt mutatna.

8. Minden munka bizonyos időt vesz igénybe. Minél több idővel rendelkezik az ember, annál több munkát végezhet. De a munka után szükséges a nyugalom, mely szintén bizonyos időre kiterjed. A viszony a munka és a nyugalom között egészségi, erkölcsi és vallásos szempontból nagyon fontos és azért minden állam törvény útján megszabja.

A szentírás rendeli, hogy minden héten 6 napot a munkára és 1 napot a nyugalomra, tehát évenként 312 napot a munkára és 53 napot a nyugalomra szenteljünk.

A legújabb statisztikai adatok szerint a szorgalmi idő Oroszországban 267 napot, Spanyolországban 290, Ausztriában 297, Franciaországban 303, Poroszországban 305, Hollandiában 308 és Magyarorszában 313 napot tesz ki.

E szerint hazánkban a szorgalmi idő legnagyobb és a nyugalomra szentelt napok száma a legkisebb és most csak azt kívánom, hogy hazánkban minden munkaképes ember a munkára megszabott időt hasznos munkával töltsen, akkor a hazai tudomány, művészet, ipar a köz- és magánvagyon gyarapodnék az állam és a társadalom javára.

9. Az emberiség történetéből továbbá azt tanuljuk, hogy az ég alj, a talaj, a víz, a föld minősége nagy befolyással birtak az emberi munka fejlődésére, az emberi foglalkozás megválasztására, hogy az ember a mérsékelt ég alj alatt legjobban gyarapodott testileg és szellemileg és hogy az itt élő népek legtöbbet tettek a tudomány, a munka fejlesztésére.

Nagyon hideg és nagyon forró ég alj alatt az emberi erő csökken és lankad, munkája gyümölcsöt nem hoz és az eredmény nélküli munka bénítja a munkaszeretetet és a tulságos nagy, legyőzhetetlen akadályok elnyomják a munkakedvet.

10. Végre azt is megtanuljuk a művelődés történetéből, hogy minden emberi cselekvés az emberi gondolkodástól és felfogástól függ. Az ókorban a munka nagyobb lendületet nem vehetett, mert isteni büntetésnek, szerencsétlenségnek, szégyennek tartották. Később már tisztelték a szellemi tevékenységet, de a testi munkát megvetették.

A legműveltebb régi népeknél, az indusoknál, az egyptomiaknál 4 kaszt volt. A papok (bramai), a harcosok (ksihaloni), a földművelők (Waifa) és a munkások (sudra) kasztja. Az utolsó kasztot megvetéssel sújtották és a katonáknak meg volt tiltva kézművességgel foglalkozni.

A görögöknél már nem találjuk ezen kasztrendszerét, de azon félszeg nézet még mindig el volt terjedve, hogy az ember méltóságán aluli dolog közönséges munkát végezni; azért vettek rabszolgákat, kiknek kötelességük volt dolgozni.

A szentírás szerint az izraeliták már foglalkoztak a földműveléssel; Saul első király maga is földművelő volt. A zsidók a rabbik idején még jobban becsülték a testi munkát, mert azt tanították:

„Ne szégyeljeteK dolgozni és ne vessétek meg a kézművességet, de vessétek meg a henyélést, a semmittevést.“

Sőt Samaja rabbi azt tanítja: Szeresd a munkát és vesd meg a tanítási hivatást.“

A rómaiaknál már azt találjuk, hogy a leghiresebb consulok a földműveléssel foglalkoztak. Ennek daczára a munka iránti előítélet és a kézművességről való hamis felfogás még most is járványkép dühöng néhány nép és társadalom kárára. Még most is lehet hallani, hogy a munka, a haszonkeresés, az üzlet, az ipar, a kereskedelem egy mágnáshoz nem illő, hogy az anyagi munka, a kézművesség a szabad ember lealacsonyítása.

Ezért legyen a nevelés feladata a lelket művelni, az előítéleteket kiirtani, a helyes eszméket elterjeszteni, a munka iránti nagyrabecsülés érzelmét az egész ifjuság keblében felkelteni és az általános munkászeretetet gerjeszteni és erősíteni.

IV.

A munka jelentősége.

Az előbbi két fejezetben felsoroltam a legfontosabb okokat és feltételeket, melyek az emberi munkálkodás és törekvés fejlődésére és a restség, a henyélés, a tunyaság származására hatást gyakoroltak és most is gyakorolnak; most bátorkodom a legerősebb okozatokra és változásokra rámutatni, melyek az emberi munka által jöttek létre.

És valóban, ha a művelődés történetében az ő ember táplálkozását, ruházatát, lakását, védekezését, életmódját a jelen művelt nemzetek életmódjával összehasonlítjuk, ha egy régiségtár termeit és egy nemzetközi kiállítás csarnokait gondolkodva látogatjuk, hogy minden szép, nagy és bámulatos, a mi a földön, a városokban, a muzeumokban, a társadalomban tetszésünket és bámulatunkat megnyeri, csak az emberi munka eredménye, és hogy a munka az emberi produktió és cultura leghatalmasabb tényezőihez tartozik.

1) Nem csak az egyéni tapasztalat, hanem az orvostudomány is tanítja, hogy a mozgás, a mérsékelt munka az egyes ember, tehát az egész nemzet testi egészségére igen jó befolyást gyakorol és hogy a restség, a hanyagság, a henyélés, a tunyaság az egészségnek ártanak.

A munka a lélegzést, az emésztést, a vérforgást, az anyagcserét előmozdítja, az izmokat, az idegeket, az agyvelőt gyakorolja és erősíti, sok betegséget gyógyít és az életet hosszabbítja.

A restség pedig csökkenti az étvágyat, a torkosságot, nyalánkságot, elhízottságot létrehozza és a hypochondriát, a búskomorságot, az életrövidséget, az öngyilkosságot okozza.

Egy jámbor pap, mikor azt kérdezték tőle, hogy miért dolgozik annyit, hogy miért kínozza magát a sok munkával, így felelt: Azért kínozzom testemet, hogy az ne kínozzon engemet.

Sok híres ember életrajzában olvashatjuk, hogy ezek hosszú, egészséges életüket a szabályos munkának köszönhetik.

Ily nyilatkozatokat tesznek orvosok is hygienicus könyveikben.

Dr. Morin E. dans „Hygiénes des riches“ czimű művében mondja: „Munkálkodni, cselekedni annyit tesz, mint élni; nincs hoszu élet gyakorlat nélkül. A rossz emésztés, a székrekedés, az elhízottság, a máj, az epe betegségei, a cukorbetegség a tétlen ember Damokles kardjai“.

„Nem tanít-e a tapasztalat, hogy mindig, ha négy nemzedék nem dolgozott, hanem tevékenység nélkül töltötte életét, az ötödik generáció már testileg és szellemileg romlott és idő előtt elhal gyakran tüdővészben“, mondja Morin „Breviaire du medicin“ című művében.

2) A munka, a tevékenység nagy befolyással bírtak és bírnak az egyes ember lelki tehetségeinek kiképzésére, az egész emberiség szellemének fejlődésére. Minden szellemi, testi munkánál szükséges, hogy a végezendő munkának célját, tervét ismerjük, az eszközök választása felett tisztában legyünk.

Ebből következik, hogy minden munka az érzéseket, a képzelődő és emlékező tehetséget, a gondolkodó értelmet, az akaratot gyakorolja és hogy ezen gyakorlás ismétlése által az ügyességet, a művészetet, a tudományt előmozdítjuk. Minél műveltebb a képzelet, annál szebb, minél világosabb a gondolat, annál czélszerűbb és minél erősebb az akarat, annál kitartóbb a munka.

Munka nélkül nincs találmány, nincs felfedezés, nincs tökélesbülés, nincs szellemi haladás. „Nincs a tudománynak rest ágyban fekvése“, mondja a magyar közmondás.

A híres férfiak, kiket nevezetes találmányok, felfedezések halhatatlanokká tettek, bevallották, hogy szorgalmas kutatások, tartós gondolkodás, fáradságos keresés által érték el a kitűzött célt, t. i. az igazság feltalálását, a tudomány, a művészet javítását, a technika haladását. Az emberiség csak azon népeknek köszönheti a jelenlegi culturát és polgáriósodást, melyek sok generáción át munkálkodtak és dolgoztak.

3 Az egész emberi élet nem más, mint a szükség, a betegség, az előítéletekkel, a vágyakkal, a szenvedélyekkel való küzdelem. Minél jobban, minél biztosabban sikerül az embernek ezen érzéki, anyagi, értelmi és erkölcsi létérti küzdelemben győzni és ezáltal saját és más emberek jólétét gyarapítani, annál erkölcsösebb élete, annál jobban megfelel a vallás és erkölcstan követelményeinek.

a) Minden egyes munka legyen czélszerű, hasznos, tökéletes, jó és tartós, szép; ehhez szükséges más tulajdonságok mellett a kitartás, szorgalom, pontosság, rendszeret, lelkiismeretesség, becsületesség, szilárd akarat, haza- és emberszeretet, szóval mindazon erénnek, melyek nélkül erkölcsös jellem nem képzelhető.

b) A rest ember unatkozik, az unalom folytán keletkeznek a rossz vágyak, a korcsmázás, a borozás, a pálinkázás, a szenvedélyes játszás, a verekedés. Már bölcs Salamon mondja Példabeszédei 217. 250. A lusta vágya megöli őt, mert kezei vonakodnak dolgozni, és valóban szent igazság rejlik, Burton híres brit író ezen mondásában: „Tétlenség a test, a lélek mérge, a semmirekellőség dajkája, minden bűn anyja, a hét halálos bűn egyike, az ördög párnája, vánkosa és kedvencz pamlaga.“

Rabbi Gamliel, Rabbi Jehuda Hanani fia mondja: „A tudomány szép, ha gyakorlati ügyességgel jár, mert csak a kettő körüli fáradozás felejtet el az emberrel minden bűnös gondolatot.“

c) Az ember kötelessége önmagát és családját fentartani, önmagát kiképezni, más emberek iránt igazságosan, méltányosan, jótékonyan viseltetni. Az emberek nagy része csak munkálkodás, tevékenység útján lesz képes mindezen kötelességeket teljesíteni a haza jólétének előmozdítására.

d) A munka által legjobban érezzük az emberiség összefüggését, összetartozását, csak azáltal tanuljuk megbecsülni más emberek munká-

ját és szeretni felebarátunkat. Szépen mondá Szira: „A becsületes munkást ne nyomorgasd és ne sértegeds a munkálkodót.” A rest, dologtalan ember felebarátjának terhe; a haza átka, a társadalom rákja.

e) A ki becsületesen dolgozik, szorgalmas törekvése által a társadalomnak, különösen a felserdülő ifjuságnak jó példát ad és ez által a közerkölcsösség elterjesztéséhez járul. Erre nézve hazánkban gróf Széchenyi István maga fényes példával szolgált.

f) De a becsületes, közhasznú és mérsékelt munka nemcsak a közegészséget, a közműveltséget, a közerkölcsösséget mozdítja elő, hanem a közvagyon gyarapítására és az általános boldogságra is jótékony befolyást gyakorol. Azért igaz a zsoltár 128. fejj. 2. verse: „Ha kezeid szerzeményét költöd el, üdv neked, jó dologd van.”

Minden országban akadunk oly emberekre, kik szegény családból származtak és öntevékenységük, szorgalmuk által nemcsak, hogy vagyont szereztek, hanem az egész emberiség jóltevői lettek, lásd Watt, Stephenson, Edison életrajzát.

A rest ember magának és a társadalomnak csak kárára válik. Bölcs Salamon mondja 10. 4. „Szegénynyé lesz, ki álnok kézzel dolgozik, míg a szorgalmasnak keze gazdaggá tesz.”

Mindazon anyagi és szellemi javak, melyek a jelenlegi népek birtokában vannak, nem csak a természet adományai, hanem az emberi munka eredménye is.

Egy kiló nyers vas 18 krba kerül, de az abból készített aczél órugók ára néhány 100 frtra rúg.

A márvány, melyből a szobor készül nem sokba kerül, de ezen márványból készült műszobor érték sokszor meg nem becsülhető. Minden összehasonlítás a természeti termények és az ember testi és szellemi munkaértéke között az utóbbi értékéről fényes bizonyítékot nyújt.

Anglia nem oly nagy és nem oly termékeny, mint pl. Spanyolország. De az angol nép sokkal serényebben foglalkozik az iparral, a kereskedelemmel, a munkával és azért az angol nép a leggazdagabb, a legműveltebb, a leghatalmasabb nemzetek közé tartozik.

Minden munka, mely egy igazságot létrehoz, minden mű, melyet a művész végez, minden találmány, mely az emberi jólétet előmozdítja, általában minden munka, mely sikerül, örömet okoz, az öntudatot neveli és élvezetet, boldogságot szerez. Hogy az ember boldog legyen, mondja Dr. L. Bergeret, szükséges, hogy legyenek eszméi, melyek lelkét áthatják, és kötelességei, melyeket teljesíteni kell. A gazdag szerezzen magának oly hatáskört, mely kötelesség teljesítésével jár. Ne engedjétek meg életetekben a legkisebb hézagot, melyen keresztül juthatna az unalom. A nagy titok, mi által ez elkerülhető, abban áll, hogy az ember magát szentelje a „munkának”.

Nemcsak az egészséget, a bölcseséget, a gazdagságot hanem az erkölcsiséget, a boldogságot is fáradsággal kell meghódítani; nagyon szépen mondá Petőfi:

„Az életcél boldogság,
De előbb fáradni kell!
Hogy azt a célt elérd;
Úgy ingyen ahhoz senki sem ér el.”

5) Mindenki el fogja tehát ismerni, hogy a mérsékelt munka a közegészséget, a műveltséget, a közerkölcsiséget, a közvagyon és a közjólétet előmozdítja. Ezen anyagi és erkölcsi javak elérése pedig az ember életcéljához tartozik. Miután pedig a nevelés feladata, hogy a növendékeket képesítse ezen életcél elérésére, azért elkerülhetlen szükséges, hogy a nevelő a munkát fontos eszközül felhasználja. Az életcél egyszersmind a nevelés célja. A milyenek a képzetek, olyan a munka. Ennek következtében a tanítónak alkalma van, a gyermekek kézi és szellemi munkáinak megbírálásánál azok képességeit, tehetségeit és egyéniségét megismerni, ami a czélszerű nevelésnél elkerülhetlenül szükséges.

A munkászeretet nemcsak hygieniai, szellemi, erkölcsi és nemzetgazdászati, hanem paedagogiai szempontból is fontos eszköz.

Innen származik, hogy a nagy költők, a bölcsészek, az orvosok, az államférfiak és a paedagogusok a munkát minden ember kötelességének nyilvánítják és lelkesüléssel beszélnek róla.

Azért a társadalom, de különösen a család és az iskola szent feladata a munkászeretetet gerjeszteni, erősíteni és elterjeszteni.

V.

Hogyan neveljük a munkászeretetre.

A 2) és 3) fejezetben az okokat, a 4)-ben az okozatokat soroltuk fel, melyek a munka fejlődésénél fontos szerepeket játszottak. Ha a nevelő az okozatokat mint a nevelés célját, az okokat és feltételeket pedig mint eszközöket felhasználja, akkor a nevelés meg fog felelni a természet törvényeinek.

De az okok és okozatok csak az emberi észben fordulnak elő, a természetben nincsenek külön álló okok és okozatok, hanem csak örökös közös hatások, átmenetek, átalakulások. A mozgás pl. a melegség oka, de a melegség ismét a munka oka. A villanyosság, a mozgás a meleg okozata, de egyszersmind a meleg a tény és mozgás oka.

Ugyanezen viszony látható az emberi életben is. Az egészséges ember önkéntelenül mozog, szeret munkálkodni, de másrészt a munka ismét előmozdítja az egészséget. A munka hatást gyakorol az erkölcsiségre és az erkölcsös ember szeret dolgozni.

Ezen általános megfontolásra érdemes eszméket előrebocsátván átmegegyek azon eszközök felsorolására, melyek által a munkászeretet érzelmét lehet gerjeszteni és a restséget gyógyítani.

1) Már a 2-ik fejezetben bebizonyítottam, hogy az egészséges, izmos, erős ember hajlandóbb a munkához mint a beteges, vérszegény ideges ember. Ezért a társadalomnak, a háznak, az iskolának mindent el kell követnie a közegészség javítására.

A restség, a tunyaság néha a gyermekkel születik, akkor annál inkább kötelessége a szülőknek a betegségeket gyógyítani. De néha a restség a figyelmetlenség, az izomgyengesség a lustaság, az agyvelő fáradtságának tulajdonítható. Akkor jó táplálék, friss levegő, tornázás, erősítő alvás által kell a testi bajokat gyógyítani. A helyett, hogy az iskola az előbbi időben a tanulást felhasználta volna a testi és szellemi egészség előmozdítására, czélszerűtlen, túlterhelő követelezés és feladatok által a testi és lelki egészséget aláásta, ennek eredménye pedig a rövidlátás, a vérszegénység, a fejfájás, a munkagyűlölet lett.

Most már belátják, hogy az iskolának az ifjuság egészségi állapotát szem előtt kell tartania.

De ugy mint az egész művelődéstörténetben ugy itt is mutatkozik azon törvény, hogy nincs actio reactio nélkül, mert a legujabb időben

sok szülő és iskolabarát az egészség köpenye alatt oly iskolai reformokat akarnak behozni, a melyek csak a restséget, henyélést, kényelemvágyat mozdítanak elő a testet és lelket edző munka kárára.

Ezeknek legyen szabad itt. Gaston Boissier következő szavait idézni:

„Ujabb időben a rest tanulók, gyenge anyákból és előzékeny, udvarias orvosokból egy sajátságos szövetkezet alakult, a mely folyton azt hirdeti, hogy most tulságos sokat követelnek az ifjuságtól, és hogy az a sok tanulmány, a melyet mi oly szívesen és örömezt végeztünk, nekik teher és alig elviselhető. Meghallgatták panaszaikat, — mert a mai világban mindenkit meghallgatnak — és intézkedtek, hogy mindenben kielégítsék őket.“

Vannak oly humanus gyárosok, kik munkásaikat jól fizetik és számukra tiszta egészséges lakásokat építenek, és mit lehet tapasztalni, hogy ezen munkások a munkaképességben és munkaszeretetben más munkásokat felülmulják.

Ha a munkaadók azon munkásoknak, kik bányákban, poros, forró helyiségekben dolgoznak és mérges anyagokkal érintkeznek, nem nyujt annak kellő időt a pihenésre; akkor maguknak is ártanak, mert ezen szívtelen bánásmód által a munkások különféle betegségeknek lesznek kitéve és idő előtt munkaképtelenné lesznek.

2) Minden ember, de különösen a gyermek természeti tulajdonságaihoz tartozik, hogy minden mozgást, melyet lát és hall, a mely kellemes érzelmek nyilvánulásával párosul, őt ezen mozgás utánzására indítja. Minél erősebb azon benyomás, melyet a mozgás-őre gyakorol, minél több kellemességgel van összekapcsolva és minél nagyobb a gyermek fogékonysága, ingerlékenysége, annál nagyobb lesz az utánzási vágy is. Nagyon helyesen mondja Szemere Bertalan „Atyám emlékezete“ című művében:

„A mely szüle mindig üres szókkal tanítja gyermekeit, amaz beszédei futó homokba irt betűk, melyeket elhord a szél, de ki tetteivel és példájával oktat, az hasonló a kőfaragóhoz, a ki a betűket márványba metszi, a szó így mintegy testté válik. Ha van bennem jó, azt tőle öröklém, nem mivel rátanított, hanem mivel őt úgy cselekedni láttam.“

Ha a gyermek a házban látja, hogy az atya lelkiismeretes szép munkát végezve, nemcsak testileg, hanem szellemileg is dolgozik, hogy nemcsak családjáért, hanem felebarátjáért is fáradozik, hogy az anya idejét hasznos házi munkával tölti, ha az iskolában a szorgalom, a pontosság, a rend szép példáit látja maga előtt, ha a társadalomban nemcsak a polgári osztály, hanem az aristocratia is szorgalmasan dolgozik, akkor mindez serkenti, buzdítja az ifjuságot az utánzásra. Vannak vidékek, hol munkakerülő koldus alig látható, mert ott mindenki a munkát szereti, a henyélést, a semmittevést szégyennek tartják és ezért ott mindenki dolgozik.

Egészen más képet mutatnak a nagy városok. Ott nagyon sok alkalom van a szórakozásra, a mulatságra, ott a nyilvános piacokon nagyon sok embert lehet látni, kik munkahiány, restség vagy élvezetvágy miatt egész napon át a kövezetet koptatják és az időt haszontalanul eltöltik; ezen rossz példák kedvezőtlen hatást gyakorolnak az ifjuságra. A nagy városban iskolát nem látogató ifjak száma sokkal nagyobb, mint a kis városokban.

Oly államokban, hol az országos képviselők a drága időt lényegtelen vitákkal pazarolják el, hol az egyetemeknek, sőt a népiskoláknak

tulságos szünideje már az iskolabarátok és a szülők szemébe tűnik, hol a hivatalnokok a hivatalos órákban pipázás és fecsegés által az adófizető polgárok türelmét próbára teszik és drága idejüktől megfosztják, hol a szorgalmas, munkás ember sem erkölcsi, sem anyagi elismerésben nem részesül, de a hanyag, henyélő ember protektio útján előmozdítottatik; ott a nép és különösen a serdülő és már gondolkodó ifjúság oly példát kap, mely a munkaszeretetet épen nem gerjeszti, sőt a munkakedvet csökkenti.

Sohasem szabad elfelejteni, hogy a munkakedv, a hivatás iránti lelkesülés oly lelki állapot, mely az arcvonásokban, e beszédben is nyilvánul. Ha tehát a gyermek oly környezetben él, hol örömmel dolgoznak és a pihenés után ismét kedvvel fognak a munkához, hol a tanító lelkesüléssel, buzgósággal, türelemmel tanít; akkor biztosan remélhetjük, hogy a gyermek is örömmel fog dolgozni, tanulni.

A közvetlen példa mellett használhatjuk fel az alkalmas példákat a történelemből. **Ferencz József**, a mi királyunk fényes és ragyogó példát ad a munkaszeretetre; Kossuth, Vay Miklós Pulszky Ferencz, Brassai magas koruk daczára még mindig komoly szellemi munkát végeznek.

A most 84 éves Gladston hiteles adatok alapján még a múlt évben 60 hosszú beszédet mondott, felolvasásokat tartott, 10 irodalmi tanulmányt adott ki Homerról és a modern regényekről, mindennap legalább 50 levelet irt, ezenkívül temérdek értekezleten vett részt és száz meg száz felköszöntőt mondott, és e szellemi munka mellett mindennap testi munkával is foglalkozott, fát vágott stb.

3) Már a 3-ik fejezetben említettem, hogy a munkaszeretet, a tevékenység iránti kedv az ember képzetétől, érzelmeitől, akaratától függ, azért szükséges, hogy a család, az iskola, az egyház, a napisajtó, a törvény, a társadalom felvilágosítsa a jövő nemzedéket a testi és szellemi munka fontosságáról, kellő tulajdonságairól és a restség rossz következményeiről. Széchényi mondja: „Tanácskozzunk, fáradjunk, cselekedjünk. Tőlünk függ minden, csak akarjunk.

Megengedjük, hogy a ház inkább az ápolás a példaadás és a szoktatás segítségével neveli a gyermekeket, de ez az oktatás nélkül nem vihető jól keresztül. Az anya már tanítsa gyermekét a különböző házi munkákra. Az atya már figyelmeztesse gyermekét, hogy csak a jó, tökéletes szép munka jutalmaztatik, hogy minden közhasznu munka általános elismerésben részesül, hogy az ügyes kézműves néha a társadalomnak és az államnak többet használ, mint az úgynevezett tudós foglalkozások, hogy az életpálya, a hivatás választása alkalmával a képességeket, a hajlamokat is tekintetbe kell venni. Igen czélszerű, ha a szülők gyermekeik figyelmét a környezetükben élő oly férfiakra és nőkre irányozzák, kik szorgalmuk, öntevékenységük és munkálkodásuk által anyagi és erkölcsi állásuknál fogva a gyermekeknek vonzó és utánzásra indító példakul szolgálnak és viszont ismét kimutatni oly egyéneket, kik restségük, henyélésük, erkölcsi és szellemi tönkremenésük folytán elriasztó példakul szolgálnak.

Hányszor lehet mégis hallani, hogy az atya a munka felett panaszkodik, hogy tanulni nem akaró gyermekét azzal fenyegeti, hogy czipésznek, szabónak adja, a mi semmi esetre sem fogja a gyermek munkakedvét emelni.

A legjobb tényező a felvilágosításra a helyes és erkölcsös képzetkör alakítására az iskola. A hit és erkölcstan, az alkotmánytan, a történelem, az olvasmányok, az életrajzok, a mesék, a közmondások, az egészségtan, a természettudo-

má ny, a betanulandó munkadalok elég alkalmat nyújtanak arra, hogy a tanító a gyermek keblében a különböző érdekeket és ez által a munkakedvet is gerjessze és erősítse és ezáltal a munkáról, a munkaadókról és munkásokról szóló hamis nézeteket kiigazítsa.

Minden tanítási lecke egy munkatanítási lecke is. Ha a tanító a tanítás célját, a megválasztandó eszközök kikeresését, az igazság feltalását, a feladvány tartalmát, menetét, tanításának tárgyául veszi, akkor a gyermek az öntevékenység iránti kedvet felkelti, a munkaszeretetet ápolja és a munkaerőt gyarapítja.

Minden tanítás egyszersmind munka, és az ember hajlandó volna hinni, hogy mindig oktatás által nevelünk munkaszeretetre; de a tapasztalat azt mutatja, hogy a szülők néha csak azért küldik gyermekeiket az iskolába, hogy ne dolgozzanak, hogy a célszerűtlen tanítás, és hamis művelődés csak nagyravágyásra, munkamegvetésre neveli az ifjúságot. De a valódi műveltség minden hasznos munkát becsül és a szorgalmas, lelkiismeretes napszámost jobban tiszteli, mint a csaló tudóst.

Az a tanítás, mely nem gondoskodik oly erkölcsös képzetkőről, mely munkára indít, mely a munkaszeretetet, munkakedvet nem tudja felkelteni, mely a gyermekbe nem bírja beültetni a munkára, az önképzésre való kedvet, az a tanítás nem nevel és nem sokat ér.

A pap a szószékről, a bíró a hivatalában, a hírlápiró az ujsághasábjain figyelmeztesse a közönséget a tevékenység hasznára, a munka és nyugalom közti viszonyra, a munkások rationalis életmódjára, dicsérje, a ki szorgalmasan dolgozik, és rójja meg a gazdagot, ki idejét semmit tevással tölti el.

A nevelés legfontosabb eszköze a **szoktatás**, mert ez oly erő, mely nagyot, meglepőt és jót, de egyszersmind rosszat is teremthet. „A szoktatás az ember természete.“ „Az ismétlés a tudás anyja.“ „A gyakorlat teszi a mestert.“ Már ezen három közmondás mutatja, hogy a szoktatás hatalmas nevelő eszköz és azért alkalmazzuk ezt is a munkaszeretetre való nevelésnél.

Miben áll tulajdonképen a munkaszeretet? Abban, hogy a) a tétlenség, a restség, a henyesség a munkaszerető emberben vallásos erkölcsi és értelmi okoknál fogva kellemetlen érzelmeket kelt, hogy b) az illető a tevékenység, a szorgalom hygieniai erkölcsi, nemzetgazdasági, értelmi jó következményeit tapasztalja, belátja, hogy c) lelkében mindig új tervek, új eszmények kellemes érzelmek kíséretében lépnek fel, melyek ezen gondolatok megvalósítására indítják, kényszerítik, hogy d) az illető izmai, idegei és akarata segítségével ezen érzeteket, képzeteket, eszményeket könnyen mozgássá, tettekké átalakítsa és ebből belássa, hogy az ember csak munkája mellett érezheti magát boldogan.

Ezen lelki állapot t. i. a restség elleni undor, a tevékenység hasznának belátása, a munkára való gondolatok és érzelmek, az akarat, a test mozgékonyága, a cselekvés könnyüése és a kedély vidámsága főleg a szoktatás által hozható létre. Csak azon izmok és idegek erőlködnek, melyek gyakorlásban vannak, a többiek elsatnyulnak. Azon képzetek a legerősebbek, legmaradandóbbak, melyek mozgáson alapulnak.

Ezen törvények parancsolják a szoktatás alkalmazását. De a történelemből is tanulhatjuk, hogy a szoktatás által legbiztosabban nevelhetjük az ifjúságot a munkaszeretetre.

K a t o n a J ó z s e f, híres költőnk szegény apja takács műhelyében maga szötte fehérneműit. K a z i n c z y F e r e n c z már gyermekkorában a munkára lett szoktatva és egész életén át abban lelte boldogságon

Heim, Nagy Frigyes háziiorvosa beszéli, hogy neki testvéreivel együtt minden házi munkát végezni, fát fűrészelni, kaszálni kellett. Franklin ifjúságában a legnehezebb munkához volt szoktatva.

És azért melegen ajánlom minden szülőnek és minden tanítónak néhai dr. Széll Lajos „Vezérkönyv az életmentés és egészségtanhoz“ című műveiben előforduló következő szavait.

„Dolgos, munkás kezekre van a hazának szüksége; derék, valódi hazafiak csak azokból válhatnak, kiket nem a restségre, henyélésre nevelnek. Csak azokból lesz igazán erőteljes, ép és egészséges nemzedék, a kiknek testi erejük is okszerűen fejlesztetett, a kik dologra, tevékenységre neveltettek.“

Ha a Kannibálok is szoktatás útján szerették meg az emberhús evést, annál inkább lehet gyermekeinket hasznos munkára szoktatni és akkor ezek szeretni is fogják a munkát.

De szoktatás útján csak akkor fogunk célt érni, ha az a pedagógiai szabályoknak megfelel. A tisztelt hallgatóságot „a szoktatás módszere“ című művemre figyelmeztetve most csak néhány fontos szabályt sorolok fel:

a) A gyermek a fejlődés törvényeinek van alávetve, azért szükséges, hogy a munkaszeretetre csak fokozatosan szoktassuk. A gyermekeknél alkalmazzuk kezdetben a különféle mozgási- és társas játékokat. A játék a gyermek munkája, ez által szoktatjuk a gyermekeket, hogy az időt mozgásokkal, tevékenységgel töltsék és ezáltal gyakoroljuk kellemes módon mindazon testi és szellemi erőket, melyeket később a komoly munkára kell használni.

Gróf Csáky jelenlegi közoktatásügyi minister úr fáradozása, hogy a társas játékot a tornaversenyeket és a kézimunkát meghonosítsa, általános támogatást érdemel.

A szorgalom és a pihenés idejének megállapításánál is a fejlődési fokot szem előtt kell tartani. Vajjon az a szokás, hogy a gyermekektől már az I. osztályban azt követeljük, hogy naponként 4 órán át tanuljanak, figyeljenek, vagy azon új intézkedés, hogy a gyermekek csak dél előtt részesülnek 4 órányi oktatásban, alkalmas-e a munkaszeretet ébresztésére, a t. hallgatóság figyelmébe ajánlom.

Azon intézkedést sem tartom se célszerűnek se méltányosnak, hogy a fiatal tanoncoktól, kik egész napon át néha nehéz testi munkával voltak elfoglalva, azt követeljük, hogy este 7–9-ig kedvvel tanuljanak az ipariskolákban és szeretettel foglalkozzanak szellemi munkával.

b) A gyermek sok testi és lelki tehetséggel született, melyek fejlődni, élni, működni akarnak, azért szükséges, hogy a szoktatás sokoldalú és összehangzó legyen. A ház, az iskola, a társadalom és a környezet feladata a gyermekeket testi és szellemi munkára szoktatni. Azért szükséges, hogy a szülők serdülő gyermekeiket az iskolai időn kívül a házi, gazdasági, kerti munkára szoktassák. Azért nagyon helyesnek tartom a kisdédóvodai munkát, az iskolai műhelyt és a kézimunka tanítását az iskolában, a mit már 10 évvel ezelőtt több felolvasásban ajánlottam. Azért üdvözlöm a kormánynak azon elhatározását, hogy a munkások számára irodalmi és politikai felolvasásokat rendez, azért célszerűnek tartom, hogy minél több ipariskolát felállítanak és hogy az inasok, sőt a nőcseléd számára alkalmas képző iskolákat életbe lépjenek. A főt kell felvilágosítani, a szívet melegíteni, a kezet erősíteni. Az értelmet, az izmokat, a szellemi képességet és a productiv

teremtő, cselekvési erőt összhangzólag kell gyakorolni. Nemosak a tudvágyat, hanem a tettvágyat is kell erősíteni. Nem a szóhős, hanem a tett embere méltó a tiszteletre.

c) A munkaszeretet felkeltésére szükséges, hogy főképp kezdetben a munka kedves kellemes érzelmekkel párosuljon, hogy a gyermeknek munkára is kedve legyen. A munka sikere, a szorgalom jutalma a restség megbüntetése az iskolában buzgó munkás kitüntetése, a henyélés megvetése, a munkások jobb fizetése, a munka és szórakozás és pihenés közötti kellő viszony, ezek az elkerülhetetlen feltételek, a melyek mellett a munkaszeretet erénynyé válhatik. A sz. irás már mondja: „Ha valaki nem akar munkálkodni, ne is egyék.”

Dr. Dühring „Werth des Lebens“ című művében így nyilatkozik:

„Dolgozni és élvezni oly két functio, mely egymáshoz tartozik. Sőt azt lehet mondani, hogy ezen 2 elemnek egymástól való elkülönítése csak bajt okoz. Oly munka, melyet mesterséges módon megfosztanak kellő és megfelelő eredményétől, életuntató teher, de az oly élvezet, mely munka nélkül és ugyan munka rovására történik, rövid idő alatt kimeríti az embert és megtompítja életingerét.

A szoktatás legyen érdekes, Azért ajánlom, hogy német és angol mintára nálunk is behozzák a mulatságos estélyeket. Különösen Anglia gyárosai és ezek nejei fáradoznak munkálkodni nagy sikerrel a munkások szellemi kiképzésénél.

d) A munka nemcsak anyagi érdeken alapuljon, hanem erkölcsi érzelmek és képzetekből származzék. Az atyák mondatai között van ez is: „Ha valamely szeretet bizonyos dologtól függ, megszűnik a dolog, megszűnik a szeretet is, a mely szeretet semmi dologtól sem függ, nem szűnik meg soha.” Ezért nincsen az anyagi, tapasztalati, hanem az asztetikai, vallás-erkölcsi, altruistikai érzeteket is kell élesen tartani, egyszóval a szoktatás legyen erkölcsképző.

Ne ámítsuk magunkat, mindnyájunkban van hajlam a semmittevéshez, a dolce far nientehez. „Egy értelmes világutazóhoz azon kérdést intézte egy ismerőse, ha vajjon utazása közben fedezett-e föl valami olyan jellegző sajátságot, mi emberi nemünkkel egyetemlegesen közös volna? Igen! válaszolt az, úgy rémlik előttem, hogy a henyéséget mindenütt kedvelik.” (Smiles Könyves T. K. Jellem cz. művéből.) Szoktatni kell tehát a gyermekeket az önuralkodásra, az engedelmességre, mert nemcsak a természet, hanem a vallás is parancsolja a hasznos tevékenységet. Szoktatni kell az embert, hogy nemcsak önzésből, hanem hazaszeretetről, nemcsak magáért, hanem másokért, nemcsak a jelenért, hanem a jövőért is fáradozzék, dolgozzék. A kötelesség teljesítésnek tudata legyen az ösztönrugó a közhasznú munkára.

c) A gyermekek és általában az emberek testi és lelki lehetőségeinek foka különböző, Az egyiknél a kéz, a másikonál a fej, a harmadikonál a láb erősebb vagy gyengébb. Az egyik inkább az utánzásra, a másik a szabad teremtésre bír kitűnő képességgel, vagyis minden ember egy egyéniséget képvisel. Azért szükséges, hogy a szoktatás egyéni legyen. Egy ember nem lehet tökéletes mindenben, az egyik kitűnik a művészet, a másik a tudomány terén, az egyik szépen működik mint katoná, a második mint pap, a harmadik mint iparos. Ezen hatalmas törvény a szoktatásnál, a gyermekek munkálatainak megbírálásánál, a hivatás megválasztásánál és a munka megosztásánál tekintetbe veendő; valakit oly munkára kényszeríteni, a melyre tehetsége nincs, annyi, mint a munka-

kedvet elnyomni, a munkaszeretetet megölni. „A munka legyen a korhoz, testi és szellemi erőkhez arányított. Nő, gyermek és öreg nem képes azt és úgy dolgozni, mint javabeli erőteljes férfi.“ Még többet kellett volna felsorolnom, de ily tökéletes fejtegetés egy felolvasás keretét túlhaladná és a t. hallgatóknak már úgy is próbára tett türelmével visszaélne.

De azt meg kell mondanom, hogy mindezt, a mit ma előadtam, nem pedagógiai könyvekből, hanem a tapasztalat könyvéből merítettem. Mert sok éven át volt szerencsém a Lederer házat ismerni és szemtanuja lenni azon szép példának, melyet boldogult Lederer Bernát és a hála Istennék még most is élő neje komoly munkaszeretetük és törekvésük által 6 gyermekeiknek éltek és szemtanuja lenni azon gondoskodásnak, a melylyel a derék szülők gyermekeik nevelőit megválasztották és még most is szerencsém van a 6 gyermek házait, családait ismerni és meggyőződni, hogy minden egyes ház a közhasznú munka és komoly törekvés háza.

Még csak azt kívánom, hogy minden zsidó család és magyar ház vegyen példát a Lederer házról, mert akkor szép hazánk anyagilag és erkölcsileg hamar fel fog virágozni.

Léderer A.

